

Wok Me Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Wok me in nəkukuə səro kəru irə sə Luk rımərai. Luk rımərai nəkukuə i revən ti in riti nəghin nə Teofilas. Ia nəkukuə i kitaha sətōni nukune nəfwakiien səvəi Iesu Kristo mine rinəfuvehe mevən ia tənəmtənə me. Nəkukuə i raməgkiari ia wok səvəi Pita mine Pol, irau aposol mi səvəi Iesu Kristo. Pita in aposol riti sə ramətui amasan ti nakalasia me fwe Jerusalem nəp̄in nəfwakiien rīməuvehe vi a. Pol in aposol riti sə Kumwesən rərhi pen i revən ia tənəmtənə me. Wok me nəghin riti mwi mə Wok Me Səvəi Nənimw̄in Ikinan. Kani nəhag nəha ti nəri nə mə nəkukuə i raməgkiari ia nuveheien mine wok səvəi Nənimw̄in Ikinan. Wok me rani irapw nəgkiariien sə nakalasia me fwe kupwən hənəməvisau irə. Wok me raməgkiari ia nəkur Isrel mine həfo mhəpwəh nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Rani mwi mə Kumwesən rəfo mərhi pen aposol me həuvən ti nərmama r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha həni n̄ipərhiēnien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Wok me raməgkiari mwi ia nəkur Rom səməme hənəmər̄imənu ia kwopun me fwe kupwən. Rani mə irəha həfo mhəm̄wəki nakalasia me səvəi Iesu.

Iesu revən fwe ia neiai

¹ Iou riti Teofilas:

1:1: Luk 1:3

Ia nəkukuə kupwən səiou sə iakuvərai raka mik iakuvəni raka narimnari me pam Iesu ramo mine nəgkiariien me pam ramahatən nərmama me irə fwe kupwən. Iakiməni fwe ia nukune wok səvənhi muvehe ² meste nəp̄in nəha in raməvəhag m aposol me səvənhi səməme in r̄inər̄pwi rəgin ia n̄irəha. In raməvəhag m̄inraha, mauvei pen nəgkiariien riti rauku pen ti Nənimw̄in Ikinan. Nəp̄in ruvei pen pam, kuvehi utə in revən fwe ia neiai. ³ Nəp̄in Iesu ruvəregi raka nəmisəien səvənhi, rarə mwi nəp̄in foti. Ia nəp̄in me nəha ramier irapw ti aposol me nəha. Nəp̄in r̄ip̄ik ramərer ia nəmr̄inraha, mamō irəha hamətoni mə ruvəm̄iru pərhien. Irəha kamhətə in, nənə in rani narimnari me ia n̄ikaren səvəi n̄itətə sə Kumwesən ramərimənu irə.

⁴ Nəp̄in riti raməni pəri nari irəha m̄inraha, nənə m̄ini pen ti n̄irəha i mə, “Tihəpwəh nierien ia Jerusalem, mətə tihameitenhi Nənimw̄in Ikinan sə Tata səiou r̄ino raka promes mə truvei pehe m̄ kimiaha. Hiəuvəregi raka iou iakaməgkiari irə fwe kupwən, mam̄ini mə, ⁵ ‘Jon r̄ino paptas ia nui, mətə r̄ipko mhə tui Kumwesən tro paptas ia kimiaha ia Nənimw̄in Ikinan.’ ”

⁶ Nənə nəp̄in riti mwi, nəp̄in aposol me housəsimw̄in irəha me, kamhəres pen Iesu i mə, “Iərimənu, tikərimənu ia nəkur Isrel nəha təkwtəkwni rəmwhen ia kig kupwən me səvənraha uə rekəm?”

⁷ Mətə Iesu r̄ini pen ti n̄irəha i mə, “Tata səiou

1:2: Mak 16:19, Luk 24:49-51 **1:3:** Luk 24:36-49, Wok Me 10:41 **1:4:** Luk 24:49, Jon 14:16-17, Wok Me 2:33 **1:5:** Mat 3:11 **1:6:** Luk 24:21 **1:7:** Mak 13:32

rauvehī nasoriien minəmri raka nəp̄in me pam. Ripko mhə səkimiaha tihəukurən mə tinesən nəp̄in me nəha tuhəier irapw. ⁸Mətə nəp̄in Nənimwin Ikinan truvehe ia kimiaha, tihəuvehi niskaiien. Nənə tihaməkeikei mhəuvən, mhəvisau irapw iou fwe Jerusalem, mine ia kwopun me pam fwe ia tənə Jutia mine Sameria, mhəuvən mheste tənəmtənə me pam.”

⁹Nəp̄in Iesu rini pam nəgkariien me nəha, kuvehi utə in rautə. Nərmama me səvənhi kamhəti pen mamhətoni in meste nəpuə riti rousəman. Kurirə irə həkətoni mhə mwi in.

¹⁰Nəp̄in Iesu rautə mamevən, irəha kamhəkwtə ihi ia nimagouagou, nənə təkwtəkwuni a iəmə mi kəru səvənrau tinari rəpsan krouier irapw ti nirəha, rouərer ia nikarenraha, ¹¹rouni mə, “Nəmə Kalili! Rəfo hiamərer ia kwopun i, mamhəti utə ia nimagouagou? Iesu i sə kuvehi raka tukumiaha, kuvehi utə revən fwe ia neiai, in truvehe rəmwhen a mwi hiənətoni rautə ia nimagouagou mamevən.”

Matias truvehi təmwki Jutas

¹²Kurirə ikin aposol me həier ia təkuaer nəha kani mə Təkuaer Olif mhərərig mamhəuvən fwe Jerusalem. (Təkuaer nəha Olif raməkure ipaka ti Jerusalem rəmwhen ia wan kilometa.) ¹³Nəp̄in irəha həier pen fwe taon, mhəutə pen fwe ia rum nəha irənhə kwopun kamharə ikin. Nəghinraha me i: Pita, Jon, Jemes, Antru, Filip, Tomas, Patolomiu, Matiu, Jemes tini Alfeas, Saemon (iəmə

1:8: Mat 28:19, Luk 24:48, Wok Me 2:32, 3:15, Wok Me 5:32 **1:9:** Jon 6:62 **1:10:** Luk 24:4 **1:11:** Mat 26:64, Luk 21:27 **1:12:** Luk 24:50-53 **1:13:** Mat 10:2-4

sə kupwən rakurirə ia səməme haməmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), mine Jutas tini Jemes. ¹⁴ Ia nəpın me nərmama me nəha nətərigien səvənraha kuatia. Kamhousəsimwın irəha me, mamhəfwaki. Meri, mama səvəi Iesu, mine piəvi Iesu me, mine nıpran səməme kamhəni nıpərhienien ia Iesu irəha mınraha.

¹⁵ Nəpın me nepwın həukurau, nənə piəvtaha me housəsimwın irəha me ia kwopun kuatia. (Irəha pam ipaka ti wan hantret twenti.) Nənə Pita rıskəmter ia rerınraha mını mə, ¹⁶ “Nərman, piak me, fwe kupwən Nənimwın Ikinan ruvei pen nəgkiariien səvənhi m Kig Təvit mə trukupwən mını irapw Jutas, iəmə sə rıməiri nərmama me həuvən mhəkwtəmhiri Iesu. Nəgkiariien nəha ruvəuvehe muvəukuə raka, ti nəri nə mə nəgkiariien me pam kımərai pen ia Nəkukuə Ikinan tuhaməkeikei mhəuvehe mhəukuə. ¹⁷ Jutas nəha fwe kupwən Iesu rınərpwi rəgin irə mə truvehə mo aposol riti səvənhi kımaha min.”

¹⁸ (Iəmə nəha rino noien ərəha, muvehi mane irə, muvehi mevən muvehi nəmri tıprənə i. Fwe ia tıprənə nəha in rımwei irapw, tıpwın rəpəruə, nəninhə irə rier. ¹⁹ Nərmama səməme kamharə fwe Jerusalem həregi nəvisaiien səvənhi, nənə həuvei pen nəghi kwopun nəha ia nəgkiariien səvənraha mə Akeltama. Nıpwrai nəgkiariien nəha in i mə Tıprənə sə Netə Rınaiu Ikin.)

²⁰ Pita rırıpın nəgkiariien mını mə, “Nəgkiariien i sə kımərai pen ia nəkukuə nəha Ol Sam raməgkiari ia Jutas. Rini mə,

‘Pwəh səvənhi rukwənu ruvehe mərkun.
Iərmama trəpwəh narəien ikin.’

Kimərai pen mwi mə,

‘Pwəh iərmama riti mwi ruvehi təmwhekin,
mo səvənhi wok.’

21-22 Ro iamini irə kitaha tsaməkeikei mhəuvehi utə iərmama riti truvehi təmwki Jutas. Kimaha min tahəvisau irapw mə iahənətoni ia nəmrimaha mə Iesu rinətui mwi pərhiēn ia nemhəien səvənhi. Pwəh səuvehi utə iərman riti sə rinakurirə ia kimaha ia nəpīn me pam nəha Iesu Iərimənu səkitaha rinamavən kimaha min. Rinostat mukurirə ia kimaha ia nəpīn nəha Jon rinamo paptas ia nərmama muvehe meste nəpīn nəha kuvehi utə Iesu revən fwe ia neiai.”

²³ Pita rini pen pam, nənə irəha həni irapw nəghi iərmama kəru. Nəghinrau Josef mine Matias (Josef nəha kaməkwein mwi in mə Pasapas mine Jastas.) ²⁴ Nənə irəha həfwaki, mhəni mə, “Iərimənu, ikukurən nətərigien səvəi nərmama me pam. Tiko mahatən ro m kimaha i mə iərman mi sə pəku nəha ikokeikei mə ²⁵ truvehe mo in aposol, muvehi təmwki Jutas, iəmə sə rinəpwəh wok nəha mə trevən ia kwopun atukwatukw səvənhi.” ²⁶ Nənə irəha həuini nəri sə ramahatən pen nari mə sin nəha truvehi wok nəha. Nənə nəri nəha rahatən pen mə Matias. Nənə həvsini pen in irəha aposol me eleven.

2

Nəpīn asori nəha Pentekos

¹ Nəpɪn asori nəha Pentekos^a ruvəuvehe. Ia nəpɪn nəha nərmama pam səvəi Iesu housəsɪmwɪn irəha me ia kwopun kuatia. ² Təkwtəkwwuni a həregi nari riti rəmwhen ia nımətəgi asori ruku pen ia nıməgouagou muvniwə masori ia niwə nəha kamhəkure ikin. ³ Hətə nərami napw me həivə kirkiri, mhəuvən, mhərer ia kənkəpwənraha kuatia kuatia. ⁴ Irəha pam rerinraha ruvehe mukuər ia Nənimwɪn Ikinan. Nənə Nənimwɪn nəha ruvei pen nəgkiariien minraha hənaməgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə.

⁵ Ia nəpɪn nəha nəkur Isrel me həpik kamharə fwe Jerusalem. Irəha nəha nəməfwaki me həməuku pen fwe ia tənəmtənə me mhəuvehe. ⁶ Nəpɪn həregi narimnari me nəha, housəsɪmwɪn pen irəha me ipaka tukwe. Irəha hamərkərinari ti nəri nə mə nəgkiariien me səvənraha səpəmsəpə sə hənətui pen irə, irəha kamhəregi nərmama me səvəi Iesu kamhəgkiari ia nəgkiariien me nəha. ⁷ Nənimenraha rier. Həreirei, mamhəni pen ti nirəha me i mə, “Hətə ro. Nərmama me nəha kamhəgkiari irəha pam nəkur Kalili. ⁸ Mətə rəfo kitaha saməregi kamhəgkiari ia nəgkiariien me səkitaha me səpəmsəpə sə sənətui pehe irə? ⁹ Kitaha i nəmə Patia, mine nəmə Metia, mine nəmə Elam. Kitaha nepwɪn samarə ia Mesopotemia, mine Jutia, mine Kapatasia, mine Pontas, mine Esia, ¹⁰⁻¹¹ mine Frijia, mine Pamfilia, mine Ijip,

2:1: Lev 23:15-21, Dut 16:9-11 **a 2:1:** Wok Me 2:1; 20:16, Fas Korin 16:8, Lev 23:15-21, Dut 16:9-12, Nam 28:26-31. **2:3:** Mat 3:11 **2:4:** Wok Me 4:31, Wok Me 10:44-46, Wok Me 19:6, Mak 16:17 **2:7:** Wok Me 1:11 **2:9:** 2Tim 1:15

mine Krit, mine Arepia, mine tənə nəha Lipia ipaka ti Saerin. Kitaha nepwīn həuku pen fwe ia Rom. Kitaha nepwīn nəkur Isrel atukwatukw, nənə kitaha nepwīn ripko mhə kitaha nəkur Isrel, mətə samarə ia narəien səvənraha. Mətə kitaha pam saməregi nərmama me nəha kambahəgiari ia nəgkariien me səkitaha me, mamhəni irapw wok asori me Kumwesən rino.” ¹² Nənə irəha nənimenraha rier. Həreirei, mamhəres pen irəha me i mə, “Nəri nəha nīpwrān rəfo irə?”

¹³ Mətə irəha me nepwīn haris, mhəni mə, “Nərmama me nəha kambahənimwi waen, mamhakonə irə!”

Nəvisauien səvəi Pita

¹⁴ Mətə Pita riskəmter irəha Eleven Aposol me, məgiari asori, mīni pen ti nīrəha i mīnuə, “Nəmə Jutia mine kimiaha pam nərmama hiamarə ia Jerusalem, tiho mhətərig ro iou, pwəh iakini pehe nīpwrai nəri nəha tukumiaha i. ¹⁵ Hiaməni mə nərmama me i hakonə ia waen, mətə rekəm. Irəha həpwəh nakonəien. Kwa naen klok a i ia nəpnəpin.

¹⁶ Nəri nəha hiamətoni ramesi pen nəgkariien i Joel Profet rīməni fwe kupwən:

¹⁷ Kumwesən rini mə, “Tramevən ipaka ti nəpin sampam,
iou takərhi irapw nənimwīn səiou trevən ti nərmama me pam.

Nīpwnətīmīaha me nərman mine nīpran tuhəni irapw nəgkariien sə ruku pen ti Nənimwīn səiou.

Ntəmaruə me səkimiaha me tuhətə vison me. Nərgharə me səkimiaha me tuhəməkrəha.

¹⁸ Ia nəpin nəha nərmama me səiou kani irəha mə iotukwininari me,

nəri auər a mə irəha nərman uə nīpran,
 mətə takərhi irapw Nənimwīn səiou trevən ti
 nirəha,
 nənə irəha tuhəni irapw nəgkariien sə ruku
 pen ti Nənimwīn səiou.

19 Tako narimnari me fwe irənhə ia nīmagouagou.
 Nərmama tuhətoni, mhərkərinari irə.
 Ia təkure tənə tako nīmtətien me:
 netə, mīne napw, mīne nise napw.

20 Meri truvehe mīpitəv.
 Məkwə truvehe mərueəv məmwhen ia netə.
 Kurirə irə nəpīn səvəi Iərimənu truvehe.

Nəpīn nəha trasori mopə ia nəpīn me pam.
 21 Ia nəpīn nəha nərmama me pam səməme
 tuhəkwein ia Iərimənu
 in truvehimīru irəha.'

22 Nəmə Isrel tiho ro mhəregi nəgkariien me
 i. Iesu nəha iəmə Nasaret Kumwesən rīnahatən
 atukwatukw m kīmiaha i mə in pərhiēn rərhi
 pehe i ruvehe tukumiaha. Nəpīn Iesu rīnamavən
 ia rerīmiaha fwe kupwən, Kumwesən rauvei
 pen nīskaiien min, ramo nīmtətien me mīne
 narimnari asori me hiamətoni hiamərkərinari irə
 rəmwhen hiəuvəukurən raka. 23 Nəpīn Kumwesən
 ruvei pen Iesu ia rəgīmiaha, in ro iamīnhi irə
 mamesi pen a nətərigien səvənhi mīne nəfe in
 ruvəukurən raka fwe kupwən mə tro. Nənə
 kīmiaha hiōusi əpune Iesu ia noien nəha hiəno
 irə. Hiəmri pen in ia rəgi nəmə ərəha me, nənə
 hərui tərini pen in ia nei kamarkuau. 24 Mətə
 Kumwesən rīfi Iesu ia nəmisəien səvəi nemhəien,
 mo in rətui mwī. In rīno iamīnhi irə ti nəri

nə mə nemhəien ko rɪpkəkwtəmhiri mhə Iesu.
²⁵ Rəmwhen ia nəgkiariien i Kig Tevit riməni irə
 minuə:

‘Takamətə ik krau mik Iərimənu səiou ia nəpɪn me.
 Ikamarə ipaka tukw iou.
 Nari riti riwən tro iou iakətəmnimwin.

²⁶ Ro iamɪnhi irə rerik ragien pɪk.
 Tərhuik raməgnəgɪni ik Iərimənu səiou.

Nɪpwɾak mwi trarə amasan, məpwəh nehekɪrien,
²⁷ ti nəri nə mə nəpɪn takemhə
 tikəpwəh nəpwəhien iou iakarə Imwei Nəkur
 Həuvamhə.

Tikəpwəh nəsenien nɪpwɾai iəmə ikinan səim
 riməriɪ.
²⁸ Ikinahatən raka iou ia suatuk me səvəi
 nimiruien.

Tiko iou krau mik krauarə rerik ramagien.’

²⁹ Piak me, iakuə takini pehe tukumiaha i mə
 Kig Tevit, kaha kupwən səkitaha, in rɪpkəgkiari
 atukw a mhə irə. In ruvamhə. Kuvənimwi
 raka. Səvənhi kref raməmak ihi. Fwe tui meste
 pehe ipwet mine samətoni. ³⁰ Mətə in profet
 riti. Rukurən amasan mə Kumwesən riməuvehi
 kwəsuaɪhi mɪni pen tukwe in minuə ti nəpɪn riti
 in ro kwənəkɥus riti səvənhi ruvehi təmwhekɪn
 mərimənu. ³¹ Kig Tevit riməkupwən mətoni

2:27: Wok Me 13:35 **2:29:** 1King 2:10, Wok Me 13:36 **2:30:**
 2Saml 7:12, Sam 89:3-4, Sam 132:11 **2:31:** Sam 16:10

Kristo^b naha mə trətui mwi ia nemhəien səvənhi. In naha Kig Tevit rəgkiari irə ia Ol Sam nəpən rini minuə ‘Kumwesən trəpwəh nəpwəhien in ramarə Imwei Nəkur Həuvamhə. Nipwran tripkimərir mhə.’ ³² Iesu naha, Kumwesən rinəsəwpwiri in ia nemhəien səvənhi. Kimaha i iahənətoni, mamhəni irapw mə ro nipərhiendien. ³³ Kumwesən, tata səvəi Iesu, ruvehi utə in mukurei pen in ia nīkaren mwatuk. In ruvei pen Nənimwīn Ikinan min rəmwhen rino raka promes fwe kupwən mə tro. Iesu ruvehi Nənimwīn naha, mərhi pehe i. Nəri naha hiamətə, mamhəregi Nənimwīn Ikinan naha. ³⁴ Kig Tevit rəpwəh nutəien fwe ia neiai, mətə in atukwatukw naha rəgkiari ia Kristo, mini mə,

‘Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə,
Əkure ia nīkarek mwatuk

³⁵ meste tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tīpage nisum mi ia nirəha.’

³⁶ Ro iamīnhi irə kimiaha pam nəkur Isrel tihaməkeikei mhəukurən mə Iesu naha hiənərui tərini pen ia nei kamarkuau, in naha təkwtəkwuni Kumwesən ro in ruvehe mo Iərimənu mine Kristo.”

b 2:31: Nəgkiariien i ‘Kristo’ nəgkiariien riti səvəi nəkur Kris kupwən. Nipwran mə iamə kətəgi pen oel ia nukwənen. Fwe kupwən nəpən tuhamter kig riti, hətəgi pen oel ia nukwənen. Ətoni ro Fas Samuel 10:1 mine Fas Samuel 16:13. Nənə profet kupwən me həmāni mə iərmama riti truku pen ia kwənəkwas səvəi Kig Tevit, nənə in truvehe mo kig irə. Nəkur Isrel kamheitenhi iamə naha truvehe. Kani nəghin nə mə ‘Kristo.’ Ətoni ro ikin Seken Samuel 7:12. **2:32:** Wok Me 1:8 **2:33:** Wok Me 1:4, 7:55-56 **2:36:** Wok Me 5:30-31

³⁷ Nəpɪn nərmama me nəha həregi nəgkiariien səvəi Pita, rerɪnraha rəpou pɪk. Həres pen Pita mɪne aposol me i mə, “Piak me, təkwtəkɔwuni nəha tahəfo nəha?”

³⁸ Miregi Pita rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Kɪmiaha tihaməkəikei mhərərɪg ia noien ərəha me səkɪmiaha mhəuvehe pɔwəh iaho paptəes ia kɪmiaha ia nəghi Iesu Kristo. Tiho iamɪnhi irə mɪne nənə Kumwesən trəpɔwəh nərpɔwɪnien noien ərəha me səkɪmiaha. Kɪmiaha tihəuvehi Nənɪmɔwɪn Ikinan. ³⁹ Promes nəha raməmək tukumiaha, maməmək mwi tɪ nərɪmiaha me, mɪne nərmama səməme kamharə isipɔwɪn. Raməmək tɪ nərmama me pam səməme lərɪmənə Kumwesən səkɪtaha trəkwein ia nɪrəha.”

⁴⁰ Pita rɪni irəpɔw nəgkiariien me rɪpɪk mwi tɪ nɪrəha i, maməkəikei mɪnraha, mamɪni mə, “Nərmama ipwet mɪne hamo noien ikou. Tiharaka ia nɪrəha tɪ nəri nə mə Kumwesən trərpɔwɪn noien ərəha me səvənraha.” ⁴¹ Ia nəpɪn nəha nərmama me həpɪk həmɔwən ia 3000 həni nɪpərɔhɪenien ia nəgkiariien səvəi Pita, mhəuvehe, ko paptəes ia nɪrəha.

Narəien səvəi nərmama me səməme kamhəni nɪpərɔhɪenien ia Iesu

⁴² Ia nəpɪn me irəha kamhousəsɪmɔwɪn irəha me, mamhətərɪg nəgkiariien sə aposol me kamhahatən irəha irə. Kamhəkɔwsen bred, mamhəni pəri nari, mamhəfwaki pəri. ⁴³ Nərmama me pam kamhəhekɪr, tɪ nəri nə mə Kumwesən rauvei pen nɪskaiien m aposol me səvəi Iesu. Ia

2:37: Luk 3:10,12, Wok Me 16:30 **2:38:** Luk 24:47, Wok Me 3:19 **2:39:** Aes 57:19 **2:40:** Dut 32:5, Fil 2:15 **2:41:** Wok Me 2:47, 4:4, Wok Me 5:14 **2:42:** Wok Me 20:7 **2:43:** Wok Me 5:11

niskaiien naha iraha kamho nimtätien me ripik mine narimnari me narmama kamhətoni hamərkərinari irə. ⁴⁴ Narmama me pam səməme kamhəni nipərhienien ia Iesu, kamharə pəri ia kwopun kuatia, mamhəuai narimnari me səvənraha minraha me. ⁴⁵ Irəha kamhəmri pen nəmri nari ia səvənraha tīprənə mine nautə me mamhəuvehi mane irə. Nəpīn nari riti riwən ti nirəha riti, kamhəuai mane naha, mamhəuvei pen m iərmama naha. ⁴⁶ Ia nəpīn me kamhavən pəri, mamhəuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən. Fwe ia nəkwai nimwə me səvənraha, kamhəkwsen bred, mamhani pəri nari. Rerīnraha ragien. ⁴⁷ Kamhəgnəgīni Kumwesən. Nəpīn narmama me hətoni irəha, kamhəsiai irəha. Ia nəpīn me Iərimənu rauvehimiru narmama me nepwīn mwi, nənə həuvehe mho kuatia irəha minraha.

3

Pita romasan iərmama riti nisun mi krouemhə

¹ Ia nəpīn riti, tri klok ia nəruarəv, nəpīn səvəi nəfwakiien ruvəuvehe. Pita mine Jon krouutə pen fwe ia nimwə səvəi Kumwesən. ² Iərmama riti fwe ikin. Nəpīn rinətui pehe nisun mi krouemhə ko ripkavən mhə. Ia nəpīn me in me nepwīn həuvehi mhəkure pen i ia nikare nimwə səvəi Kumwesən ipaka ti təpinhə naha kani mə Təpinhə sə Ramasan. Nəpīn narmama me kamhəuvehe mə tuhəuvnimwə, iərmama naha ramase mane minraha. ³ Pita mine Jon krouvehe ipaka mə

2:44: Wok Me 5:12, 6:8, Wok Me 4:32-35 **2:46:** Luk 24:53

2:47: Wok Me 2:41, 6:7, Wok Me 11:21,24 **3:1:** Wok Me 10:3,9,30 **3:2:** Jon 9:1, Wok Me 14:8

trouuvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən. Nəpɪn iərmama nəha rətoni, rase mane mɪnrau. ⁴ Pita mɪne Jon krouəti pen rouətə in. Pita rɪni mə, “Tiko məti pehe mətə kɪmrau.” ⁵ Iərmama nəha rəti pen mətə irau. Rerɪn ramrhi mə rosi trouvei pen nari riti min.

⁶ Mətə Pita rɪni pen tukwe in mə, “Səiou silva mɪne kol riwən, mətə nəfe iakauvehi takuvei pehe mik. Ia nəghi Iesu Kristo, iəmə Nasaret, tiko mərəer mavən.” ⁷ Pita ruvehi rəgɪn mwatuk mɪvi utə. Təkwtəkɰuni a iərmama nəha nɪsun mi krouvehe rouskai. ⁸ Riskəmter mavən, mukurirə ia Pita mɪne Jon, mharuvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən. Ramavən, maməruərau utə, maməgnəgɪni Kumwesən. ⁹ Nərmama me pam həti pen mhətə iərmama nəha ramavən maməgnəgɪni Kumwesən. ¹⁰ Hətə həukurən mə iərmama nəha in nəha raməkure rerɪn mamase mane fwe ia nɪkare nimwə səvəi Kumwesən ipaka tɪ Təpɪnhə sə Ramasan. Irəha həkərinari irə. Nənimenraha rier tɪ nəfe kɪno irə.

Pita raməvisau fwe ia nimwə səvəi Kumwesən

¹¹ Iərmama nəha raməgher pen ia Pita mɪne Jon. Nərmama pam haiu mhəuvehe tɪ nɪrəhar fwe ia kwopun nəha kani mə Vranda səvəi Solomon. Nənimenraha rier. ¹² Nəpɪn Pita rətə nərmama me nəha, rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Nəmə Isrel. Rəfo hiamərkərinari ia iərmama i? Hiaməti pehe mamhətə kɪmrau tɪ nəfe? Hiaməfətərig irə? Ko kɪmrau iaromasan iərmama i ia səkɪmrau atukw nɪskaiien uə tɪ nəri nə mə kɪmrau iəmə ikinan mi?

3:4: Wok Me 14:9

3:6: Wok Me 3:16, 4:10, Wok Me 16:18

3:8: Jon 5:14, Wok Me 14:10

Rekəm! ¹³ Kumwesən səvəi Epraham mine Aesak mine Jekop, Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkitaha, in ruvehi utə nəghi Iesu, iəmə sə ramo tukwini nari min. Iesu nəha hiəuvei pen ia rəgi nəkur Rom. Nəp̄in Paelat r̄ini mə trəsəni Iesu rier irapw ia kalapus, hiärer ia nənime Paelat, mamhəni mə hiəpwəh nokeikeien mə tro iam̄inhi irə. ¹⁴ Iesu nəha in iəmə atukwatukw mine iəmə ikinan, mətə kimiaha hiənəpwəh in, mhəres pen Paelat i mə tr̄ipkəsəni mhə in rier irapw ia kalapus mətə trəsəni a iərmama sə r̄inousi əpune iərmama rier irapw. ¹⁵ Ia noien nəha hiənousi əpune Iəmə sə in Nukune Nimiruien. Mətə Kumwesən r̄ino in rətui mwi ia nemhəien. Kimaha iahənətoni nəri nəha, mamhəni irapw mə ro n̄ipər̄hienien. ¹⁶ Nəgse nəghi Iesu nəha in nəha r̄ino nisui iəmə i krouvehe rouskai. Hiamətoni iəmə i, mhəukurən in. In r̄ini n̄ipər̄hienien ia nəghi Iesu, mo pen ramərer ia nəmr̄imiaha n̄ipwran r̄inəsən̄in pam.

¹⁷ Piak me iakukurən mə ia nəp̄in nəha hiənousi əpune Iesu, kimiaha mine nəmə asori me səkimiaha hiəreirei nəfe nəha hiamo. ¹⁸ Mətə ia noien nəha hiəno irə Kumwesən r̄ino nəgk̄iar̄ien me səvənhi sə in r̄iməuvei pen m profet kupwən me səvənhi həuvəuvehe mhəuvəukuə. Profet me nəha haməkupwən mhəni irapw mə Kristo səvənhi traməkeikei m̄iregi nəmisəien. ¹⁹ Ro iam̄inhi irə kimiaha tihaməkeikei mhər̄ərig ia noien ərəha me səkimiaha pwəh Kumwesən raikuas raka nərəhaien me səkimiaha. ²⁰ Tr̄ini minuə hio

3:13: Eks 3:6,15, Mat 22:32, Luk 23:13-25, Wok Me 2:23, 7:32

3:15: Wok Me 1:8, 2:36, Wok Me 4:10 **3:17:** Luk 23:34, 1Tim

1:13 **3:18:** Luk 24:27 **3:19:** Wok Me 2:38

iaminha irə, nəp̄in səvəi napw̄isien truku pen ia nəmri Kumwesən. In trərhi pehe Kristo sə k̄imāni irapw̄ fwe kupw̄ən mə truvehe tukumiaha. Kristo nəha iakani in Iesu. ²¹ In traməkeikei marə fwe ia neiai meste Kumwesən tro narimnari me həuvehe mho sə vi rəmwhen ia profet ikinan me səvənhi fwe kupw̄ən hāmāni. ²² Moses r̄imāni mə, ‘Iər̄imānu Kumwesən sək̄imiaha truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou. Profet nəha truku pen ia k̄imiaha in piəv̄imiaha riti. Tihaməkeikei mhətərig ia narimnari me pam profet nəha tr̄ini pehe tukumiaha i. ²³ Tr̄ini m̄inuə iərmama riti rəpw̄əh nətərigien ia profet nəha, Kumwesən truvehi raka in, məpw̄əh nəvsini penien in ia nərmama me səvənhi.’

²⁴ Samuel m̄ine profet me pam səməme hənək̄urirə pen i mhəuvehe hāmāni narimnari me i kamo ipwet m̄ine. ²⁵ Nək̄ur Isrel, k̄imiaha nə n̄ipwnəti profet kupw̄ən me. K̄imiaha nə n̄ipwnəti kaha kupw̄ən me. Promes nəha Kumwesən r̄iməuvei pen m̄inraha in nə promes sək̄imiaha. In r̄imāni pen t̄i Epraham i mə, ‘Iərmama riti truku pen ia kw̄ənək̄wus səim. Namasanien səiou truku pen irə, mevən t̄i nərmama me pam ia tənəmtənə me.’ ²⁶ Nəp̄in Kumwesən ruvehi utə T̄ini, in rukupw̄ən mərhi pehe i tukumiaha nək̄ur Isrel mə trək̄wein amasan m̄ k̄imiaha, mo hiəpw̄əh nərəhaien me sək̄imiaha.”

4

Pita m̄ine Jon krouər̄er ia nəmri nəm̄ə asori me

3:22: Dut 18:15,18-19, Wok Me 7:37

3:25: Jen 22:18, Kal 3:8

3:26: Wok Me 13:46

¹ Nəpɪn Pita mɪne Jon krauəgkiari ihi m nərɪmama, pris me mɪne Satusi me^a həuvehə irəha iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən. ² Niemaha rəpi irəha ti nəri nə mə Pita mɪne Jon krauahatən nərɪmama me, rauni mə Iesu rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ia nəgkiariien nəha krauahatən pen mə nərɪmama səməme həuvamhə tuhətui mwi. ³ Nəmə asori me nəha həkwtəmhiri irau, mətə ti nəri nə mə rɪnaməruarəv, hosə pen irau ia kalapus mə trouəmak fwe ikɪn roueste trakwakwi. ⁴ Mətə nərɪmama me səməme həməregi nəgkiariien səvənrau, həpɪk ia nɪrəha hənɪ nɪpərhiəniən ia Iesu. Kəvsini nərman me əpa səməme hənɪ nɪpərhiəniən ia Iesu, irəha pam ipaka faef-taosen.

⁵ Kini rakwakwi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mɪne elta me mɪne nahatən me səvəi Loa housəsimwɪn irəha me fwe Jerusalem. ⁶ Irəha housəsimwɪn irəha me irəha pris asori anan nəghɪn nə Anas, mɪne Kaeafas, mɪne Jon, mɪne Aleksanta, mɪne sin sin mwi irəha kwənəkwas səvəi pris asori anan. ⁷ Irəha həuvehi Pita mɪne Jon, mhərpwi irapw irau ia kurkwanraha, mhəres pen irau i mə, “Sin ruvei pehe nɪskaiien m kɪmirau uə irauo nəri i ia nəghɪ sin?”

⁸ Ia nəpɪn nəha Pita rerɪn ruvehe mukuər ia Nənɪmwɪn Ikinan, rɪni pen ti nɪrəha i mə, “Kɪmiaha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mɪne elta me. ⁹ Təkwtəkwwuni hiaməres pehe kɪmrau

4:1: Luk 22:4,52 **a 4:1:** Əvsini mwi Mak 12:18. Satusi me hənɪ mə iərɪmama sə ruvamhə ko rɪpkətui mhə mwi ia nemhəien səvənhi.

4:2: Wok Me 23:8

4:3: Wok Me 3:1

4:4: Wok Me 2:41

4:7: Mat 21:23

4:8: Mat 10:19-20

i ia namasanien sə iarouo m iərmama i nisun mi krouemhə. Hiaməres mə iarouəfo irə ro in ruvehe məsanin. ¹⁰ Ramasan. Kimiaha pam i tihaməkeikei mhəukurən. Nəkur Isrel me pam mwi tuhaməkeikei mhəukurən. Iəmə i ramərer ia nəmrimiaha nisun mi krouskai, ti nəri nə mə iaromasan in ia nəghi Iesu Kristo, iəmə Nasaret. Hiənərui tərini pen in ia nei kamarkuau, remhə, mətə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ¹¹ Iesu in iəmə nəha Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, mamini mə,

‘Kəruətərei nəha kimiaha nəmə hiamuvrhəkin nimwə hiənuə rərəha, mhəpwəh,
 təkwtəkwwuni nəha ruvəuvehe mino
 kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei
 me,
 məkwtəmhiri əknekən pam nimwə.’ ”

¹² Pita riripin nəgkiariien mini mə, “Iesu əpa rauvehi niskaiien ti nuvehimiruien kitaha. Ia tənəmtənə me pam, iərmama riti mwi riwən Kumwesən rərhi pehe i mini mə tsaməkeikei mha-hatətə ia nəghin mə in truvehimiru kitaha.”

¹³ Nəpin nəmə asori me hətoni mə Pita mine Jon krouəpwəh nehekiriien ia nəmriŋraha, həkərinari irə. Hənətə sas mə irau iəmə auər a mi. Krouəpwəh nevəniien ia kwopun sə kaukurən nari ikin. Irəha hamətərig tukwe, mhəukurən mə irau nəha krinamavən pəri irəha Iesu fwe kupwən. ¹⁴ Mətə ko həpwəh niniiien nəgkiariien riti, ti nəri nə mə hətoni iəmə nəha krinomasan nisun mi ramərer ia nikarenrau. ¹⁵ Ia nəpin nəha nəmə asori me həni mə irəhar tuharevən fwe iruə. Nəpin harier

irə, kamhəgkiari minraha me mə, ¹⁶ “Tso nəfe ia iəmənmi nəha? Nəkur Jerusalem me pam həukurən mə krino nimtətien asori nəha. Ko kitaha səpwəh niniien mə neikuəien. ¹⁷ Mətə rərəha mə nəgkiariien nəha truviris mevən mwi ti nərmama me. Pwəh sənise pen əknekɪn ti nirau i mə trouəpwəh mwi niniien nəghi Iesu i ti iərmama riti mwi.”

¹⁸ Irəha həkwein irəhar haruvnimwə pehe mwi. Həni pen ti Pita mine Jon mə trouəpwəh mwi niniien uə nahatənien nərmama me ia nəghi Iesu.

¹⁹ Miregi Pita mine Jon krouni mə, “Kimiaha əpa tihaməkeikei mhəkiri mə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən mə kimrau taro nəkwan uə nəkwamiaha. ²⁰ Mətə kimaha ko iahəpwəh nəkwumwi təriniien tərhumaha. Tahaməkeikei mhəvisau irapw nəfe iahənətə mhəregi.”

²¹ Nənə nəmə asori me hənise əknekɪn pen ti nirau i, mhərhi pen irau krauevən, mhəpkətə mhə suatuk riti ti nousiien irau. Rəknekɪn ti nirəha ti nəri nə mə nərmama me haməgnəgini Kumwesən ti nəfe irau krino ia iəmə nəha nisun mi krouemhə.

²² Iəmə nəha krinomasan in ia nəghi Iesu nuk səvənhi rəpi raka foti.

Nərmama me səvəi Iesu həfwaki

²³ Nəpɪn Pita mine Jon krouier, krouevən rouətə nərmama me səvəi Iesu, nənə rouəvisau narimnari me pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həməni pen ti nirau i. ²⁴ Nəpɪn irəha həregi, housəsimwɪn irəha me mhəfwaki pəri m Kumwesən, mhəni mə, “Iərimənu Asori ikino neiai

4:16: Jon 11:47 **4:18:** Wok Me 5:28,40 **4:19:** Wok Me 5:29

4:24: Eks 20:11, Neh 9:6, Sam 146:6

mine tiprənə mine təsi mine narimnari me pam
ia nirəhar. ²⁵ Fwe kupwən, nəgkiariien səim
sə ruku pen ia Nənimwīn Ikinan, rier ia nīpəgi
nəkwaī iərmama səim sə ro tukwini nari mik, kaha
səkimaha Kig Tevit, mīni mə,

‘Rəfo nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel
niemaha raməpi irəha?’

Rəfo nərmama me ia tiprənə i haməkure ti
nətərigien səvənraha, mətə hamo teki nari?

²⁶ Kig me ia tiprənə i həpnəpenə ti naruagəniēn.

Nəmə asori me pam housəsīmwin irəha me,
mamhəni ərəha Iərimənu,

mamhəni ərəha mwi Kristo səvənhi.’

²⁷ Kumwesən, nəgkiariien nəha ro nīpərhienien.
Ia taon i Jerusalem, Kig Herot mine Pənjəs Pae-
lat hənousəsīmwin pəri irəha nərmama rīpko
mhə irəha nəkur Isrel mine nəkur Isrel. Irəha
hənousəsīmwin irəha me, mhəmwəki Iesu iəmə ik-
inan səim sə ramo tukwini nari mik. ²⁸ Irəha hənə
narimnari me nəha mamhesi pen atukwatukw
nəfe ikiməni mə tuko ia nətərigien səim. ²⁹ Mətə
Iərimənu, təkwtəkwuni tikregi ro nəgkiariien skai
me nəha nəmə asori me həməni pehe tukumaha i.
Kimaha iahase ik mə tikasitu ia kimaha. Kimaha
i nərmama iahamo tukwini nari mik. Pwəh
iahəvisau irapw nəgkiariien səim, mhəpwəh ne-
hekəriēn. ³⁰ Osə pehe rəgim əsanin, momasan
nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha. Ia
nəghi Iesu, iəmə ikinan sə ramo tukwini nari mik,
pwəh kimaha iaho nīmtətien me mine narimnari
me nərmama tuhətoni, həkərinari irə.”

³¹ Nəpīn həfwaki pam, Kumwesən rikiukiū ia

4:27: Mat 27:1-2, Luk 23:7-11, Wok Me 3:13

4:28: Wok Me

2:23

4:29: Efes 6:19

4:31: Wok Me 2:4

kwopun naha kamhəkure ikin. Rerınraha ruvehe mukuər ia Nənimwın İkinan. Nənə həuvən mhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən, mhəpwəh nehekırien.

Nərmama me səvəi İesu hasitu ia nirəha me

³² Ia nəpın naha nərmama səməme kamhəni nıpərhiyen ia İesu, rerınraha mine nətərigien səvənraha ro a kuatia. Riti ia nirəha riwən raməpwıg ti nautə me səvənhi, mini mə səvənhi əpa. Mətə həuai narımmari me mhəuvehi rəmwhen ia nirəha me. ³³ Aposol me kamhəvisau irapw skai mə İesu İərimənu rınətui pərhiyen mwı ia nemhəien səvənhi. Nənə Kumwesən ramasitu asori ia nirəha ia namasanien səvənhi. ³⁴ Nərmama me səvəi İesu riti ia nirəha riwən rini mə nari riwən tənı tukwe, ti nəri nə mə sin sin ia nirəha səvənraha tıprənə uə nimwə rarə həmri pen nəmri nari irə. Nəpın kuvehi nənimen, həuvehi mane, ³⁵ mhəuvən, mhəfate pen ia nisui aposol me. Nənə aposol me həuai, mhəuvei pen m nərmama səməme nari riwən ti nirəha.

³⁶ İərmama riti naha ikin nəghın nə Josef. In iəmə İsrəl sə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Livae. Rınətui ia tənə əmweris naha Saepras. Aposol me həsegi pen nəghın sə vi mə Panapas. Nıpwrai nəgkiariien naha in i mə İəmə sə Ramərpwi Əknekin Nərmama. ³⁷ Josef i rəmri pen nəmri nari ia tıprənə səvənhi. Nəpın kuvehi nənimen, ruvehi mane, mevən, mifate pen ia nisui aposol me.

5

Ananaeas mine pran sǝvǝnhi Safaera

¹ Mǝtǝ iǝrmama riti nǝghin nǝ Ananaeas mine pran sǝvǝnhi Safaera krouǝmri pen nǝmri nari ia sǝvǝnrau tǝprǝnǝ. ² Nǝpǝin kuvehi nǝnimen, krouvehi mane, rouni pǝri mǝ trouvehi raka nǝpǝrǝin sǝvǝnrau. Kurirǝ irǝ Ananaeas ruvehi nǝpǝrǝin a, mevǝn, mǝfate pen ia nisui aposol me, mameikuǝ mǝ mane me pam nǝha rauvei pen.

³ Pita rǝini mǝ, “Ananaeas, rǝfo ikǝseni Setan ruvehe mukuǝr ia rerǝim, mamǝ ikameikuǝ ia Nǝnimwǝin Ikinan? Nǝmri tǝprǝnǝ sǝ kuvei pehe mik, rǝfo ikǝkwtǝmhiri nǝpǝrǝin sǝim? ⁴ Nǝpǝin ikǝpwǝh nǝmri penien ihi nǝmri nari irǝ, tǝprǝnǝ ramo ihi sǝim irǝ. Nǝpǝin ikuvehi mane, ia nǝpǝin nǝha mwi mane nǝha ramo ihi sǝim irǝ. Mǝtǝ rǝfo rerǝim rǝrǝhi mǝ tiko noien i? Ikǝpwǝh neikuǝien ia nirak, mǝtǝ ikeikuǝ ia Kumwesǝn.”

⁵⁻⁶ Nǝpǝin Ananaeas rǝiregi nǝgkiarǝien nǝha, tǝkwtǝkwuni a mwi rǝimwei memhǝ. Ntǝmaruǝ me nepwǝin hǝskǝmter, mhǝvegi nǝpwran, mhǝuvehi mhǝier, mhǝuvǝn mhǝnimwi. Nǝrmama me hǝiregi hǝhekǝr.

⁷ Nǝpǝin aǝa kahar rukurau, pran sǝvǝi Ananaeas ruvnimwǝ pehe, mǝtǝ rǝpwǝh nukurǝnien mǝ sǝvǝnhi iǝrman ruvǝmhǝ. ⁸ Pita rǝini pen tukwe in mǝ, “Tiko mǝini pehe ro tukw iou i mǝ nǝmri tǝprǝnǝ sǝ kuvei pehe m kǝmirau, in pam i?”

Mǝiregi Safaera rǝini mǝ, “Ouǝh, nǝmri tǝprǝnǝ ihi nǝha?”

⁹ Mǝtǝ Pita rǝini pen tukwe in mǝ, “Rǝfo kǝmirau iǝrman sǝim irouni pǝri mǝ tirouni mǝ mane me

pam i? Ikukurən mə ko ikeikuə ia Nənimwɪn səvəi İərimənu? Ətə ro! Nərmama səməme hamənimwi səim iərman, irəha fwe ia kwəruə. Tuhəuvehi mwi ik, mhəuvən fwe iruə.”

¹⁰ Təkwətəkwuni a Safaera rımwei ia nisui Pita memhə. Nəpın ntəmaruə me həuvnimwə pehe, hətə raməmak muvəmhə. Nənə həuvehi, mhəier, mhənimwi ia nıkare səvənhi iərman. ¹¹ Nakalasia me mine nərmama səməme həregi nəri nəha, irəha pam həhekır asori.

Aposol me kamho nımtətien me

¹² İa nəpın nəha aposol me kamhavən ia reri nərmama me, mamho nımtətien me rıpık mine narımnari me rıpık nərmama hətoni mhərkərinari irə. İa nəpın me nərmama səməme kamhəni nıpərhienien ia İesu kamhousəsimwɪn irəha me ia vrandə səvəi Solomon ia nimwə səvəi Kumwesən. ¹³ Nəpın nərmama əpnəpen a hətoni irəha, həgnəgini irəha, mətə həpwəh nevənien ipaka, ti nəri nə mə həhekır. ¹⁴ Mətə nərman me həpık mine nıpran me həpık kamhəuvehe ti İesu İərimənu, mamhəni nıpərhienien irə. ¹⁵ Aposol me kamho nımtətien me rıpık ia Jerusalem. Ro pen nərmama me kamhəuvehi nərmama səməme nemhəien rarə ia nırəha, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia suatuk, mhəmri pen irəha ia təkure nıkoukəu me mine kafete me. İrəha kamho iamınhi irə minuə Pita ruvehe mukurəu mətə nənimwɪn a trukurəu pen ia nırəha, nənə irəha həuvehe mhəsənın. ¹⁶ Nərmama me fwe ia rukwənu me ipaka ti Jerusalem, irəha mwi kamhəuvehi

5:12: Wok Me 2:43, 14:3
Mak 6:56, Wok Me 19:11-12

5:14: Wok Me 2:41, 21:20

5:16:

nərmama me səvənraha səməme nemhəien rarə ia nirəha mine səməme nənimwɪn ərəha me kamharə ia nirəha, kamhəuvehi irəha, mhəuvehe, nənə aposol me ho irəha pam həuvehe mhəsanin.

Nəmə asori me kamhometə aposol me

¹⁷ Ia nəpɪn nəha pris asori anan mine Satusi me nepwɪn housəsɪmwɪn pəri irəha me. Rerɪnraha ramrhi ərəha aposol me səvəi Iesu. ¹⁸ Mo pen həkwtəmhiri irəha, mhəuvehi puvnimwə irəha ia kalapus. ¹⁹ Mətə ia nəpɪn irə agelo riti səvəi lərimənu ruvehe məsevər ia təpinhə me səvəi nimwə nəha, miri irapw aposol me, mɪni pen tɪ nirəha i mə, ²⁰ “Tihəuvən mhərer ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəni irapw tɪ nərmama me nəgkiariien me pam ia nɪkaren səvəi nɪmɪruien vi i.”

²¹ Ia nəpɪn rɪnamran həuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mamhahatən nərmama rosi agelo rɪməni pen tukunraha i.

Nəpɪn pris asori anan mine in me nepwɪn həuvehe, housəsɪmwɪn nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Nəmə asori me nəha hərhi pen nərmama nepwɪn mə tuhəuvən fwe kalapus, mhəuvehi aposol me, mhəuvehi mhəuvehe. ²² Mətə nəpɪn nərmama me nəha kərhi pen irəha həuvən ia kalapus, həpwəh nətoniien aposol me. Nənə hərərɪg, mhəni pen tɪ nəmə asori me i mə, ²³ “Kɪmaha iahəuvən mhətoni kalapus rəsɪsəg əknekɪn. Nərmama səməme kamhətui tɪ kwopun nəha kamhərer tukuahag pam ia kwəruə me. Mətə

nəpɪn həsevər ia təpɪnhə, kɪmaha iahəuvnimwə, mətə nərmama me nəha həiwən.”

²⁴ Nəpɪn pris asori me mine iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən həregi nəgkiariien nəha, nətərigien səvənraha rəvsausini pik ti aposol me. Həreirei mə nəfe ro irəha.

²⁵ Ia nəpɪn nəha iərmama riti ruvnimwə pehe, mini pen ti nirəha i mə “Nəmə me nəha hiənəsisəg tukuahag ia nirəha, irəha fwe ia nimwə səvəi Kumwesən kamhahatən nərmama me.” ²⁶ Nənə iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən riskəmter, miri naruagən me nepwɪn səvənhi, mhəuvən, mhəkwtəmhiri aposol me, mhəiri irəha mhəuvehe. Mətə həpwəh nousiien irəha, ti nəri nə mə həhekɪr nərmama me. Kamo nərmama me həkwɪ irəha ia kəruətərei.

²⁷ Irəha həuvehi aposol me mhəuvehe, mhərpwi irəpw irəha ia nəmri nəmə asori me. Nənə pris asori anan rəgkiari minraha, ²⁸ mini mə, “Iahəuvəni pehe raka nəgkiariien skai tukumiaha i mə tihəpwəh rə nahatənien nərmama ia nəghi iəmə nəha. Mətə hiənərui nəkwamaha. Hətə ro. Təkwtəkɪwuni nəha nərmama me pam ia Jerusalem həuvəregi raka nəgkiariien səkimiaha. Rəfo mə tihərukwi pehe nemhəien səvəi iəmə nəha ia kɪmaha.”

²⁹ Mətə Pita mine aposol me həni pen ti nəmə asori me i mə, “Kɪmaha tahaməkeikei mho nəkwai Kumwesən, ripko mhə nəkwai nərmama.

³⁰ Kimiaha hiənousi əpune Iesu ia noien nəha hiəno irə, mhərukwi utə ia nei kamarkuau. Mətə

Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkitaha rino rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ³¹ Kumwesən i ruvəuvehi utə raka in mukurei pen in ia nīkaren mwatuk mə in iəmə sə triri nərmama mine iəmə sə truvehimiru nərmama. Kumwesən ro iaminha irə mə truvei pehe nəpīn m kitaha nəkur Isrel. Trini minuə sərəriḡ ia noien ərəha me səkitaha, Kumwesən trenouenou noien ərəha me səkitaha, məpwəh nəripwinien. ³² Kimaha iahənətə narimnari me nəha, mamhəvisau irapw mə ro nīpərhienien. Nənimwin Ikinan sə Kumwesən rauvei pen m nərmama səməme hamo nəkwan in mwi ramərer kimaha min.”

³³ Nəpīn nəmə asori me həregi nəḡkiariien səvəi aposol me niemaha rəpi irəha. Hənuə tuhousi əpune irəha. ³⁴ Mətə iəmə asori riti nəha ikin ia rerinraha nəḡhīn nə Kamaliel. In Farisi riti. In iahatən riti sə ramahatən Loa səvəi Moses. Nərmama pam kamhəsiāi in. In riskəmter, mini pen ti naruagən me mə, “Tiho mhəuvehi nəmə i mhəier. Pwəh kimaha iahəḡkiari ouihi a.” ³⁵ Nəpīn aposol me həier irə, Kamaliel rəḡkiari pen m nəmə asori me i mə, “Nəmə Isrel, tihətəriḡ amasan ti nəfe hiamo ia nəmə me i. ³⁶ Rerimiahā trirhi Teutas fwe kupwən.^a Rini mə in iərmama riti. Nərmama həpīk, ipaka ti 400, həuvən mhəkurirə i. Mətə kousi əpune iəmə nəha. Nərmama səməme kamho nəkwan havən kirkiri. Kusen səvənraha

5:31: Wok Me 2:33-34, Efes 1:20, Hip 2:10, 12:2 **5:32:** Wok Me 1:8 **5:33:** Wok Me 7:54 **5:34:** Wok Me 22:3 **5:36:** Wok Me 21:38 **a 5:36:** Teutas in iərmama riti rimāiri nərmama me səvənhi mə tuhəuvən mharuagən irəha nəkur Rom. Rəpwəh nokeikeien mə nəkur Rom tuhərimənu ia nəkur Isrel.

rəsas miwən. ³⁷ Kurirə ikin, ia nəpin sə kaməvsini nərmama me irə, Jutas iəmə Kalilib rərer mivi nərmama həpik həuvən mhəkurirə i. Mətə in mwi kousi əpune. Nərmama səməme kamho nəkwan havən kirkiri. ³⁸ Ro iamihhi irə iakuə takini pehe tukumiaha i mə, nəmə me i hamərer ia nəmritaha ipwet, ramasan mə tihəpwəh irəha, mhəfi raka rəgimiaha ia nirəha. Trini minuə nəri nəha hamo ruku pen ti iərmama, trəsas miwən. ³⁹ Mətə trini minuə Kumwesən ramərer kurirə ia nirəha, ko hiəpwəh niniseien irəha. Tihətərig amasan ti nəfe hiamo ia nəmə me i. Kitaha səreirei, mətə rərəha mə tihətə sas kurirə mə hiamousari m Kumwesən.”

⁴⁰ Ro iamihhi irə nəmə asori me ho rosi Kamaliel rīməni pen ti nirəha i. Həkwein mwi aposol me həuvnimwə pehe, mhərisi irəha, mhənise pen əknekən ti nirəha mə tuhəpwəh nəvisauien mwi m nərmama ia nəghi Iesu, nənə mhəfi raka rəginraha ia nirəha.

⁴¹ Aposol me həier ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mamhəgien, ti nəri nə mə Kumwesən rətə irəha mə həmwhen ko naurisien mīnraha ti nəghi Iesu. ⁴² Nənə ia nəpin me kamhəuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəuvən mwi ia nimwə me, mamhəripin, mamhahatən nərmama me, mamhəvisau mīnraha mə Iesu in Kristo.

6

Nasituien me irəha pam sefen

5:37: Luk 2:1-2 **b** **5:37:** Jutas in iəmə Kalili riti. Fwe kupwən rīməiri nərmama me səvənhi həuvən mharuagən irəha nəkur Rom.

5:40: Wok Me 4:18 **5:41:** Mat 5:10-12, 1Tes 4:13 **5:42:** Wok Me 9:22, 17:3

¹ Nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhəpik mwi. Ia nəpın nəha nəkur Isrel səməme kəmhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həvisə irəha nəkur Isrel səməme kəmhəgkiari ia nəgkiariien Hipru. Nəkur Isrel səməme kəmhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həni mə ia nəpın me, nəpın kauvei pen mane mine nəveginien m nərmama me trasitu ia nirəha, kəpkuvei pen mhə m nıpran me səvənraha səməme nərman me səvənraha həuvəmhə. ² Ro iamınhi irə, aposol me twelef həkwein pen nərmama me səvəi Iesu mə irəha pam tuhəuvehe. Nəpın həuvehe, aposol me həni pen ti nirəha i mə, “Kımaha iahaməvisau irəpw nəgkiariien səvəi Kumwesən. Rəpkatukwatukw mhə mə təhəpwəh wok nəha mhəuvehe mhəsui raka nəveginien. ³ Ro pen piəvmaha me, kımiaha tihərpwi rəgımiaha ia nərman me sefen ia kımiaha nəghınraha ramasan, rerınraha rukuər ia Nənimwın İkinan, nukurəniēn səvənraha rəpwəmwıs. Kımaha təhəuvehi utə irəha mə tuhəsui raka nəveginien. ⁴ Mətə wok səkimaha təhaməfwaki, məmhəvisau irəpw nəgkiariien səvəi Kumwesən ia nəpın me.”

⁵ Nərmama me pam səvəi Iesu rerınraha ragien ti nəgkiariien nəha səvəi aposol me. Hərpwi rəginraha ia Stifen, iərman riti nahatətəien səvənhi riskai, rerın rukuər ia Nənimwın İkinan. Hərpwi mwi rəginraha ia Filip, mine Prokoras, mine Nikanor, mine Timon, mine Pamenas, mine Nikolas, iəmə Antiok. Rəpko mhə in iəmə Isrel, mətə ramarə ia narəien səvənraha. ⁶ Irəha həiri

nərman me nəha sefen, mhəuvehe, mhərer ia nəmri aposol me. Aposol me həmrutə rəginraha ia nirəha, məfwaki mınraha.

⁷ Ia nəpın nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən rauviris mamevən. Nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem həuvehe mhəpik mwi. Pris me nepwın həuvehi nahatənien səvəi Iesu, mhahatətə irə. Pris me nəha həpik kwopti.

Nəkur Isrel həkwtəmhiri Stifen

⁸ Stifen in iərmama riti Kumwesən rauvei pen niskaiien min, mamasitu irə ia namasanien səvənhi. Nəpın riti Stifen ramavən ia reri nərmama, mamə nımtətien asori me mine narimnari me nərmama hətoni, hamərkəri asori nari irə. ⁹ Mətə nərmama me nepwın nəha ikin. Irəha nərmama səvəi nimwəfwaki riti səvəi nəkur Isrel kani mə Nimwəfwaki Səvəi Nərmama Me Kınifi Raka Nari ia Nirəha.^a Nepwın həuku pen fwe Saerin mine Aleksantria. Nepwın mwi həuku pen fwe Silisia mine Esia. Irəha həskəmter mamhousari m Stifen. ¹⁰ Mətə rəknekın ti nirəha. Ko həpkousi tərini mhə nəgkiariien səvənhi, ti nəri nə mə Nənimwın Ikinan rauvei pen nukurənien min.

¹¹ Ro iamınhi irə hərəku pen nərmama nepwın mə tuheikuə irə. Nərmama me nəha həskəmter, mhəni mə, “Kımaha iahəregi iəmə i raməgkiari ərəha ia Moses mine Kumwesən.”

6:7: Wok Me 2:41, 16:5 **6:8:** Wok Me 2:43 **6:9:** 2Tim 1:15

^a **6:9:** Nərmama me nəha səməmə kamhəfwaki ia nimwəfwaki nəha irəha nəkur Isrel. Fwe kupwən kamoslef ia nirəha, nənə kınifi raka nari ia nirəha. Həpko mhə mwi slef ia nirəha. **6:10:** Luk 21:15 **6:11:** Mat 26:59-61

12 Nəp̄in nərmama me m̄ine nəm̄ə asori me səvənraha m̄ine nahatən me səvəi Loa həregi nəgkariien nəha, niemaha rəpi irəha. Həuvən ti Stifen, mhəkwtəmhiri, mhəuvehi mhəuvən, mhərpwi irapw in ia nəmri nəm̄ə asori me səvəi nəkur Isrel. 13 Irəha hərpwi irapw nərmama nepw̄in mə tuheikuə ia Stifen. Nərmama me nəha həni mə, “Ia nəp̄in me iəm̄ə i ram̄ini ərəha kwopun ikinan i m̄ine Loa səvəi Moses. 14 Iahəregi rini mə Iesu nəha iəm̄ə Nasaret in trousi testesi nimwə səvəi Kumwesən, mərarki narəien sə Moses riməuvei pehe m̄ kitaha, məmri səpə riti.”

15 Nəm̄ə asori me pam səvəi nəkur Isrel haməkure ia nousəsimw̄inien səvənraha, mamhəti pen mamhətə Stifen, mhətoni mə nənimen rəmwhen ia nəmri agelo riti.

7

Nəvisaiuen səvəi Stifen

1 Ia nəp̄in nəha pris asori anan rini pen ti Stifen i mə, “Rəfo irə? Nəgkariien i ro n̄ipərhiēnien?”

2 Miregi Stifen rini mə, “Piak me m̄ine tata me, həregi ro. Fwe kupwən, nəp̄in kaha kupwən sək̄itaha Epraham r̄ipkevən mhə ihi fwe Haran, Kumwesən asori rier irapw tukwe fwe Mesopotemia, 3 m̄ini pen tukwe in mə, ‘Tikier ia tənə imwam m̄ine nəkur imwam, mier mevən fwe ia t̄iprənə takahatən ik irə.’

4 Epraham rier ia tənə Koltia,^a mevən marə fwe ia taon nəha Haran. Nəp̄in səvənhi tata remhə,

6:13: Jer 26:11 7:2: Jen 11:31 7:3: Jen 12:1 7:4: Jen 11:31-12:5 a 7:4: Koltia nəgh̄in riti mw̄i Papilon.

Kumwesən rərui irapw mwi in ruvehe marə ia tıprənə i sə hiamarə irə ipwet mine. ⁵ Mətə ia nəpın nəha Kumwesən rıpkuvei pen mhə tıprənə riti ia kwopun i mə tro səvənhi irə. Rıpkuvei pen anan mhə kwənpərın riti min. Mətə rino promes a mə trıpkuvei pen min mine nımwıpwıni me səməme tuhətui kurirə. Nəpın Kumwesən rıməni promes nəha, tını Epraham ramiwən ihi. ⁶ Nəgkiariien sə Kumwesən rıməni pen ti Epraham i ro iamınhi irə: ‘Nımwıpwım me tuhəuvən mharə ia tıprənə səvəi nərməpə. Nəkur ia kwopun nəha tuhəuvehi pen wok skai mınraha, mhometə irəha meste nuk fo hantret.’ ⁷ Kumwesən rarə mını mwi mə, ‘Mətə iou takərpwın noien ərəha səvəi nəkur me nəha nımwıpwım me tuhowok skai mınraha. Kurirə irə nımwıpwım me tuhəier ia tənə nəha, mhəuvehe, mhəfwaki pehe miou ia kwopun i.’ ⁸ Ia nəpın nəha Kumwesən rini mə Epraham mine kwənəkwas me səvənhi tukaməkeikei kuvehi ninhum mınraha. Noien nəha rahatən pen promes nəha Kumwesən rıməuvei pen m Epraham. Kurirə irə tını Epraham rətui, nəghın nə Aesak. Nəpın ruvehi nəpın eit səvənhi, səvənhi tata ruvehi ninhum min. Nənə Aesak rərəhi Jekop. Nənə Jekop rərəhi nərmən me irəha pam twelef. Irəha me nəha kaha kupwən me səkitaha.

⁹ Kaha kupwən me nəha səkitaha, rerınraha ramrhi ərəha piəvnraha Josef. Həuvehi pen in ia rəgi nərmama me nepwın, mhəuvehi mane irə. Nərmama me nəha həuvehi Josef, mhəuvən

7:5: Jen 12:7, 15:18, Jen 17:8, Dut 2:5 **7:6:** Jen 15:13-14, Eks 12:40 **7:7:** Eks 3:12 **7:8:** Jen 17:9-14, Jen 21:4 **7:9:** Jen 37:11,28, Jen 39:1-3, Jen 39:21-23

fwe Ijip. Ia kwopun naha Josef ramowok slef, mətə Kumwesən ramarə tukwe, ¹⁰ mauvehi raka in ia nīpəmpəmien me pam səvənhi. Nəpīn Josef revən mərəer ia nəmri Fero, kig səvəi nəkur Ijip, Kumwesən ruvei pen namasanien mīne nukurənien min. Ro pen Fero ruvei pen nasorīien m Josef. Nənə Josef ruvehe mo in iəmə asori ramətui amasan ti nəkur Ijip, nənə mamətui amasan mwi ti narimnari me sə kamo ia nəkwai nīmwə səvəi Kig Fero.

¹¹ Kurirə ikīn nəpīn səvəi nukumhə ruvehe muvehi pam nəkur Ijip mīne nəkur Kenan, mamo nərmama həmisə pīk. Kaha kupwən me səkitaha hənəmətui sənənraha nəveginien, mətə ruvəivən. ¹² Nəpīn Jekop rīregi nəvisaiuen mə nəveginien fwe Ijip, rərhi pen kaha kupwən me səkitaha mə tuhəuvən fwe ikīn. Ro səvi ti nīrəha ti nevənien ia kwopun naha. ¹³ Nəpīn irəha həuvən səro kəru irə, nənə Josef rīni pui in ti piəvni me, nənə Kig Fero ruvehe mukurən nərmama ia kwənəkwus səvəi Josef. ¹⁴ Kurirə irə Josef rərhi pen nəgkiariien revən ti səvənhi tata Jekop irəha nərmama me pam ia kwənəkwus səvənhi mə tuhəuvehe fwe Ijip. Irəha pam sefenti-faef nərmama. ¹⁵ Nəpīn Jekop rīregi nəgkiariien naha, reiwaiu mevən fwe Ijip. Kurirə ikīn in mīne kaha kupwən me səkitaha hemhə fwe ikīn. ¹⁶ Nənə həuvehi nīpwrənraha mhərərīg mhəuvən fwe taon naha Sekem, mhənīmwi irəha fwe ikīn ia nīpəg riti sə Epraham rīməuvehi nənimen ti nīpwnəti iəmə

7:10: Jen 41:37-44, Sam 105:21 **7:11:** Jen 41:54 **7:12:** Jen 42:1-5 **7:13:** Jen 45:1-4,16 **7:14:** Jen 45:9-11, Jen 46:27
7:15: Jen 46:1-7, Jen 49:33 **7:16:** Jen 23:2-20, Jen 33:19, Jos 24:32

asori riti nəghin nə Hamor.

¹⁷ Ruvəuvehe ipaka ti nəp̄in nəha Kumwesən truvei pen t̄iprənə m kaha kupwən me səkitaha rəmwhen r̄ino promes m Epraham fwe kupwən. Ia nəp̄in nəha nərmama me səkitaha fwe Ijip həuvehe mhasori mhəp̄ik. ¹⁸ Nənə kig əpə ruvehe mər̄imənu ia nəkur Ijip, mətə r̄inap̄kukurən mhə Josef. ¹⁹ In reikuə ia kaha kupwən me səkitaha, mamər̄hiər̄hi irəha mə tuhər̄ui irapw nəkwər̄hakwər̄ha me sə həpkətui a i mə tuhemhə.

²⁰ Ia nəp̄in atukwatukw nəha Moses rətui. In ramasan p̄ik ia nəmri Kumwesən. Səvənhi tata m̄ine mama krouətui amasan tukwe ia nəkwai nimwə səvənrau meste in ruvehi məkwə kahar. ²¹ Nəp̄in irau krouəmri irapw iruə, prən ouih səvəi Kig Fero rət̄oni, mər̄əhi səvənhi, mətui amasan tukwe rəmwhen mə in t̄ini anan. ²² K̄inahatən Moses ia nukurənien me pam səvəi nəkur Ijip. Səvənhi nəgkiariien m̄ine wok krouəsan̄in.

²³ Nəp̄in Moses reste nuk foti, rer̄in r̄ir̄hi mə trevən mət̄oni piəvni me nəkur Isrel. ²⁴ In revən mət̄oni iəmə Ijip riti ramosi piəvni riti, mətə r̄ipkatukwatukw mə tro irə iam̄inha irə. Ro pen Moses revən mə trasitu ia piəvni, mər̄pw̄in pen noien səvəi iəmə Ijip ramo. Rousi iəmə Ijip nəha, mousi əpune. ²⁵ Moses rer̄in r̄ir̄hi mə piəvni me tuhət̄oni mhəukurən mə Kumwesən ramər̄hi pen in mə truvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. Mətə irəha həpkətə sas mhə irə. ²⁶ K̄ini rakwakwi irə Moses revən mwi mət̄oni iəmə Isrel kəru krouousi irau me. In revən mə trəmri nəmər̄inuien ti nirau

i, mīni mē, ‘Iāmānmi kīmirau piəvmirau me a. Rəfo irouousi kīmirau me?’

²⁷ Mətə iāmə sə ramousi ərəha anan piəvni rəsua raka Moses, mīni mē, ‘Sin rīməuvehi utə ik mē tikərimənu ia kīmaha məkiri noien səkimaha?’

²⁸ Rosi ikuə tikousi əpune iou rəmwhen ikinousi əpune iāmə Ijip nərineiv?’ ²⁹ Nəpīn Moses rīregi nəgkiariien nəha, rap fwe Ijip, mevən mo in iərmama pwišpwiš ia tənə Mitia. Ia kwopun nəha tīni kəru krouətui, iərman mi.

³⁰ Kurirə irə nuk foti rukurau, nənə agelo riti səvəi Kumwesən rier pen ti Moses i fwe ia kwopun akwesakwes ikin, ipaka ti təkuaer Sinae, mamərer ia nei riti napw rauək irə, mətə rīpkahi əmwesi mhə. ³¹ Moses rətoni nei nəha rərkərinari irə. Nənə nəpīn revən ipaka tukwe mē trəspau irə, reri Iərimənu ruvehe, mīni mē, ³² ‘Iou Kumwesən səvəi kaha kupwən me səim. Kumwesən səvəi Epraham mīne Aesak mīne Jekop.’ Moses rīregi, mətə rehekīr mətəmnīmwin, məpwəh nəti penien mətoni.

³³ Nənə Iərimənu rīni pen tukwe in mē, ‘Uvehi raka səim put, ti nəri nə mē tiprənə nə iakamərer ikin ro ikinan i. ³⁴ Iou iakinətə raka nərmama me səiou fwe Ijip. Kamometə irəha. Iakuvəregi raka nasəkien səvənraha. Nənə iou iakeiwaiu irapw pehe i mē takuvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. Tiko muvehe, təkwtəkwuni takərhi pen ik ikevən fwe Ijip.’

³⁵ In nəha Moses sə kupwən nəkur Isrel həpwəh nokeikeiien in, mhəni pen tukwe in mē, ‘Sin rīməuvehi utə ik mē tikərimənu ia kīmaha məkiri noien səkimaha?’ Mətə Moses nəha in nəha

Kumwesən rərhi pen agelo riti səvənhi rier pen tukwe ia kwəti nei, mərhi pen in revən mə trərīmənu ia nəkur Isrel, muvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. ³⁶ Moses nəha riri irəha mhəier ia Ijip, mhəuvən fwe ia Təsi Əruverəv, mhəuvən mharə nuk foti fwe ia kwopun akwesakwes ikin. Nənə ia kwopun me nəha ramo nīmətien me mine narimnari me nərmama hətoni hamərkərinari irə.

³⁷ Moses nəha in nəha rīməni pen ti nəkur Isrel i mə, ‘Kumwesən truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou. Profet nəha truku pen ia kimiaha in piəvimiāha riti.’^b ³⁸ Moses nəha in nəha ramarə irəha nəkur Isrel nəpīn kamhavən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. In ramarə irəha kaha kupwən me səkitaha nəpīn agelo nəha rəgkiari min ia Təkuər Sinae. Kumwesən ruvei pen nəgkiariien sə ramīru m Moses mə ruvei pehe m kitaha.

³⁹ Mətə kaha kupwən me səkitaha həpwəh nokeikeiien mə tuho nəkwai Moses. Həsua karen in. Nənə rerinraha rinamrhi Ijip. Hokeikei mə tuhərəriḡ mhəuvən fwe ikin. ⁴⁰ Ro pen həni pen ti Eron i mə, ‘Tiko kumwesən me nepwīn, pwəh həiri kitaha, ti nəri nə mə səreirei mə Moses nəha rīməiri raka kitaha ia tənə Ijip ruvəwəku.’ ⁴¹ Ia nəpīn nəha irəha ho nənimwi kau riti. Nəpīn həno pam, həpeki pehe nərimīru me mə tuhousi əpune irəha mhəuvei pen m nənimwi kau nəha. Irəha haməgnəḡini nəri nəha həno ia rəḡinraha.

7:36: Eks 7:3, 14:21, Nam 14:33 **7:37:** Wok Me 3:22 **b 7:37:** Profet nəha Moses rīməni mə tripkuvehe in nəha Iesu. Əvsini mwī Dut 18:15. **7:38:** Eks 19:3, Dut 5:5, 9:10, Wok Me 7:53 **7:39:** Nam 14:3 **7:40:** Eks 32:1,23 **7:41:** Eks 32:2-6

⁴² Ro iam̄inhi irə Kumwesən ruvehi pen təkutan m̄inraha, məpwəh irəha həuvən mhəfwaki pen m meri, məkwə, m̄ine kəməhau me. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia nəkukuə səvəi profet me rani:

‘Nəkur Isrel. Ia nəp̄in nəha hiənarə nuk foti fwe kwopun akwesakwes ik̄in,
nərim̄iru me səməme hiamousi əpune,
mamhəmri utə ia təkure nifatə, hiəuvei pehe miou uə rekəm?

Rekəm. Hiəpwəh nuvei peheien miou.

⁴³ Mətə hiaməuvehi nimwə tapolen səvəi kumwesən nəha Molek,
m̄ine kəməhau səvəi kumwesən nəha səkimiaha Refan.

Irau mi nəha kumwesən eikuə mi sə hiəno ia rəgim̄iaha mə tihaməfwaki pen m̄inrau.
Kimiaha hiamo iam̄inhi ro pen takuvehi raka kimiaha ia t̄iprənə səkimiaha hiəuvən ia n̄ikare Pabilon.’

⁴⁴ Fwe ia kwopun akwesakwes ik̄in, Kumwesən riməni pen ti Moses i mə traməkeikei mo nimwə tapolen riti. Moses ro, mesi pen atukwatukw rəmwhen ia Kumwesən rino rətoni. Kurirə ik̄in kaha kupwən me səkitaha həuvehi nimwə tapolen nəha mamhəuvən. ⁴⁵ Nəp̄in Josua riri kaha kupwən me səkitaha mə tuhəuvehe mhəuvehi raka t̄iprənə ia rəgi nəmə Kenan, həuvehi nimwə tapolen nəha, mhəuvehi mhəuvehe. Irəha kənamhəuvehe ia Kenan, Kumwesən raməkoui irapw nəmə ik̄in. Nimwə Tapolen nəha raməmak iam̄inhi meste nəp̄in səvəi Kig Tevit. ⁴⁶ Kig Tevit

7:42: Jer 19:13 **7:44:** Eks 25:40 **7:45:** Jos 3:14-17, Jos 23:9, 18:1 **7:46:** 2Saml 7:1-16, Sam 132:1-5

nəha Kumwesən rerin ragien tukwe. In rini pen ti Kumwesən i mə, 'Ik Kumwesən səvəi Jekop. Ko ikəsəni iou iako nimwə riti sə tikamarə irə?' ⁴⁷ Mətə Kumwesən rəpwəh nəseniien. Kig Tevit ripko mhə nimwə riti səvəi Kumwesən. Solomon ro.

⁴⁸ Mətə kitaha səukurən mə Kum wesən sə rāsori anan, in ripkarə mhə ia nəkwai nimwə me səməme nərmama həno ia rəginraha. Rəmwhen ia nəgkiariien i Profet Aesea riməni mə,

⁴⁹ 'Neiai in jea səiou sə iakaməkure irə mamərimənu.

Tiprənə in nəri sə iakamərpwi utə tipage nisuk mi irə.

Kimiahā ko hio nimwə riti mə takarə irə?

Kimiahā ko hio kwopun riti mə takapwəis ikin?

⁵⁰ Həni ro, sin rino narimnari me pam i?

Iou əpa Kumwesən iakinō.' "

⁵¹ Stifen rini pen ti nəmə asori me i mə, "Kimiahā i kəmkapwəmiāha riskai. Nətərigien səkimiahā ripitəv hiəmwhen ia nərmama səməme həreirei Iərimənu. Hiəpkregi mhə nəgkiariien səvənhi. Hiāmo rəmwhen kaha kupwən me səkimiahā. Ia nəpən me hiāmənise nəfe nari Nənimwəin Ikinan rani pehe tukumiahā i. ⁵² Rəfo? Profet riti nəha ikin kaha kupwən me səkimiahā həpkometə mhə in? Rekəm! Həmwəki pam irəha, mhousi əpune səməme haməkupwən mhəni irapw mə Iəmə Atukwatukw riti truvehe. Nənə nəpən Iəmə Atukwatukw nəha ruvehe, kimiahā hiəuvei pen in ia rəgi nəmə Rom. Ia noien nəha hiōusi əpune in.

⁵³ Kimiahā hiəuvəuvehi raka Loa səvəi Kumwesən

sə nagelo me həuvei pehe fwe kupwən, mətə hiamərui Loa nəha ia nəp̄in me.”

Kəkwi əpune Stifen ia kəruətəri

⁵⁴ Nəp̄in nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həregi Stifen raməgkiari, niemaha rəpi p̄ik irəha. Kamhahi tərini rev̄inraha tukwe. ⁵⁵ Mətə Stifen rer̄in ruvehe mukuər ia Nənimw̄in Ikinan. Rəkwətə ia nimagouagou, mətəni nukuraanien asori ruku pen ia kwopun Kumwesən ramarə ik̄in, mətəni mwi Iesu ramərer ia n̄ikare Kumwesən mwatuk. ⁵⁶ Stifen r̄ini mə, “Hətəni ro. Kəpuapen reitehi. Iakamətə Iəmət̄i Iərmama fwe ia neiai ramərer ia n̄ikare Kumwesən mwatuk.”

⁵⁷ Mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hasək əpwəm̄wis, mho tukuahag nəkwəreḡinraha. Irəha pam haiu, mhəuvən mə tuhəkwtəm̄hiri Stifen. ⁵⁸ Irəha həkw̄təm̄hiri Stifen, mhəuvehi, mhəier ia Jerusalem, mənəm̄həkwi in ia kəruətəri mə tremhə. Nərmama səməme haməuəsi Stifen həpeki raka karkahu əpwəm̄wis me səvənraha, mhəfate pen ia nisui iərmama riti nəgh̄in nə Sol.

⁵⁹ Nəp̄in kamhəkwi Stifen, raməfwaki mini mə, “Iesu Iərimənu, tikuvehi nənimw̄ik.” ⁶⁰ Kurirə irə rin̄imwi nukurhun mi, məkwein əpwəm̄wis, mini mə, “Iərimənu, tikəpwəh nərpw̄inien noien ərəha i irəha kamho ia nirak.” Nəp̄in r̄ini iam̄inhi irə, in remhə.

7:54: Wok Me 5:33 **7:55:** Mat 22:44, Wok Me 2:33-34, Wok Me 5:31 **7:56:** Kol 3:1 **7:58:** Wok Me 22:20 **7:59:** Sam 31:5, Luk 23:46 **7:60:** Luk 23:34

8

1-2 Sol rerin ragien a mə irəha housi əpune Stifen iaminhi. Nəpin Stifen ruvamhə raka, nəmə əfwaki me nepwin hənimwi nıpwran mhasək asori tukwe.

Kınamometə nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem

Ia nəpin nəha nərmama me nepwin həskəmter, mənəmhometə asori nakalasia me fwe Jerusalem. Ro pen nakalasia me pam hap kirkiri mhəuvən fwe ia kwopun me ia tənə Jutia mine Sameria. Aposol me əpa kamharə fwe Jerusalem. ³ Sol mwi ramousari mə trouraha nakalasia me, mauvn-imwə ia nimwə me kuatia kuatia, maməkwtəmhiri nərman mine nıpran, mauvehi puvnimwə irəha ia kalapus.

Filip raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu fwe Sameria

⁴ Mətə irəha nəha hənap kirkiri, mamhəuvən ia kwopun me, mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu. ⁵ Filip reiwaiu pehe ia taon riti fwe Sameria, maməvisau irapw Iesu Kristo m nərmama me fwe ikin. ⁶ Nərmama pam kamhətərig amasan ti nəfe Filip rani, ti nəri nə mə raməgkiari mamə nımtətien me. ⁷ Nərmama həpik nənimwin ərəha me həier ia nirəha, mamhasək əpwəmwis. Nərmama həpik mwi nisunraha me hemhə, ko həpkavən mhə, həuvehe mhəsanin. ⁸ Ro pen nəkur ia taon nəha rerinraha ragien asori.

8:1-2: Wok Me 7:58, 8:4, Wok Me 11:19 **8:3:** Wok Me 9:1,13, 22:4, Wok Me 26:9-11 **8:4:** Wok Me 6:5 **8:7:** Mat 10:1, Mak 16:17

⁹ Mətə iərmama riti nəghin nə Saemon, rinarə tui kwopti ia taon nəha, mamō nīmtətien me ia nīskaiien səvəi nəremhə me, mamō nəkur Sameria nənimenraha ramier. Saemon rani mə in iəmə asori. ¹⁰ Nəkur Sameria me pam kamhətərig ia nəgkiariien səvənhi. Nəkwərhakwərha me men meste nəmə asori me kamhəni mə, “Iəmə i rauvehi nīskaiien səvəi kumwesən nəha kani mə kumwesən asori.” ¹¹ Irəha kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Saemon, ti nəri nə mə nəpīn rīpīk ramo nīmtətien me ia nīskaiien səvəi nəremhə me, mamō nənimenraha ramier. ¹² Mətə nəpīn Filip raməvisau irapw Iesu Kristo mīne nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nərman me mīne nīpran me həni nīpərhiēnien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Nənə ko paptəes ia nīrəha. ¹³ Saemon in mwi rīni nīpərhiēnien ia nəgkiariien səvəi Filip. Nəpīn kīno raka paptəes irə, Saemon rukurirə ia Filip, mamətoni nīmtətien me mīne narimnari asori me Filip ramo ia nīskaiien səvəi Kumwesən. Nəpīn rətoni, nənimen rier.

¹⁴ Kurirə irə, nəpīn aposol me fwe Jerusalem hərəgi mə nəkur Sameria həuvəni raka nīpərhiēnien ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, hərhi pen Pita mīne Jon mə trouevən rouətə irəha. ¹⁵ Irau kroueiwau pen fwe Sameria, rouəfwaki ti nīrəha mə irəha tuhəuvehi Nənīmwin Ikinan, ti nəri nə mə ¹⁶ Nənīmwin Ikinan rīpkeiwau mhə ihi ia nīrəha. Mətə kīno paptəes əpa ia nīrəha ia nəghi Iesu Iərimənu. ¹⁷ Nəpīn Pita mīne Jon krouəmrutə rəginrau ia nukwənenraha, həuvehi Nənīmwin Ikinan.

¹⁸ Saemon rətoni mə aposol mi nəha krouəmruətə rəginrau ia nukwənenraha, nənə Kumwesən ruvei pen Nənimwɪn Ikinan mɪnraha. Ia nəpɪn nəha rətoni, Saemon ruvehi mane mə truvei pen mɪnrau, ¹⁹ mɪni mə, “Rouvei pehe mwi nasorijen nəha miou. Iakokeikei mə takəmruətə rəgik ia nukwəne nərmama pwəh irəha həuvehi Nənimwɪn Ikinan.”

²⁰ Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Pwəh kimirau mane səim irouen ia napw, ti nəri nə mə ikuə tikuvehi nəmri nəri sə Kumwesən rauvei pen auər a m nərmama. ²¹ Ikiwən ia wok i səkimaha, ti nəri nə mə nətərigien səim rɪpkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən. ²² Tikəpwəh noien ərəha i ikamo, məfwaki m Iərimənu, məres mə ko in renouenou nərəhaien səim, məpwəh nərpwɪnien nətərigien ərəha i ikuə tiko. ²³ Iakini iamɪnhi irə, ti nəri nə mə iakətə mə rerim ramakres pik. Nərəhaien rɪnərkwi ik.”

²⁴ Miregi Saemon rini mə, “Kimirau tirouəfwaki miou, rouəres Iərimənu mə narimnari me i irauni tuhəpwəh nesteien iou.”

²⁵ Kurirə ikin Pita mɪne Jon krouni irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu ia taon nəha, rouni mə ro nɪpərhienien i. Nəpɪn krouni sampam, krouərɪg rauevən fwe Jerusalem. Ia suatuk krauəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me ia rukwənu me ia tənə Sameria.

Filip mɪne iəmə Itiopia riti

²⁶ Ia nəpɪn nəha agelo riti səvəi Iərimənu rini pen ti Filip i mə, “Tikərer, mevən fwe prehi^a meste

8:21: Sam 78:37 **8:23:** Hip 12:15 **a 8:26:** Uə “mevən fwe ia saot.”

suatuk sə raku pen ia Jerusalem meiwaiu pen fwe Kasa.” (Suatuk nəha rukurau ia kwopun akwesakwes ikin.) ²⁷ Filip rərer mamevən, mətoni iəmә Itiopia^b riti. Iəmә nəha in Yunik^c riti. In iəmә asori. Ramətui amasan ti mane səvəi Kantis, prən asori sə ramərimənu ia nəkur Itiopia. Iəmә nəha ruvavən raka fwe Jerusalem məfwaki m Kumwesən, ²⁸ nənә mirərig mamevən fwe imwəni. In raməkure ia kat riti hos ravi, maməvsini nəkukuə nəha Profet Asea rimərai. ²⁹ Nənә Nənimwəin Ikinan rini pen ti Filip i mə, “Tiko mevən ipaka ti kat nəha hos ravi.”

³⁰ Ro pen Filip raiu mevən ipaka tukwe, miregi iəmә nəha raməvsini nəkukuə nəha Profet Asea rimərai. Nənә rəres pen in i mə, “Ikaməvsini nəkukuə nəha, mukurən nipwran uə rekəm?”

³¹ Miregi iəmә nəha rini mə, “Iou takəfukurən nipwran? Iərmama riti riwən mə trəusiəre pui pehe miou.” Rini pen ti Filip i mə trəputə məkure irau min.

³² Nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan iəmә Itiopia nəha raməvsini in i mə:

“Ho irə rəmwhen ia in sipsip riti, mhəiri, mhəuvən mə tuhousi əpune.

Rəmwhen ia kwəti sipsip sə kaməkihi raka nimwherin ramərer mamətərig a,
in mwi rəpwəh nəgkiariien.

³³ Ho naurisien min, mhəuvei pen nərpwəinien riti sə ripkatukwatukw mhə.

8:27: Aes 56:3-7 **b** **8:27:** Itiopia tənә riti fwe Afrika. **c** **8:27:** Nipwrai nəgkiariien nəha “Yunik,” in i mə “Iəmә sə kinərai raka nəren.” Fwe kupwən kamo noien nəha ia nərman me səməme hamowok ipaka ti pran asori riti sə ramərimənu ia nərmama.

8:31: Jon 16:13

Iərmama riti riwən trægkiari ia t̄ini me,
t̄i nəri nə mə housi əpune in, n̄im̄iruien s̄əvənhi
rukwakwa a ia tiprənə i.”

³⁴ Iəmə Itiopia nəha r̄ini pen t̄i Filip i mə, “Ni pehe ro tukw iou i mə sin nəha profet i ramægkiari irə? In ramægkiari atukw a irə uə ramægkiari ia iərməpə?” ³⁵ Nənə Filip r̄inamægkiari. Ro stat ia nægkiariien nəha iəmə Itiopia raməvsini ia Nəkukuə Ikinan, Filip raməvisau nægkiariien amasan s̄əvəi Iesu min.

³⁶ Irau krauesi suatuk nəha, rauevən, roueste kwopun riti nui ikin. Iəmə Itiopia r̄ini mə, “Ətə ro, nui nəha. Ko iako paptas uə nari riti nəha ro tukuahag iou?”

³⁷ Miregi Filip r̄ini pen tukwe in mə, “Tr̄ini minuə ikahatətə pər̄hien ia Iesu, ikukurən noien paptas.”

Miregi iəmə nəha r̄ini mə, “Iakani n̄ipər̄hienien ia Iesu mə in T̄ini Kumwesən.”^d

³⁸ Ia n̄əp̄in nəha iəmə Itiopia r̄ini mə kat s̄əvənhi s̄ə hos ravi tr̄erer. Irau Filip kroueiwaiu irapw ia nui. Filip ro paptas irə. ³⁹ N̄əp̄in irau krouutə pehe ia nui, N̄ən̄imw̄in s̄əvəi Iər̄im̄ənu ruvehi raka Filip. Iəmə Itiopia r̄əpwəh mwi n̄ətoniien, mətə ramesi pen suatuk s̄əvənhi mamevən mamagien. ⁴⁰ Mətə Filip r̄ətoni mə in ramərer fwe taon nəha Astot. Kurirə ik̄in in revən ia rukwənu me, maməvisau irapw nægkiariien amasan s̄əvəi Iesu meste nari fwe taon nəha Sisaria.

8:36: Wok Me 10:47 **d 8:37:** Ia Niutestamen me nepw̄in s̄əməme kim̄arai tui ia nægkiariien s̄əvəi n̄əkur Kris nægkiariien me nəha ia vas 37 riwən. **8:39:** 1King 18:12 **8:40:** Wok Me 21:8

9

Sol rini niparhienien ia Iesu

¹ Ia nəpɪn nəha Sol raməgkiari skai ihi, mamini mə trousi əpune nərmama me səvəi Iərimənu. Riskəmter, mevən ti pris asori anan, ² məres pen in mə trɪrai nəkukuə me nepwɪn həuvən ti nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel fwe Tamaskes. Trini minuə Sol rətoni nərmama me nepwɪn fwe ikin kamhesi pen Suatuk səvəi Iesu, nərman uə nɪpran, nəkukuə me nəha tuhəni sas pen mə Sol rauvehi nasorien ti nəkwətəmhiriien irəha, mɪpeki pen irəha fwe Jerusalem. ³ Sol rauvehe ipaka ti Tamaskes. Ia nəpɪn nəha nukuraanien riti ruku pen ia nɪmagouagou, məhiəpwɪn kurau kurau irə. ⁴ Sol rimwei irapw ia tɪprənə, mɪregi reri iərmama riti raməgkiari mamini mə, “Sol, Sol, rəfo ikamometə Iou?”

⁵ Mɪregi Sol rəres mə, “Iəmə asori, ik sin i?”

Mɪregi rini mə, “Iou i Iesu sə ikamometə. ⁶ Mətə tikərer, mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikin trini pehe tukw ik i nəfe nari tikaməkeikei mo.”

⁷ Nərmama səməme kamhəkurirə ia Sol kamhərer kwənamrig. Irəha hamregi reri iərmama riti, mətə həpwəh nətoniien nɪpwrən. ⁸ Sol riskəmter, mətui, mətə rəpwəh nətoniien nari. Ro pen irəha həuvehi rəgɪn, mhəiri, mhəuvən fwe Tamaskes. ⁹ Sol rəpwəh nətoniien nari meste nəpɪn kahar, mɪpkəni mhə nari, mɪpkənimwi mhə nari riti.

¹⁰ Iərmama riti səvəi Iesu ramarə ia Tamaskes nəghin nə Ananaeas. Iərimənu rini pen tukwe in ia vison riti mə, “Ananaeas.”

Miregi rini mə, “Iou fa, Iərimənu.”

¹¹ Miregi Iərimənu rini pen tukwe in mə, “Tikərer mevən fwe ia nimwə səvəi Jutas. Nimwə nəha ramərer ia suatuk nəha kani mə Suatuk Atukwatukw. Tikevən fwe ikin məres iəmə Tasas riti nəghin nə Sol. In raməfwaki, ¹² minətə vison riti. Ia vison nəha rətoni iərmama riti nəghin nə Ananaeas ruvnimwə pehe, məmrutə rəgin mi irə mə trətə mwi nari.”

¹³ Miregi Ananaeas rini mə, “Mətə Iərimənu, nərmama həpik hənəvisau raka iərmama nəha miou, mhəni irapw noien ərəha me ramo ia nərmama me səim fwe Jerusalem. ¹⁴ Pris asori me həuvei pen nasorien min mə truvehe ia kwopun i məkwətəmhiri nərmama səməme kamhəfwaki pehe mik.”

¹⁵ Mətə Iərimənu rini pen tukwe in mə, “Tiko mevən, iakinərpwi raka rəgik irə. In trini irapw nəghik ti nərmama me rəpko mhə irəha nəkur Isrel, mine kig me, mine nəkur Isrel mwi. ¹⁶ Iou tako in rətoni mə traməkeikei miregi nəmisəien asori ti nəghik.”

¹⁷ Ia nəpən nəha Ananaeas revən, muvnimwə ia nimwə nəha, məmri pen rəgin mi ia Sol, mini mə, “Sol, piak, Iesu Iərimənu sə rīmāier pehe tukw ik ia suatuk nəha ikesi pen mauvehe, in i rərhi pehe iou mə takomasan nənimem. Nənə rerim truvehe mukuər ia Nənimwin Ikinan.” ¹⁸ Ananaeas rini

9:11: Wok Me 21:39, 16:9 **9:13:** Wok Me 8:3 **9:14:** Wok Me 9:1-2, 21, 1Kor 1:2 **9:15:** Wok Me 25:13, 27:24, Rom 1:5 **9:16:** 2Kor 11:23-28

iaminhi irə, nənə təkwtəkwuni a nari riti rəmwhen ia rīrevi nəmu raraka fwe ia nənime Sol mi. Sol rətə mwi nari, mīskəmter, ko paptas irə. ¹⁹ Nənə rəni nari, mīregi nīskaiien səvənhi ruvehe mwi, nənə mamarə nəpīn me nepwīn fwe Tamaskes irəha nərmama me səvəi Iesu.

Sol fwe Tamaskes mīne Jerusalem

²⁰ Sol revən atukwatukw muvnmwə ia nīmwfəwaki me səvəi nəkur Isrel, maməvisau irapw Iesu, mamīni mə, “In Tini Kumwesən.”

²¹ Nəpīn nərmama me həregi, irəha pam həkərinari ia Sol, mhəni mə, “Kwa iamə i ramouraha nərmama me fwe Jerusalem səməme kamhəkwein nəghi Iesu i. Nənə ruvehe ia kwopun i mə trəkwtəmhirī irəha muvi irəha həuvən tī pris asori me. Mətə təkwtəkwuni rīnəfo nəha?”

²² Mətə Sol ruvehe mīskai pīk, mamo nərmama me hətoni mə nīpərhienien Iesu in Kristo. Ro pen nəkur Isrel me fwe Tamaskes səməme həpkīni mhə nīpərhienien ia Iesu ko həpkīni mhə nəgkiariien riti.

²³ Nəpīn rīpīk rukurau, nənə nəkur Isrel hərai sun mə tuhousi əpune Sol. ²⁴ Mətə Sol rīregi nətərigien səvənraha. Ia nəpīn mīne ia ran, irəha kamhərer mwatuk ia kwəruə me səvəi taon, mamheitenhi in mə tuhousi əpune. ²⁵ Mətə nəpīn riti ia nəpīn, nərmama nepwīn səməme kamhəkurirə ia Sol, həvai pen Sol ia tənəripw, mhəuvehi irapw ia nīkare nəpai sə rukurau kurau ia Tamaskes.

²⁶ Sol revən fwe Jerusalem. Nəp̄in rapirapw fwe ikin, raməmwur mə tuhousəsimw̄in pəri irəha nərmama me səvəi Iesu. Mətə irəha pam kamhəhekir i, mhəpwəh n̄iniien n̄ipərhiēnien irə mə in iərmama riti səvəi Iesu. ²⁷ Mətə Panapas ruvehe, miri in rouen rouətə aposol me. Nənə Panapas r̄ini pen ti nirəha i mə, “Sol i rinətə Iərimənu ia suatuk, rinəgkiari min. Fwe Tamaskes, Sol raməvisau irapw nəghi Iesu, məpwəh nehekirien.”

²⁸ Ro pen Sol ramarə irəha m̄inraha, mamavən fwe ia Jerusalem, maməvisau ia nəghi Iərimənu səkitaha, məpwəh nehekirien. ²⁹ Nəp̄in riti Sol raməgkiari irəha nəkur Isrel səməme kamhəni nəgkiariien Kris, mamhousari m̄inraha me. Mətə hənua tuhousi əpune in. ³⁰ Nəp̄in piəvtaha me həregi, həuvehi Sol, mheiwaiu mhəuvən fwe ia təsi ia taon nəha Sisaria, mhərhi pen i ramevən fwe taon nəha Tasas.

³¹ Ia nəp̄in nəha nakalasia me pam fwe tənə Jutia, m̄ine tənə Kalili, m̄ine tənə Sameria hamarə ia nəmərinuien. Iərmama riti riwən ramometə irəha. Nən̄imw̄in Ikinan ramasitu ia nirəha, mamərpwi əknek̄in irəha. Nəp̄in irəha kamhavən, mamhəsiai Iərimənu səvənraha, in ramo irəha kamhəp̄ik mwi.

Aeneas mine Tokas

³² Pita ramevən ia kwopun me maməti pen nakalasia me. Ia nəp̄in nəha reiwaiu pehe mwi fwe ia taon nəha Lita mə trəti pen nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikin. ³³ Iərmama riti ia taon nəha nəgh̄in nə Aeneas. Nuk eit ramapri a ia

kafete. Nisun mi krouemhə ko rɪpkavən mhə.
³⁴ Pita rini pen tukwe in mə, “Aeneas, Iesu Kristo tro amasan nɪpwram. Ərer, mərfe səim kafete.” Təkwtəkwni a Aeneas rərer. ³⁵ Nərmama me pam fwe Lita mine Saron hətoni iəmə nəha hərəriḡ mhəuvehe ti Iərimənu.

³⁶ Ia taon nəha Jopa, pran riti ramahatətə ia Iesu. Nəḡhin nə Tapita. Nɪpwrai nəhag nəha ia nəḡkiariien Kris in i mə Tokas. Ia nəpin me prən nəha ramo wok amasan, mamasitu ia nərmama səməme nautə səvənraha riwən. ³⁷ Ia nəpin riti, in ruvehi nemhəien riti, memhə. Irəha haikuas ia nɪpwrən, mhəmri pen ia nəkwai nimwə səvənhi ia rum riti fwe irənhə. ³⁸ Taon nəha Jopa ipaka ti taon nəha Lita. Nəpin nərmama me səvəi Iesu fwe Jopa həregi Pita mə in fwe Lita, hərhi pen iərmama kəru mə trouevən rouni pen tukwe in mə tiruvehe akwauakw, mətoni ro irəha.

³⁹ Ro iamɪnhi irə Pita rərer, mukurirə ia nirau i. Nəpin harapirapw fwe imwei Tokas, həiri in mhəuvən fwe ia rum nəha irənhə. Nɪpran səməme nərman me səvənraha həuvamhə kamhərer kuraukurau Pita mamhasək, mamhasansani karkahu me mine tinari me Tokas rɪmətiri ia nəpin ramarə ihi irəha mɪnraha.

⁴⁰ Pita rini pen ti nirəha i mə tuhəuvən fwe iruə. Nəpin həier irə, in rɪnimwi nukurhun mi məfwaki, muvsini, məti pen mətoni nɪpwrai prən nəha, mɪni mə, “Tapita, tiko mərəer!” Tapita rɪfi nənimen. Nəpin rətoni Pita, rɪskəmter, məkure.
⁴¹ Pita ruvehi rəḡin, mɪvi utə rərer. Kurirə irə Pita rəkwein pen nərmama me səvəi Kumwesən

mine nīpran me sēmame nərman me sāvənraha həuvamhə həuvehe. Irəha hətōni mə Tapita ruvəmīru. ⁴² Kurirə irə kaməvisau nəri nəha ia kwopun me pam ia Jopa. Nərmama həpik hənī nīpərhienien ia Iərimənu. ⁴³ Nənə Pita rarə əpwəmwis ia Jopa irau iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Iərmama nəha nəghin nə Saemon.

10

Kumwesən rəgkiari m Konilias

¹ Iərmama riti, nəghin nə Konilias, ramarə fwe Sisaria. In iaruağən riti səvəi Rom. In rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Kani irəha mə Naruağən me səvəi Itali. ² Konilias in iəməfwaki riti. In mine nərmama pam ia nəkwai nimwə sāvənhi kamhəsiai Kumwesən. Konilias rauvei pen mane asori m nəkur Isrel trasitu ia nīrəha. Ia nəpīn me raməfwaki m Kumwesən sāvənraha. ³ Nəpīn riti, ipaka tī tri klok ia nəruarəv, Konilias rətōni vison riti. Ia vison nəha agelo riti səvəi Kumwesən ruvnimwə pehe, mīni mə, “Konilias.”

⁴ Konilias rəti pen mətōni agelo nəha, mehekīr, mīni mə, “Iəmə asori, rəfo?”

Miregi agelo rīni mə, “Kumwesən ruvəregi raka nəfwakīien me səim, mətōni narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama sēmame nautə sāvənraha riwən. Rerīn ramrhi ik. ⁵ Təkwtəkwuni tikərhi pen nərmama me nepwīn həuvən fwe taon nəha Jopa pwəh həiri iərmama riti nəghin nə Saemon kani mwi in mə Pita mhəiri mhəuvehe. ⁶ In ramarə ia

nimwə səvəi iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Nəghin nə Saemon. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi.”

⁷ Nəp̄in agelo rəpwəh in mamevən, Konilias rəkwein iərmama kəru sə krauo tukwini nari min, məkwein mwi iaruağən riti ia nirəha səməme kamho nəkwan. Iaruağən nəha in mwi iəməfwaki riti. Irəhar haruvehe ⁸ nənə Konilias r̄ini irapw narimnari me pam m̄inrahar, mərhi pen irəhar, harevən fwe Jopa.

Pita rətoni vison riti

⁹ Kini rakwakwi irə, ia kurkwai nəp̄in ia ran, nəp̄in irəhar haruvehe ipaka ti taon nəha Jopa, Pita rutə pen fwe təkure nimwə mə trəfwaki. ¹⁰ R̄iregi nukumhə r̄inahī, mōkeikei mə trəni nari. Nəp̄in irəha kamhəuvani ihi nəveginien sənəni, in rətoni vison riti. ¹¹ Ia vison nəha rətoni kəpuapen reit-ehi, nənə, nari riti rəmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefə səvənhi rameiwaiu irapw pehe ia t̄iprənə. ¹² Ia nəkwai tapolen nəha, nərim̄iru me səpəmsəpə m̄ine snek me m̄ine menu me i kamhəivə ia n̄imagouagou. ¹³ Pita r̄iregi reri iərmama riti r̄ini mə, “Pita, tiko mərəx, mousi əpune nəri nə riti, mənī.”

¹⁴ Mətə Pita r̄ini mə, “Rəkəm, Iərimənu! Iou iapkəni mhə ihi nari riti ik̄iməni mə tukəpwəh nəniien, uə nari riti sə rəm̄kem̄ik ia nənimem.”

¹⁵ M̄iregi reri iərmama nəha rəgkiari mwi min mə, “Nəfe Kumwesən r̄iməni mə rəm̄her, tikəpwəh n̄iniien mə rəm̄kem̄ik.”

¹⁶ Nəgkiariien nəha ruvehe ti Pita m kahar, nənə tapolen nəha kuvehi utə revən fwe ia neiai.

¹⁷ Kurirə ikin Pita ramətəriḡ mə trəfukurən nīpwrai vison nəha in rīnətoni. Iərmama kahar Konilias rərhi pen irəhar, harətui, mharənətə raka nimwə səvəi Saemon, mamharərer ia kwəruə səvənhi fwe iruə. ¹⁸ Irəhar harəkwein pen, mharəres mə, “Iərmama riti nəḡhīn nə Saemon kani mwi in mə Pita ramarə ia kwopun i uə rekəm?”

¹⁹ Pita rerin ramrhi ihi vison nəha rīnətoni mamətəriḡ tukwe. Ia nəpīn nəha Nənīmwin Ikinan rini pen tukwe in mə, “Ətə ro. Iərmama kahar fwe kamharətui ik. ²⁰ Tikərer, meiwaiu, mevən kīmiaha mīnrahar. Tikəpwəh nehekīrien, ti nəri nə mə iou iakərhi pehe irəhar haruvehe.”

²¹ Ro iamīnhi irə Pita reiwaiu, mevən ti iamənmirəhar nəha, mīni mə, “Iou i iərmama nə hiamarətui. Hiaruvehe ti nəfe?”

²² Mireḡi harni pen tukwe in mə, “Konilias, iamə asori riti səvəi naruagən me, rərhi pehe kīmrahar. In iamə atukwatukw sə ramsiai Kumwesən. Nəkur Isrel me pam həḡnəḡīni in mə in iamə amasan riti. Aḡelo ikinan riti səvəi Kumwesən rini pen ti Konilias i mə trəkwein pehe ik mə tikevən fwe nimwə səvənhi pwəh in rīreḡi nəgkiariien səim.”

²³ Mireḡi Pita rini pen ti nīrəhar i mə “Kīmirəhar tiharuvnimwə pehe pwəh sapri. Trakwakwi a saməuvən.”

Pita revən mətoni Konilias məvisau nəgkiariien amasan mīn

Kini rakwakwi irə, Pita rətui ia nəpnəpɪn, mhəier irəha mɪnrəhar. Piəvtaha me nepwɪn səməme kamharə fwe Jopa həkurirə in. ²⁴ Nənə rakwakwi mwi irə, həuvən mhəpirəpɔw fwe ia Sisaria. Konilias rameitenhi irəha. In rinoeite raka nərmama ia kwənəkɔw səvənhi mɪne in me nepwɪn fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. ²⁵ Nəpɪn Pita ruvehe ipaka ti nimwə səvəi Konilias, Konilias ruvehe, mɪnimwi nukurhun mi ia nənimen, mamsiai in. ²⁶ Mətə Pita rivi utə, mɪni mə, “Ərer, iou iakəmwhen a ia niram.”

²⁷ Irau krouəgkiari, rouuvnimwə. Nəpɪn Pita rəti pen mətoni nərmama həpɪk hənəusəsɪmwɪn raka irəha me, ²⁸ in rini pen ti nirəha i mə, “Kɪmiaha i hiəuvəkurən raka mə Loa səkimaha nəkur Isrel raməsisəg əknekɪn kɪmaha. Ko iahəpkuvnimwə mhə ia nəkwai nimwə me səvəi nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel uə mamhəvən pəri kɪmaha mɪnrəha. Mətə Kumwesən ro iakətoni mə ko iakəpwəh nɪniien mə iərmama riti in rəmkekɪk ia nənimen. ²⁹ Ro pen nəpɪn hiəkwein iou mə takuvehe, iakuvehe a, məpwəh nɪniien nari riti. Nənə təkwtəkɔwuni iakuə takəres kɪmiaha i mə hiəkwein pehe iou ti nəfe?”

³⁰ Miregi Konilias rini mə, “Irəkahar ia nəruarəv, rəmwhen təkwtəkɔwuni, iakəməfwaki ia nəkwai nimwə səiou. Nənə iakətə iərmama riti ramərer ia nənimek. Tɪnari səvənhi rəpsan. ³¹ Rini pehe tukw iou i mə, ‘Konilias, Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien me səim. Rerɪn ramrhi narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən. ³² Tikərhi pen nərmama nepwɪn həuvən fwe taon nəha Jopa mə tuhəres iərmama

riti nəghin nə Saemon Pita. Ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghin mwi nə Saemon. In iəmə sə ramo narimnari me ia teki kau. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi.’ ³³ Agelo nəha rini iamnhi, ro pen təkwtəkwuni a irə iakərhi pehe nərmama me nepwin tukw ik. Ik iko noien amasan muvehe tukumaha i. Təkwtəkwuni kımaha pam iahaməkure ia kwopun i ia nəmri Kumwesən, mamheitenhi mə tahəregi nəfe nəgkiariien in ruvei pehe mik mə tikini pehe tukumaha i.”

³⁴ Ia nəpın nəha Pita rinaməgkiari mini minuə, “Iakətə pərhiēn mə Kumwesən ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam. ³⁵ Trini minuə iərmama riti ramsiai in, mamō noien amasan, Kumwesən trəkwein amasan irə. Nəri auər a mə iəmə nəha in iəmə Isrel uə in iərməpə. ³⁶⁻³⁷ Kimiaha hiəukurən nəgkiariien nəha Kumwesən rinərhi pen ti nəkur Isrel. Raməvisau nəgkiariien amasan səvəi nəməriniēn kauvehi raku pen ti Iesu Kristo sə in Iərimənu səvəi narimnari me pam. Kinostat kini irapw nəgkiariien amasan nəha ia tənə Kalili fwe kupwən nəpın Jon rinəvisau raka mə nərmama tuhaməkeikei mho paptas. Kini irapw fwe ia kwopun me pam ia tənə Jutia. ³⁸ Kimiaha hiəukurən mwi navənien səvəi Iesu, iəmə Nasaret. Fwe kupwən, Kumwesən ruvei pen Nənimwın Ikinan mine niskaiien min. Nənə ti nəri nə mə Kumwesən ramarə tukwe, Iesu ramevən ia kwopun me, mamō noien amasan. Nərmama səməme kamharə ia rəgi Setan, in rapeki raka irəha, mamomasan irəha.

10:34: 1Saml 16:7, Rom 2:11, Kal 2:6 **10:35:** Jon 9:31

10:36-37: Sam 107:20, Aes 52:7, Rev 17:14, Mat 4:12-17 **10:38:**
Mat 3:16, Luk 4:17-20

³⁹ Kīmaha i iahənətoni narimnari me nəha Iesu rino fwe tənə səvəi nəkur Isrel mine ia Jerusalem. Irəha hərui tərini pen in ia nei kamarkuau, remhə. ⁴⁰ Mətə ia nəp̄in səro kahar irə, Kumwesən ro in rətui mw̄i ia nemhəien səvənhi. Kurirə irə Iesu rier irapw̄ t̄i nərmama. ⁴¹ In r̄ipkier irapw̄ mhə t̄i nərmama me pam, mətə rier irapw̄ tukumaha i səməme Kumwesən r̄inərpwi rəḡin ia kīmaha m̄ini mə tahətoni. Nəp̄in Iesu r̄inətui mw̄i ia nemhəien səvənhi, kīmaha iahani p̄əri nari, mhən̄imwi p̄əri kīmaha min. ⁴² In r̄ini pehe tukumaha i mə tahaməkeikei mhəvisau m nərmama, mhəni irapw̄ mə Kumwesən ruvəuvehi utə raka in. Iesu nəha in nəha iərmama sə trəkiri noien me səvəi nərmama me pam, nərmama kamhəm̄iru mine səməme həuvamhə. ⁴³ Profet kupwən me pam həḡkiari ia Iesu nəha, mamhəni mə nərmama səməme kamhahatətə irə, t̄i nəri nə mə kamhəni n̄ip̄ərhienien ia nəgh̄in, Kumwesən trenouenou noien ərəha me səvənraha, məpwəh nərpw̄inien.”

⁴⁴ Nəp̄in Pita raməḡkiari ihi, Nən̄imw̄in Ikinan reiwaiu ia nərmama me pam nəha kamhətəriḡ ia nəḡkiariien səvənhi. ⁴⁵ Nəkur Isrel me nəha kamhəni n̄ip̄ərhienien ia Iesu haməuku pen fwe Jopa irəha Pita hamərkərinari t̄i nəri nə mə Kumwesən rərh̄i irapw̄ Nən̄imw̄in Ikinan, muvei pen mw̄i m nərmama me nəha r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel. ⁴⁶ Hamərkəri asori nari ia

10:40: 1Kor 15:4-7 **10:41:** Jon 14:19,22-24, Jon 15:27, Wok Me 1:8, Luk 24:42-43 **10:42:** Wok Me 17:31, 2Tim 4:1, 1Tes 4:5

10:43: Aes 33:24, Aes 53:5-6, Jer 31:34, Dan 9:24 **10:44:** Wok Me 11:15, 15:8 **10:46:** Wok Me 2:4, 19:6

nirəha ti nəri nə mə kamhəregi irəha kamhəgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə, mamhəgnəgini Kumwesən ti narimnari amasan me sə rino.

Ia nəp̄in nəha Pita rini mə, ⁴⁷ “Ko iərmama riti rəsisəg nərmama me nəha mini mə tuhəpwəh noien paptas ia nui? Irəha həuvəuvehi raka Nənimw̄in Ikinan rəmwhen mwi ia kitaha.” ⁴⁸ Ro iam̄inhi irə Pita rini nəkwān mə tukaməkeikei ko paptas ia nirəha ia nəghi Iesu Kristo. Nəp̄in k̄ino raka paptas ia nirəha, həres pen Pita mə trarə pəp̄im irəha m̄inraha.

11

Pita raməgkiari m nakalasia me fwe Jerusalem

¹ Aposol me mine piəvtaha me fwe ia tənə Jutia həregi mə nərmama me r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel, irəha mwi həuvəni n̄ipərhiēnien ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. ² Ia nəp̄in nəha Pita rutə pen fwe Jerusalem. Nəkur Isrel me nepw̄in fwe ik̄in kamhəni n̄ipərhiēnien ia Iesu, mamhəni mwi mə nərmama me i r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m̄inraha ti Loa səvəi Moses. Nəkur Isrel me i həski Pita, ³ mhəni pen tukwe mə, “Rəfo ikuvnimwə m̄ani p̄ari nari k̄imīaha nərmama me nəha kəpwəh nuvehiēn ninhum m̄inraha?”

⁴ Pita riskəmter, mini pen ti nirəha i narimnari me sə k̄ino. In rini fwe nukunen muvehe, mini mə, ⁵ “Kupwən, iakaməfwaki fwe taon nəha Jopa. Nənə iakətoni vison riti. Nari riti rəmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefə səvənhi ruku pen ia

neiai meiwaiu irapw pehe ipaka tukw iou. ⁶ Iakəti pen mətə amasan ia nəkwən mətəni nərimiru me sə həpou mine sə kamhəhekir mine snek me mine menu me sə kamhəivə ia nimagouagou. ⁷ Nənə iakregi reri iərmama riti rini pehe tukw iou i mə, 'Pita, tikərer, mousi əpune nəri nə riti, məni.'

⁸ Mətə iakini mə, 'Rekəm, Iərimənu! Iou iapkəni mhə ihi nari riti ikiməni mə tukəpwəh nəniien, uə nari riti sə rəmkemik ia nənimem.'

⁹ Miregi reri iərmama nəha ruku pen fwe ia neiai, mini mwi mə, 'Nəfe nari Kumwesən riməni mə rəmher, tikəpwəh mwi niniiien mə rəmkemik.'

¹⁰ Nəgkiariien nəha ruvehe tukw iou m kahar. Nənə kuvehi utə tapolen nəha revən mwi fwe ia neiai.

¹¹ Təkwtəkwuni a irə, iərmama kahar haruvehe mharapirapw ia nimwə nəha iakamarə irə. Iərmama riti fwe Sisaria rinərhi pehe irəhar haruvehe tukw iou. ¹² Nənə Nənimwin Ikinan rini pehe tukw iou i mə, 'Tikevən kimiaha mənrahar, məpwəh nehekieren.' Ro pen iakevən. Piəvtaha me i sikis irəha mwi həkurirə ia nirak. Iahəuvən, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi iərmama riti fwe Sisaria. Nəghin nə Konilias. ¹³ Nənə in rini pehe tukumaha i mə rinətə agelo riti ramərer ia nəkwai nimwə səvənhi, mani pen tukwe in mə, 'Tikərhi pen nərmama nepwin həuvən fwe taon nəha Jopa mhəiri iərmama riti nəghin nə Saemon Pita mhəiri mhəuvehe. ¹⁴ In trini pehe nəgkiariien riti tukw ik. Nəgkiariien nəha truvehimiru ik mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səim.'

¹⁵ Nənə ia nəpin nəha iakinaməgkiari irə,

Nənımwın İkinan reiwaiu ia nırəha, mo rəmwhen rino ia kıtaha fwe kupwən. ¹⁶ Ia nəpın nəha rerik rırhi nəgkiariien səvəi İərimənu. In rıməni mə ‘Jon rino paptaes ia nui, mətə Kumwesən tro paptaes ia kımiaha ia Nənımwın İkinan.’ ¹⁷ Fwe kupwən, nəpın kıtaha i nəkur İsrəl səni nıpərhiēnien ia İesu Kristo İərimənu səkıtaha, Kumwesən ruvei pehe Nənımwın İkinan m kıtaha. Nənə sətoni ruvei pen rəmwhen a mwi m nərmama me nəha rıpkō mhə irəha nəkur İsrəl. Ro iamınhi irə iou nəfe iərmama mə takərer məsisəg Kumwesən?”

¹⁸ Pita rəgkiari pam. Nənə nəpın həregi nəgkiariien nəha, həpwəh mwi nəgkiariien, mətə kamhəgnəgini Kumwesən mə, “Nəri nəha Kumwesən rino raka suatuk səvəi nərmama rıpkō mhə irəha nəkur İsrəl, irəha mwi ko hərərig ia noien ərəha me səvənraha, nənə mhəuvehi nımıruien.”

Nakalasia me fwe Antiok

¹⁹ Nərmama me səvəi İesu səməme hənəp kirkiri fwe kupwən, ti nəri nə mə kousi əpune Stifen nənə kənamometə mwi irəha, hap mhəuvən isipwın mheste nari fwe Fonisia, mine Saepras, mine Antiok, mamhəvisau irəpw nəgkiariien amasan səvəi İesu m nəkur İsrəl əpa. ²⁰ Mətə nepwın, nəkur Saepras mine Saerin, həuvehe ia Antiok, mamhəvisau irəpw İesu İərimənu m nəkur Kris mwi. ²¹ Niskaiien səvəi İərimənu ramarə mwi ti nırəha. Ro iamınhi irə nərmama həpik həni nıpərhiēnien ia nəgkiariien səvənraha, mhərari, mhəuvehe ti İərimənu.

²² Nəpɪn kəvisau pen m nakalasia me fwe Jerusalem mə nərmama me nepwɪn fwe Antiok həuvəni nɪpərhiɛniɛn ia Iərimənu, hərhi pen Panapas ramevən fwe ikin. ²³ Nəpɪn Panapas rier pen fwe Antiok, mətoni namasanien səvəi Kumwesən ramarə pərhiɛn tɪ nirəha, rerɪn ragien. In rərpwi əknekɪn irəha mamɪni mə, “Kɪmiaha pam tihaməkeikei mhəkwtəmhirɪ əknekɪn Iərimənu. Nətərigien səkɪmiaha trəpwəh nɪmweiiɛn.” ²⁴ Panapas in iəmə amasan riti. Rerɪn rukuər ia Nənɪmwɪn Ikinan. Nahatətəien səvənhi riskai. In rivi nərmama həpɪk həuvehe tɪ Iərimənu.

²⁵ Kurirə irə rier mevən fwe Tasas mə trətui Sol. ²⁶ Nəpɪn rətoni, riri Sol rourərig rouvehe mwi ia Antiok. Meste nuk kuatia irau krouarə irəha nakalasia me fwe ikin, rouahatən nərmama me həpɪk. Fwe ia Antiok kɪməkupwən kɪsegi pen nəhag nəha “Kristin me” m nərmama me səvəi Iesu.

²⁷ Ia nəpɪn nəha profet me nepwɪn həuku pen fwe Jerusalem, mheiwaiu pehe Antiok. ²⁸ Irəha riti nəghɪn nə Akapus riskəmter. Nənɪmwɪn Ikinan ruvei pen nəgkiariien min mə trukupwən mɪni irapw mə rɪpko mhə tui nukumhə asori riti trahi nərmama pam ia tɪprənə i. (Nukumhə nəha ruvehe ia nəpɪn nəha Klotias ramərimənu ia nɪtətə səvəi nəkur Rom.) ²⁹ Akapus rini irapw nəgkiariien nəha ro pen piəvtaha me fwe Antiok rerɪnraha ramrhi mə tuhəuvei pen mane me nepwɪn rəmwhen tɪ nirəha kuatia kuatia, mhərhi

11:22: Wok Me 4:36 **11:23:** Wok Me 13:43 **11:24:** Wok Me 2:41, 6:5 **11:25:** Wok Me 9:30 **11:26:** 1Tes 4:16 **11:27:** Wok Me 13:1, 15:32 **11:28:** Wok Me 21:10

pen i revən trasitu ia nərmama me səvəi Iesu səməme kamharə fwe ia tənə Jutia. ³⁰ Nənə ho. Həuvei pen mane ia rəgi Sol mine Panapas mə irau trouvehi, rouevən rouvei pen m elta me səvəi nəfwakiien fwe Jerusalem.

12

Kig Herot rousi əpune Jemes

¹ Ia nəpın nəha Kig Herot^a rınamometə nakalasia me nepwin, ² mını pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəuvən mhəkwtəmhiri Jemes piəvi Jon. Irəha həuvən mhəkwtəmhiri, mhərai əpune in ia nau. ³ Nəpın Herot rətoni mə nəkur Isrel^b rerinraha ragien ti noien nəha, in revən, mərhi pen nərmama me səvənhi mə tuhəuvən mhəkwtəmhiri mwı Pita. Nometəien nəha kınə ia nəpın atukwatukw səvəi Pasova mine nəveginien asori nəha nəkur Isrel hani bred sə yis riwən irə. ⁴ Nəpın həkwtəmhiri Pita, həuvehi puvnimwə ia kalapus. Herot ruvehi pen in ia rəgi naruagən me kusen kefə. Naruagən me kefə ia kusen kuatia. Rerın rırhi mə nəveginien asori tro sampam, nənə in rivi irapw Pita ia nəmri nərmama. ⁵ Pita raməmak ia kalapus, mətə nakalasia me kamhəfwaki m Kumwesən tukwe, mhəpkapwis mhə.

Agelo riti riri raka Pita ia kalapus

⁶ Herot rerın ramrhi mə trakwakwi rivi irapw

11:30: Wok Me 12:25 **a 12:1:** Herot i mwipwi Herot nəha rınousi əpune nəkwərhakwərha me nəpın Iesu rətui irə. **12:3:**

Wok Me 4:3 **b 12:3:** Ro stat ia Wok Me sə rasori twelef mamevən nəpın rıpiək nəgkiariien i “nəkur Isrel” raməgkiari ia nəkur Isrel səmame həpkini mhə nıpərhiien ia Iesu. **12:5:** Jem 5:16

12:6: Wok Me 5:23

Pita ia nəmri nərmama. Ia nəpɪn nəha, ia nəpɪn, Pita ramapri ia kurkwai iaruagən mi kəru. Kərihi tərini in ia jen kəru. Iaruagən mi kəru krouərer ia təpɪnhə səvəi kalapus rouətui ti nərmama me fwe imwə mə riti trəpwəh napien. ⁷ Təkwtəkwuni a agelo riti səvəi lərimənu rier irapw. Nɪpwran rəhiapw məhiəpwɪn rum nəha Pita ramapri ikɪn. Agelo nəha rousi nɪkare Pita, məsuəpwiri in, mɪni mə, “Əskəmter akwauakw!” Ia nəpɪn nəha jen rier raka ia rəgi Pita.

⁸ Nənə agelo rɪni pen tukwe in mə, “Ətoti, muvehi pen səim put.” Pita rətoti, muvehi pen səvənhi put. Nənə agelo rɪni pen tukwe in mə, “Arkahu ia səim karkahu əpwəmwis, mukurirə iou.” ⁹ Pita rier irapw ia rum səvənhi mukurirə agelo nəha, nɪpkukurən mhə mə nəfe nəha agelo ramo irə ro nɪpərhienien, mətə rerɪn rɪrhi mə raməməkrəha. ¹⁰ Irau krouəpi raka iaruagən sə ramərer kupwən mamətui ti nərmama me mə riti trəpwəh napien, rouəpi raka mwi iaruagən sə resi pen, roueste təpɪnhə sampam kɪno ia aean. Nərmama me kamhəukurau irə mamhəuvən fwe taon. Təpɪnhə nəha rəsevər atukw a ti nɪrau i, nənə irau krouier irapw, rouevən roueste suatuk riti. Təkwtəkwuni a agelo rəpwəh Pita mamevən.

¹¹ Ia nəpɪn nəha Pita rətə mukurən nəfe kɪno min, mɪni mə, “Təkwtəkwuni nəha iakukurən mə nɪpərhienien. lərimənu rərhi irapw pehe agelo səvənhi, muvehi raka iou ia rəgi Herot mine ia narimnari me sə nəkur Isrel rerɪnraha ramrhi mə tuko ia nɪrak.”

¹² Nəpɪn Pita rukurən, revən ia nimwə səvəi

Meri, mama sǝvǝi Jon sǝ nǝghin riti mwi nǝ Mak. Nǝrmama hǝpik hǝnousǝsimwǝin raka irǝha me fwe ikin, mamhǝfwaki. ¹³ Pita revǝn mikunkun ia tǝpinhǝ ia kwǝruǝ fwe iruǝ. Rota, pran riti sǝ ramasitu, mamǝ tukwini nari fwe ia nǝkwai nimwǝ sǝvǝi Meri, in rǝregi, mevǝn ipaka ti tǝpinhǝ mamǝtǝrig. ¹⁴ Nǝpǝin rǝregi reri Pita, rukurǝn mǝ Pita nǝha. Nǝnǝ rerǝin ragien pǝk. Rota rǝpwǝh nǝsevǝrien ia tǝpinhǝ, mǝtǝ raiu a, mirǝrig, mevǝn fwe nǝkwai nimwǝ, mǝni pen ti nirǝha i mǝ, “Pita i ramǝrer iruǝ.”

¹⁵ Mǝregi irǝha hǝni pen tukwe in mǝ, “Ika-menin.” Mǝtǝ Rota rǝni mǝ, “Rekam, iakani pǝrhien.” Mǝregi hǝni mǝ, “Rosi agelo nǝha sǝvǝnhi uǝ?”

¹⁶ Mǝtǝ Pita rakunkun ihi ia tǝpinhǝ. Nǝnǝ irǝha hǝuvǝn, mhǝsevǝr ia tǝpinhǝ. Nǝpǝin hǝtoni Pita, nǝnimenraha rier. ¹⁷ Ia nǝpǝin nǝha Pita ruvehi utǝ rǝgin mirǝpwi tete irǝha mǝ tuhafafa. Kurirǝ irǝ rǝni irapw lǝrimǝnu rǝnǝfuvehi raka in ia kalapus, marǝ mǝni mwi mǝ, “Kimiaha tihamǝkeikei mhǝvisau pen narimnari me i m Jemes^C mǝne piǝvtaha me.” Nǝnǝ Pita rier, mevǝn ia kwopun ǝpǝ riti.

¹⁸ Kini rakwakwi irǝ, ia nǝpnǝpǝin, naruagǝn me fwe ia kalapus kamhǝhekǝr, mhǝreirei mǝ Pita ruvǝku. ¹⁹ Nǝpǝin Herot ramǝtui amasan Pita, mǝtoni mǝ riwǝn, rǝres pen naruagǝn me sǝmǝme kamhǝrer tukuahag nǝrmama me fwe ia kalapus mǝ Pita ruvǝwǝku, mǝtǝ irǝha hǝreirei. Ro pen

12:15: Wok Me 26:24, Mat 18:10 **12:17:** Wok Me 13:16, 19:33, Wok Me 21:40 **C 12:17:** Jemes i in Jemes piǝvi Iesu. **12:18:** Wok Me 5:22-24

Herot rini nækwan mə tukousi əpune irəha. Kurirə ikin in rier ia tənə Jutia, meiwaiu pen fwe taon nəha Sisaria, mamarə fwe ikin.

Herot remhə

²⁰ Ia nəp̄in nəha Herot niemaha raməpi p̄ik ti nækur Taea mine Saeton. Ro pen nækur asori me səvəi taon mi nəha housəsimw̄in irəha me ia kwopun kuatia. Irəha həkupwən mhətoni Plastus, iərmama riti sə ramətui ti nimwə asori səvəi Kig Herot. Irəha hərəs pen in i mə trasitu ia nirəha. Nəp̄in hənəres raka nasituien səvənhi, irəha min həuvən mhətoni Herot, mhərəs pen in mə trəmri nəməriniuen, ti nəri nə mə nækur Taea mine Saeton haməkwməni nərmama me fwe ia tənə səvənraha ia nəveginien sə rautə ia tənə səvəi Herot i.

²¹ Nənə Herot rəmri nəp̄in riti səvənhi trəgkiari irə. Ia nəp̄in nəha rarkahu t̄inari səvəi kig, məkure ia kwopun raməkiri nəgkiariien ikin, maməgkiari m̄inraha. ²² Miregi irəha həkwein əpwəmwis mə, “Reri kumwesən riti nəha. Ripko mhə reri iərmama.” ²³ Təkwtəkwuni a agelo riti səvəi Kumwesən rousi Herot, ti nəri nə mə Herot ripkuvehi utə mhə nəghi Kumwesən. Nənə irər me hani nəninhə irə, remhə.

²⁴ Ia nəp̄in nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən rauviris mamevən. Nərmama həp̄ik mw̄i hani n̄ipərhiēnien irə.

²⁵ Panapas mine Sol kr̄ino sampam ia wok sə k̄inərhi pen irau tukwe. Kurirə irə krouier ia

12:20: 1King 5:11, Esik 27:17 **12:23:** Dan 5:20 **12:24:** Aes 55:11, Wok Me 6:7, 19:20 **12:25:** Wok Me 11:29-30, Wok Me 12:12, 15:37

Jerusalem, rourəriḡ, rouevən fwe Antiok. Jon sə nəḡhın riti mwi nə Mak irəhar mınrau.

13

Kumwesən rərpwi rəḡin ia Panapas mine Sol mə irau trouwok səvənhi

¹ Nakalasia me fwe Antiok, nepwın profet me mine nepwın nahatən me: Panapas, mine Sol, mine Simeon (Simeon in iəmə pitəv), mine Lusias (iəmə Saerin), mine Manaen (in rıməpwinari pəri irau Herot Antipas, iəmə asori sə ramərimənu ia tənə Kalili). ² Ia nəpın riti, irəha həpkani mhə nari, mamhəfwaki m İərimənu. Nənə Nənimwın İkinan rini pen ti nırəha i mə, “Tihəmri əpə Panapas mine Sol. İakinəkwein irau mə trouwok riti səiου.”

³ Ro iamınhi irə irəha həpwəh mwi naniien nari, mhəmrutə rəḡinraha ia nırau, mhəfwaki mınrau, mhərhi pen irau mə trouevən rouowok.

Panapas mine Sol fwe Saepras

⁴ Nəpın Nənimwın İkinan rınərhi pen raka Panapas mine Sol, irau kroueiwaiu pen fwe taon nəha Selusia. Ia kwopun nəha krouəputə ia nıtətə riti rouevən fwe ia tənə əmweris nəha Saepras. ⁵ Nəpın krouapirapw fwe taon nəha Salamis, krouevən rouni irapw nəḡkiariien amasan səvəi Kumwesən fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Jonmak ramarə irəhar mınrau, mamasitu ia nırau.

⁶ Irəhar harevən mharəpi simwın ia tənə əmweris nəha, mharier pen ia taon nəha Pafos. Ia kwopun nəha harətoni kleva riti nəḡhın nə

13:1: Wok Me 11:27 **13:2:** Wok Me 9:15 **13:3:** Wok Me 6:6

13:4: Wok Me 15:39 **13:5:** Wok Me 12:12, 13:13

Parjisas. In iāmā Isrel riti. Ramini mā in profet, mātā neikuāien. ⁷ Kleva nāha ramowok irau Sejas Polas, iāmā Rom riti sē ramərīmānu ia tənā əmwēris nāha Saepras, mukurən mwi nari. Nəpīn riti Sejas Polas rəkwein Panapas mine Sol, in rokeikei mā trīregi nəgkiariien sāvai Kumwesən. ⁸ Mātā Parjisas sē nəghīn riti mwi mā Elimas (nīpwrai nəhag nāha kleva) in ramərāi raka nəgkiariien sāvənrau, mamousari mā truvsiini nətərigien sāvai iāmā asori nāha mā trəpwəh nīniien nīpərhiēnien ia Iesu. ⁹ Mātā Sol (kani mwi in mā Pol) rerīn ruvehe mukuər ia Nənimwīn Ikinan. In rəti pen mətōni kleva nāha, ¹⁰ mīni mā, “Ik tīni Setan. Ik iāmā ikəmwəki narimnari amasan me pam. Rerīm rukuər ia neikuāien mine nīfeifeiien ərəha me. Nəpīn me pam ikamo suatuk atukwatukw sāvai Iərīmānu, ramikou. ¹¹ Ətə ro! Təkwtəkwuni nāha rəgi Iərīmānu raməmak ia niram. Nənimem trīfwə. Tikəpwəh mwi nətōniien nīranien rəpwəmwīs kwopti.” Təkwtəkwuni a nari riti rəmwhen nise napw rīpitəv muvehe muvegi nənimen. Parjisas raman, mamətui iərmama riti truvehi rəgīn miri in. ¹² Nəpīn iāmā asori nāha Sejas rətōni, nənimen rier ti nəgkiariien sāvai Iərīmānu sē krīnouahatən in irə. Nənə in rīni nīpərhiēnien irə.

Pol mine in me nepwīn həuvən fwe Antiok ia Pisitia

¹³ Ia nəpīn nāha Pol mine in me nepwīn həputə ia nītətə riti fwe Pafos, mhəier, mhəuvən fwe Peka, taon riti ia profens nāha Pamfilia. Ia

kwopun nəha Jonmak rəpwəh irəha mīrərig mevən fwe Jerusalem. ¹⁴ Irəha həier fwe Peka, mhavən, mhəuvən fwe taon nəha Antiok ia profens nəha Pisitia. Ia Sapat həuvnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mhəkure. ¹⁵ Iərmama riti rəvsini irapw nəgkiariien me nepwīn ia Loa səvəi Moses mine nəgkiariien me nepwīn ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me. Nəpīn iərmama nəha rəvsini pam, nəmə asori me səvəi nimwəfwaki nəha hərhi pen nəgkiariien revən ti Pol mine in me nepwīn mini mə, “Piəvmaha me, trīni minuə nəgkiariien riti hiənuə tihəni irapw mhasitu ia nərmama, həni irapw.”

¹⁶ Ro iamīnhi irə Pol riskəmter, muvehi utə rəgin, mini mə: “Kimiaha nəkur Isrel mine kimiaha rīpko mhə kimiaha nəkur Isrel mətə hiaməsiai Kumwesən səkimaha. Kimiaha pam tihətərig iou.

¹⁷ Fwe kupwən Kumwesən səkimaha nəkur Isrel rīnərpwi rəgin ia kaha kupwən me səkimaha. Nəpīn nəkwərhakwərha me səvənraha həuvən mamharə fwe ia tənə Ijip, ro irəha həuvehe mhəpik. Ia nīskaiien səvənhi, in riri raka irəha.

¹⁸ Ia nuk foti, in ramarə irəha mīnraha fwe ia kwopun akwesakwes ikīn. Irəha kamho noien ərəha, mətə in rīpkəpwəh mhə irəha ¹⁹ Kurirə irə in rousi əpune nərmama me nəha kamharə ia tənə Kenan. Nərmama me nəha haməuku pen ia kwənəkwus me irəha pam sefen. Nəpīn Kumwesən rousi əpune irəha mo sampam, in

13:15: Wok Me 15:21 **13:16:** Wok Me 12:17 **13:17:** Eks 1:7, 6:6, Eks 12:51 **13:18:** Eks 16:35, Nam 14:34, Dut 1:31 **13:19:** Dut 7:1, Jos 14:1

ruvei pen tənə səvənraha m kaha kupwən me səkimaha. Nənə ro səvənraha i. ²⁰ Narimnari me nəha ruvehi nuk me irəha pam ipaka ti fo hantret fifti mine.

Kurirə ikin Kumwesən ruvehi utə nərmama me nəha kani irəha mə 'Jaj me.' Irəha həiri kaha kupwən me səkimaha, mhəuvehe mheste nəpin səvəi Samuel Profet. ²¹ Ia nəpin nəha kaha kupwən me səkimaha həres pen Kumwesən mə ko rəsəni kig riti rərimənu ia nirəha. Nənə Kumwesən ruvei pen Sol, tini Kis, minraha. Sol nə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Penjamin. In ramərimənu ia nirəha meste nuk foti. ²² Kurirə ikin Kumwesən ruvehi raka Sol nəha, nənə muvehi utə Tevit mə truvehe mo kig səvənraha. Kumwesən rəgkiari irə, mini mə, 'Iakinətə raka mə Tevit, tini Jese, in iərmama riti sə rərik rokeikei. In tro pam nəfe iakini pen tukwe.'

²³ Rəmwhen mə Kumwesən rino raka promes kupwən mə tro, in rərhi pehe iərmama riti ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit mə truvehe muvehimiru nəkur Isrel. Iərmama nəha Iesu. ²⁴ Ia nəpin nəha Iesu rəpwəh ihi noien wok səvənhi, Jon raməvisau irapw m nəkur Isrel me pam mə irəha tuhaməkeikei mhərərīg ia noien ərəha me səvənraha, nənə mho paptəes. ²⁵ Nəpin Jon ruvehe ipaka ti noien sampam ia wok səvənhi, ramini mə, 'Rərimiaha ramrhi iou mə iou sin? Ripko mhə iou iərmama sə hiameitenhi. Mətə tihətərīg

13:20: Jaj 2:16, 1Saml 3:20 **13:21:** 1Saml 8:5,19, 1Saml 10:20-24 **13:22:** 1Saml 13:14, 1Saml 16:13, Sam 89:20 **13:23:** 2Saml 7:12-16, Aes 11:1 **13:24:** Mat 3:1-2 **13:25:** Jon 1:20,27

iou. Iærmama riti næha rauvehe kuriræ ia nirak. Iapkwæmwhen mhæ mæ takifi raka put ia nisun.'

²⁶ Næрман, piak me, kitaha sæmæme sæmæuku pen ia kwænækwus sævæi Epraham, mine kimiaha iesa riþko mhæ kimiaha nækur Isrel, mætæ hiamæsiæi Kumwesæn sækimaha, tukutaha i, Kumwesæn rærhi pehe nægkiariien i sæ rauvehimiru nærmama. ²⁷ Næþin Iesu ruvehe, nærmama sæmæme kamharæ fwe Jerusalem mine næmæ asori me sævænraha hæpkætæ sas mhæ in, mhæreirei mwi niþwrai nægkiariien sævæi profet kupwæn me kamævisau irapw ia Sapat me pam. Ro iaminihi iræ iræha ho nægkiariien me næha hæuvehe mhæukuæ. Hækiri Iesu mæ tramækeikei memhæ. ²⁸ Iræha hæpkætæ mhæ noien æræha riti rino ræmwhen mæ tukousi æpune in tukwe, mætæ kamhæmwur ihi a, mhæres pen Pælat mæ træseni pen Iesu ia rægi nærmama me sævænhi mæ tuhousi æpune. ²⁹ Næþin ho pam næfe Nækukuæ Ikinan rimæni mæ tuko iræ, hæuvehi raka niþwran ia nei kamarkuau, mhæmri pen ia niþægi kæruterei riti. ³⁰ Mætæ Kumwesæn rino in rætui mwi ia nemhæien. ³¹ Næþin Iesu rætui mwi, rier irapw ti nærmama sæmæme hænæmækuriræ in fwe ia tæne Kalili meste Jerusalem. Iræha hætæ in ia næþin riþik. Tækwækwuni iræha kamhævisau irapw Iesu m nækur Isrel.

³² Kimaha iahæuvehe ia kwopun i, mamhævisau irapw nægkiariien amasan i m kimiaha. Næfe Kumwesæn rino raka promes ti sækitaha kaha

13:26: Wok Me 13:16 **13:27:** Jon 16:3, Wok Me 3:17 **13:28:** Mat 27:22-23 **13:29:** Mat 27:59-60 **13:30:** Wok Me 2:24
13:31: Wok Me 1:3,8 **13:32:** Wok Me 13:23

kupwən me mə in tro, ³³ rino m kitaha i nīpwnəti kaha kupwən me. In rino Iesu rətui mwi ia nemhəien. Rəmwhen mwi nəgkiariien i kimərai pen ia Ol Sam sə rasori kəru rani:

‘Ik nərik.

Ipwet iakuvehe mo iou tata səim.’

³⁴ Kumwesən ruvəni raka ia Nəkukuə Ikinan mə tro Iesu rətui mwi ia nemhəien. Nənə in trīpkemhə mhə mwi. Nīpwrān trīpkimərir mhə. Kumwesən rini iamīnhi irə mīnuə:

‘Nīpərhienien takuvei pehe nari amasan anan me mik səməme iakino raka promes m Kig Tevit kupwən.’

³⁵ Nənə Kig Tevit rīmərai pen nəgkiariien riti mwi ia Nəkukuə Ikinan. Rīməni mə,

‘Tikəpwəh nəsenien nīpwrai iəmə ikinan səim rīmərir.’

³⁶ Nəpīn Kig Tevit ramiru ihi, ramo nəkwai Kumwesən. Kurirə irə remhə. Kīnīmwi ia kwopun kanīmwi kaha me səvənhi ikin. Nīpwrān rīmərir.

³⁷ Mətə Iesu, iəmə nəha Kumwesən rīnəsūəpwiri in ia nemhəien, nīpwrān rīpkimərir mhə.

³⁸ Ro iamīnhi irə, piak me, tihaməkeikei mhəukurən nəfe i iakamini irapw tukumiaha i. Iesu i rukurən nuvehi rakaien nərəhaien me səkimiaha, mo Kumwesən trəpwəh nərpwinien. Loa səvəi Moses ko rīpkifi raka mhə nərəhaien me pam səkimiaha. ³⁹ Mətə nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhienien ia Iesu, in trīfi raka nərəhaien me pam səvənraha. ⁴⁰ Kimiaha tihaməkeikei mhəsiari, mamhətərig amasan ia

nəgkiariien i, kamo nəgkiariien i profet me həməni treste kımiaha.

⁴¹ ‘Hətə amasan kımiaha nəmə hiamaris əkenhın ia nırak.

Ia nəpın səkımiaha tako nari riti.

Trini minuə iərmama riti rini amasan nəri tukumi-aha,

kımiaha tihəpwəh niniien nıpərhiendien irə.

Tihərkərinari irə, mhemhə.’ ”

Nərmama me rerınraha ragien mə tuhəregi nəgkiariien amasan

⁴²⁻⁴³ Nəkur Isrel həfwaki pam fwe ia nəkwai nimwəfwaki səvənraha. Nəpın Pol mine Panapas krouier irapw, həres pen irau i mə ko krouvehe mwi ia nıkare Sapat, rouni irapw mwi nəgkiariien nəha ti nırəha. Nəkur Isrel həpık mine nərmama me həpık səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamharə ia narəien səvəi nəkur Isrel, irəha kamhəkurirə ia Pol mine Panapas. Nənə irau krouəgkiari minraha rauni mə, “Kımiaha tihaməkeikei mhəuvehi namasanien səvəi Kumwesən, mharə irə, mamhəuvən.”

⁴⁴ Ia nıkare Sapat irə ipaka nərmama me pam ia taon nəha housəsımwin irəha me mə tuhəregi nəgkiariien səvəi İərimənu. ⁴⁵ Nərmama me nəha həpık. Nəpın nəkur Isrel hətoni, rerınraha rırhi ərəha Pol. Nəpın in rəgkiari, irəha kamhəni səpə, mamhəni ərəha in.

⁴⁶ Mətə Pol mine Panapas krouəpwəh nehekiriien. İrau krouni mə, “Kımrau iarouəkeikei roukupwən rouni irapw nəgkiariien səvəi

Kumwesən tukumiaha i nəkur Isrel. Mətə rəfo? Hiəpkokeikei mhə mə tihəuvehi nimiruien rerin? Hətə ro! Tī nəri nə mə hiamərarki karen nəgkiariien səkimrau iamīnhi, kīmrau trouəpwəh kīmiaha, rouevən rouni irapw nəgkiariien i tī nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ⁴⁷ Iərimənu ruvəni pehe raka tukumaha i mə tahaməkeikei mho iamīnhi. In rīməni mīnuə:

‘Tako ik ikəmwhen ia nukuraanien,

məhiəpwīn nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.

Tikini pen tī nərmama me ia tənəmtənə me mə takuvehimīru irəha.’”

⁴⁸ Nəpīn nərmama me nəha rīpko mhə irəha nəkur Isrel həregi nəgkiariien nəha, rerīnraha ragien. Həni mə nəgkiariien səvəi Iərimənu ramasan pīk. Nənə sin sin ia nīrəha Kumwesən rīnərpwi raka rəgīn ia nīrəha mə tuhəuvehi nimiruien rerin, irəha həni nīpərhienien ia Iesu.

⁴⁹ Ia nəpīn nəha nəgkiariien səvəi Iərimənu rauvirīs mamevən ia kwopun me ipaka tī taon nəha. ⁵⁰ Mətə nəkur Isrel həuvən tī nīpran asori me nepwīn səməme kamharə ia narəien səvəi nəkur Isrel mīne nəmə asori me səvəi taon nəha, mhəvi irəha mə tuhometə Pol mīne Panapas. Nəkur asori me nəha hərhi irapw irau ia tənə səvənraha.

⁵¹ Mətə irau krounouini raka nīməkwrur ia nisunrau, rouahatən pen mə nərmama me ia taon nəha həno noien ərəha. Kurirə ikīn krauevən fwe taon nəha Ikoniam. ⁵² Nənə nərmama me səvəi Iesu fwe Antiok rerīnraha ragien mukuər ia Nənīmwīn Ikinan.

14

Pol mine Panapas fwe Ikoniam

¹ Fwe taon naha Ikoniam Pol mine Panapas irau pari krouuvnimwə ia nimwəfwaki səvai nəkur Isrel rouəvisau. Nəvisaiien səvənrəu ramasan pik. Ro pen nərmama həpik, nəkur Isrel mine nəkur Kris mwi, həni nīpərhienien ia Iesu. ² Mətə nəkur Isrel səməme həpkini mhə nīpərhienien ia nəgkiariien səvənrəu ho nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel niemaha rəpi irəha ti piəvtaha me. ³ Ro pen Pol mine Panapas krouarə əpwəmwis fwe ikin, rouəvisau irapw Iesu Iərimənu rouəpwəh nehekiriien. Ia nəpin naha Iesu Iərimənu rauvei pen niskaiien minrau, krauo nīmtətien me mine narimnari me nərmama me hətoni mhərkərinari irə. Nəpin nərmama me hətoni, mhətə sas ia nəgkiariien səvənrəu sə raməvisau irapw namasanien səvai Iesu mə ro nīpərhienien. ⁴ Nərmama ia taon naha həuai irəha ia kusen kəru. Nepwīn hərer irəha nəkur Isrel səməme həpwəh nīniien nīpərhienien ia Iesu. Nepwīn hərer irəha aposol mi naha.

⁵ Ia nəpin naha nəkur Isrel nepwīn mine nərmama nepwīn rīpko mhə irəha nəkur Isrel mine nəmə asori me səvənrəha kamhəni mə tuhouraha irau, mhəkwi əpune irau. ⁶⁻⁷ Mətə irau krouregi, rouap, rouevən fwe Listra mine Tepe, taon mi kəru fwe ia profens naha Likaonia. Fwe ia taon mi naha mine ia rukwənu me ipaka ti nirau,

14:2: Wok Me 13:45 **14:3:** Mak 16:20, Wok Me 19:11, Hip 2:4

14:5: Wok Me 14:19, 2Tim 3:11 **14:6-7:** Mat 10:23

Pol mine Panapas krouævisau irapw nægkiariien amasan sævæi Iesu.

Pol mine Panapas fwe Listra

⁸ Fwe Listra, iærmama riti ramækure. Næpîn rinætui iræ, nisun mi krouemhæ. Ko ripkavæn mhæ. ⁹ Iærmama næha ramætærig ia nægkiariien sævæi Pol. Nænæ Pol ræti pen mamætæ in, mukuræn mæ iærmama næha ramahatætæ ia Iesu mæ Iesu niskaiien sævænhi ræmwhen mæ tromasan nisun mi. ¹⁰ Ro pen Pol rægkiari asori mini mæ, “Tiko miskæmter, mærer ia nisun mi.” Tækwækwuni a iærmama næha riskæmter, mavæn.

¹¹ Næpîn nærmama me hænætoni næfe Pol rino, hækwæin æpwæmwis ia nægkiariien sævæi nækur Likaonia, mhæni mæ, “Kwa, kumwesæn me hæneiwaiu irapw pehe tukutaha, mhæmwhen ia nærmama me.” ¹² Iræha hækwæin Panapas mæ Sus, kumwesæn riti sævænraha. Nænæ ti næri næ mæ Pol ramævisau irapw nægkiariien, hækwæin pen in mæ Heremes, kumwesæn riti mwi sævænraha. ¹³ Nimwæfwaki sævæi kumwesæn næha Sus, ramærer iruæ ia taon næha. Pris riti sæ ramowok fwe ikin, ruvehi kau me nepwîn mine tihi nei me nepwîn, muvehi muvehe ti kwæruæ sævæi taon næha. Rokeikei mæ in mine nærmama me tuhousi æpune kau me næha mho pen nisaiien mhæfwaki pen m Panapas mine Pol.

¹⁴ Mætæ næpîn aposol mi næha krouregi nægkiariien næha, kroueitehi tînari sævænrau, rouaiu, rouevæn fwe ia kurkwai nærmama, rouækweïn æpwæmwis, rouni mæ, ¹⁵ “Nærman me,

rəfo hiamo iam̄inhi irə? K̄imrau iarouəmwhen a ia k̄imiaha. Iarouvehe mə trouəvisau irapw nəgkiariien amasan m̄ k̄imiaha mə k̄imiaha tihaməkeikei mhəpwəh kumwesən eikuə me, mhərər̄ig mhəuvehe ti Kumwesən sə ramiru. In əpa r̄ino neiai, mine t̄iprənə, mine t̄əsi, mine narimnari me pam s̄əməme kamharə ia nirəhar. ¹⁶ Fwe kupwən, in r̄inəs̄eni n̄ərmama me ia tənəmtənə me mə hamesi pen a suatuk me s̄əvənraha mamhəuvən. ¹⁷ Mətə ia n̄əp̄in me in ramo hiamət̄oni noien amasan s̄əvənhi. In ramər̄hi irapw pehe nesən, mamō n̄əmhien ro n̄ipwran ia n̄əp̄in atukwatukw s̄əvənhi. In rauvei pehe n̄əveginien m̄ k̄imiaha, mamō rer̄imiaha ramagien.” ¹⁸ Pol mine Panapas krouni nəgkiariien nəha, mətə ipaka ko kroupk̄inise mhə n̄ərmama me mə tuhəpwəh nousi əpuneien kau me nəha ti nəfwakiien m̄inrau.

¹⁹ Mətə n̄ək̄ur Isrel me n̄əp̄w̄in həuku pen fwe Ikoniam mine Antiok ia profens nəha Pisi-tia, mhəuvehe ti Listra, mhəvi n̄ərmama h̄əp̄ik həuvən mhəkwtəm̄hiri Pol, mhəkwi ia k̄əruət̄erei, mhəvkək̄ini, mhəuvən fwe iruə ia taon, mhəpwəh. Rer̄inraha r̄ir̄hi mə ruvamhə. ²⁰ Mətə n̄əp̄in n̄ərmama me s̄əv̄ai Iesu həuvehe mhər̄er kurauku-rau irə, Pol r̄iskəm̄ter, mevən m̄wi ia taon. Kini rakwakwi irə, irau Panapas krouier, rouevən fwe taon nəha Tepe.

Pol mine Panapas krouər̄ig rouevən fwe Antiok ia profens nəha Siria

21 Pol mine Panapas krouævisau irapw nægkiariien amasan fwe ia Tepe, ravi nærmama hæpik hæuvehe mho iræha nærmama me sævæi Iesu. Kuriræ ikin krouærærig rouevæn fwe Listra, mine Ikoniam, mine Antiok ia profens næha Pisitia. 22 Ia kwopun me næha irau krauo nætærigien sævæi nærmama me sævæi Iesu ruvehe miskai mwi. Krouævæhag minraha mæ tuhærer æknekîn ia nahatætæien sævænraha, rauni mæ, “Samækeikei mhæukurau ia næmisæien me ripik kuriræ sæuvnimwæ ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ.” 23 Ia kwopun me pam krouvehi utæ elta me mæ tuhætui amasan ti nakalasia me. Næpîn krouvehi utæ iræha, krouæpwæh næniien nari, rouæfwaki, rouæmri pen iræha ia rægi Iærimænu sævænraha sæ kamhahatætæ iræ. 24 Irau krouæpi simwîn ia profens næha Pisitia, roueiwau pehe ia profens næha Pamfilia, 25 rouevæn ia taon næha Peka, rouævisau irapw nægkiariien amasan fwe ikin. Næpîn krouævisau irapw pam, kroueiwau rouevæn fwe taon næha Atalia.

26 Ia kwopun næha krouæputæ ia nitætæ riti, rouier, rouevæn fwe Antiok ia profens Siria. Kwopun næha kupwæn nærmama me hænæfwaki ti nirau, mhæmri pen irau ia rægi Kumwesæn, mamhase in mæ namasanien sævænhi tramaræ ti nirau, maræ mwi ti wok sæ krino pam. 27 Irau krouapirapw fwe ikin, rouoeite nakalasia me, rouni pen ti niræha i narimnari me Kumwesæn rino iræhar minrau, rouni mæ in rinæsevær ia

14:21: Mat 28:19 **14:22:** Mat 7:14, Wok Me 11:23, 15:32, Wok Me 18:23, 1Tes 3:3 **14:23:** Wok Me 13:3 **14:26:** Wok Me 13:1-2, Wok Me 15:40 **14:27:** Wok Me 15:4,12, Wok Me 11:18

təpinhə mə nərmama riṗko mhə irəha nəkur Isrel həuvehe mhahatətə ia Iesu. ²⁸ Nənə krouarə əpwəmwis mwi kwopti ia kwopun nəha irəha nərmama me səvəi Iesu.

15

Nəmə asori me səvəi nəfwakien housəsimwin irəha me fwe ia Jerusalem

¹ Mətə nəkur Isrel me nepwin həier fwe tənə Jutia mheiwaiu pehe ia Antiok. Irəha kamhatən nərmama me səvəi Iesu səməme riṗko mhə irəha nəkur Isrel mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhəuvən kuvəhi ninhum m kimiaha rəmwhen ia Loa səvəi Moses rani. Mə hiəpwəh, Kumwesən triṗkuvəhimiru mhə kimiaha.” ² Pol mine Panapas kraousari irəha mīnraha mamhəgkiari piḱ ti nəgkiariien nəha. Kurirə ikin, nakalasia me fwe Antiok hərpwi rəginraha ia Pol mine Panapas mine nərmama me nepwin mwi, mhəni mə irəha tuhəutə pen fwe ia Jerusalem mhətoni aposol me mine elta me səvəi nəfwakien ti nəgkiariien nəha. ³ Nəpin nakalasia me hərhi pen irəha, irəha hənəməuvən fwe Jerusalem. Ia rukwənu me ia nīkare suatuk fwe ia tənə Fonisia mine tənə Sameria kamhəni sas pen mə nərmama me riṗko mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi həuvəni nīpərhienien ia Iesu. Nəgkiariien nəha ro piəvtaha me rerinraha ragien. ⁴ Kurirə irə, nəpin irəha həier pen fwe Jerusalem, aposol me mine elta me səvəi nəfwakien mine nakalasia me hətoni irəha rerinraha ragien. Nənə Pol mine Panapas mine

səməme hənəkurirə ia nirau həni pen ti nirəha i narimnari me Kumwesən rino minraha.

⁵ Mətə Farisi me nepwɪn səməme kəmhəni nɪpərhiɛniɛn ia Iesu həkəmter, mhəni mə, “Nərmama me rɪpkə mhə irəha nəkur Isrel səməme kəmhəni nɪpərhiɛniɛn ia Iesu tuhaməkəikəi mhəuvən kuvehi ninhum minraha. Kimiaha tihaməkəikəi mhəni pen ti nirəha i mə tuhəkurirə ia Loa səvəi Moses.”

⁶ Aposol me mine elta me səvəi nəfwakiiɛn housəsimwɪn irəha me, mamhəgkiari ti nəresien nəha. ⁷ Nəpɪn həkkiari əpwəmwis, Pita rɪskəmter, mini pen ti nirəha i mə, “Piak me, kimiaha hiəuvəkurən raka mə fwe kupwən Kumwesən rərpwi rəgɪn ia nirak ia kusen səkɪtaha, muvei pehe nəpɪn miou iakevən minəvisau raka m nərmama me nepwɪn rɪpkə mhə irəha nəkur Isrel. Nəpɪn irəha hərəgi nəgkiariɛn amasan səvəi Iesu ruku pen ia tərhuɪk, həni nɪpərhiɛniɛn irə.

⁸ Nənə Kumwesən sə rukurən amasan nətəriɡiɛn səvəi nərmama rahatən amasan tukutaha i minuə rerɪn ragiɛn ti nuvehiɛn irəha, mo irəha nərmama me səvənhi. In ruvei pen Nənɪmwɪn Ikinan minraha rəmwhen a mwi rɪməuvei pehe m kɪtaha i fwe kupwən. ⁹ In rɪpkəpəiti mhə ia nirəha, mətə raikuas ia rerɪnraha, ti nəri nə mə irəha həni nɪpərhiɛniɛn ia Iesu rəmwhen rino m kɪtaha i. ¹⁰ Rəfo hiənuə tiho Kumwesən niemaha rəpi? Hiokeikəi mə tsəmri pen Loa səvəi Moses ia nurai nərmama me səvəi Iesu səməme rɪpkə mhə irəha nəkur Isrel, mətə Loa nəha rəmwhen ia

katipə sə rīpam. Kitaha i nəkur Isrel mine kaha kupwən me səkitaha ko səpkəvrani mhə. ¹¹ Mətə kitaha saməni nīpərhiēnien ia nəgkiariien i. Iesu Iərimənu səkitaha truvehimīru kitaha ia namanien sāvənhi rəmwhen a mwi in tro ia nīrəha.”

¹² Pita rəgkiari pam. Kurirə irə nərmama me ia nəkureien nəha həkure afafa, mamhətərig Pol mine Panapas. Irau krauni amasan ti nīrəha i nəfe Kumwesən rino nəpīn irau krauəvisau irapw nəgkiariien amasan sāvəi Iesu m nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Krouni mə in rīməuvei pen nīskaiien mīnrau, krauo nīmətēn me mine narimnari me nərmama me hətoni, mhərkərinari irə.

¹³ Nəpīn irau krouəgkiari pam, Jemes rərər mīni mə, “Piak me, tihətərig iou. ¹⁴ Saemon ruvəni amasan raka tukutaha i mə rəfo fwe kupwən Kumwesən revən ti nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə tripeki raka nepwīn mə irəha nərmama me sāvənhi. ¹⁵ Profet kupwən me həməni mə in tro iamīnha irə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan, rani mə,

¹⁶ Kurirə ia nəri, iou takrərig
muvehi utə nītətə sāvəi Kig Tevit sə rīməmwei.
Nītətə sə in rīnamərimənu irə kīneitehi rəmwhen ia
nimwə,
iou takuvrhəkin mwi, momasan.

¹⁷⁻¹⁸ Tako iamīnhi mīnuə nərmama ia tənəmtənə
me tuhəuvehe tukw iou.
Nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel,

irəha pam səməme iakinəkwein raka irəha, tuhəuvehe.
 In i nəgkiariien səiou. Iou Iərimənu. Iako nərmama həuvəukurən raka narimnari me i fwe kupwən.’ ”

¹⁹ Nənə Jemes rini mə, “Ro iamihhi irə nəkirriien səiou mə nərmama me nəha ripko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamhərərig mamhəuvehe ti Kumwesən, rərəha mə kitaha tso rəknekən ti nirəha. ²⁰ Mətə pwəh sərai nəkukuə riti revən ti nirəha. Ia nəkukuə nəha tsəni pen ti nirəha i mə irəha tuhəpwəh naniiien nəveginiien i rəmkemik sə kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. Nərman me tuhəpwəh niri əpnəpəniien nīpran. Nīpran me tuhəpwəh nesi pen əpnəpəniien nərman. Irəha tuhəpwəh naniiien nərimiru riti sə kətiri nīpətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nənə irəha tuhəpwəh naniiien netə.

²¹ Natuakəmien me nəha rinəmwəhen, ti nəri nə mə fwe tui muvehe meste pehe ipwet mine, ia Sapat me pam nərmama me kamhəvsini Loa səvəi Moses ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Ia taon me pam kamhəvisau irəpw nəgkiariien səvənhi.”

Nəkukuə sə revən ti nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel

²² Aposol me, mine elta me səvəi nəfwakiiien, mine nakalasia me pam fwe Jerusalem həni simwin mə tuhərpwi rəginraha ia nərmama nepwin ia nirəha, mhərhi pen irəha həuvən irəha Pol mine Panapas fwe Antiok. Hərpwi rəginraha

ia Saelas mine Jutas (nəghin riti mwi nə Pasapas).
Iəmənmi nəha, piəvtaha me kamhəsiai pik irau.

²³ Irəha həuvei pen nəkukuə nəha minrau mə
trouvehi rouevən. Nəkukuə nəha rini mə:

Aposol me mine elta me səvəi nəfwakiiēn,
piəvmiaha me fwe Jerusalem.

Iahərhi pehe nəkukuə i tukumiaha piəvmaha me
səmame ripko mhə kimiaha nəkur Isrel, hia-
marə fwe Antiok mine Siria, mine Silisia.

Iahaməni ramasan tukumiaha.

²⁴ Kimaha iahəregi mə nərmama nepwīn hāməier
ia kimaha, mhəuvehe tukumiaha, mho
kimiaha hiəregi rərəha ti nəgkiariēn
səvənraha.

Irəha ho nətərigiēn səkimiaha rəvsausini pik, mətə
kimaha iahəpkuvei pen mhə nəgkiariēn riti
mə tuhəuvehe mhəni pehe tukumiaha i.

²⁵ Ro pen kimaha iahousəsimwīn kimaha me
mhəni simwīn mə tahərpwi rəgimaha ia
iərmama kəru, mhərhi pehe i tukumiaha.

Irau trouvehe tukumiaha irəha Panapas mine Pol,
iəmənmi nəha sokeikei pik irau. ²⁶ Ipaka
krouemhə ti wok səvəi Iesu Kristo, Iərimənu
səkitaha.

²⁷ Iəmənmi nəha iahamərhi pehe irau tukumiaha
irau i Jutas mine Saelas.

Irau trouvehe rouni nəgkiariēn kuatia rəmwhen
ia nəgkiariēn i iahamrai.

²⁸ Rerimaha ragiēn ti nesi peniēn nətərigiēn i
Nənimwīn Ikinan rinahatən kimaha irə.

In rini mə kimaha tahəpwəh nəmrutəien nəri sə
riḡam ia nuramiahā, mətə natuakəmien me
a i:

29 Kimiahā tihəpwəh naniien nəveginien sə
kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme
kaməfwaki pen minraha.

Kimiahā nərman tihəpwəh niri əpnəpenien
niḡran.

Kimiahā niḡran tihəpwəh nesi pen əpnəpenien
nərman.

Kimiahā tihəpwəh naniien nərimiru riti sə kətiri
niḡətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi
ia nusan.

Tihəpwəh naniien netə.

Trini minuə hiətui amasan tukumiahā, mhəpwəh
nəruuien natuakəmien me i, tihəregi ra-
masan.

In i nəḡkiariien səkimaha sampam.

30 Nəmə asori me i hərhi pen irau heiwaiu irəha
Pol mine Panapas mhəuvən fwe Antiok. Nəḡin
hapirəpw fwe ikin, hoeite nakalasia me, mhəuvei
pen nəkukuə minraha. 31 Irəha həvsini nəkukuə
nəha, rerinraha ragien ti nasituien səvənhi.
32 Jutas mine Saelas irau profet mi. Krouəvəhəḡ
m piəvtaha me ia nəḡkiariien me riḡik, rouərpwi
əknekīn irəha. 33 Irəu krouarə əpwəmwis kwopti
ia kwopun nəha. Kurirə ikin piəvtaha me fwe
Antiok hase Kumwesən mə nəmərinuien səvənhi
tramarə ti nirəu. Nənə həsəkir minrau, mhərhi
pen irəu krouərīg rouevən fwe Jerusalem rouətə

nərmama me səməme hənərhi irau. ³⁴ a ³⁵ Mətə Pol mine Panapas irau krouarə pəpim fwe Antiok. Irəha nərmama me nepwin mwi kamhahatən nərmama me, mamhəvisau irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu.

Pol mine Panapas krouəpwəh irau me

³⁶ Nəpin nepwin rukurau, Pol rini pen ti Panapas i mə, “Pwəh krau krouarəig pen mwi, rouətə piəvtaha me fwe ia taon me pam nəha krouvəvisau raka nəgkiariien səvəi Iərimənu minraha, rouətoni ro irəha mə kamhəfarə irə.” ³⁷ Nənə Panapas rokeikei mə Jon sə nəghin riti mwi nə Mak trukurirə ia nirau, ³⁸ mətə Pol rəpwəh nokeikeiien, ti nəri nə mə fwe kupwən Jonmak ripkarə mhə irəhar minrau meste wok səvənrahar rino sampam. Mətə fwe Pamfilia rəpwəh irau mīrərig. ³⁹ Nənə Pol mine Panapas krouousari minrau me, rouəpwəh irau me. Panapas ruvehi Mak, rouəputə ia nitətə riti, rouier, rouevən fwe Saepras. ⁴⁰ Mətə Pol rərpwi rəgin ia Saelas mə trukurirə in. Kurirə irə piəvtaha me həmri pen irau ia rəgi Iərimənu, mhase in mə namasanien səvənhi tramarə ti nirau i. Nənə Pol rier irau Saelas, ⁴¹ mevən ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mine Silisia, mamərpwi əknekīn nakalasia me.

ā **15:34:** Niutestamen me nepwin sə kupwən kimərai ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris rani iamīnhi ia vas toti-fo mə, “Mətə Saelas rətə mə ramasan mə pwəh ramo pəpim ia kwopun nəha Antiok.” **15:37:** Wok Me 12:12,25 **15:38:** Wok Me 13:13, Kol 4:10 **15:40:** Wok Me 4:36, 13:4, Wok Me 14:26

16

Timoti rukurirə Pol mine Saelas

¹ Ia nəp̄in nəha Pol revən fwe taon mi nəha Tepe mine Listra. Ia Listra iərmama riti səvəi Iesu nəghin nə Timoti. Mama səvənhi in prən Isrel. In mwi rani n̄ipər̄hienien ia Iesu. Mətə tata səvəi Timoti in iəmə Kris. ² Piəvtaha me fwe Listra mine Ikoniam kəmhəni Timoti mə in iəmə amasan riti. ³ Pol rokeikei mə Timoti trukurirə in rouier rauevən. Ro pen in ruvehi ninhum m Timoti ti nəri nə mə nəkur Isrel fwe ik̄in həukurən mə tata səvəi Timoti in iəmə Kris riti. ⁴ Nəp̄in Pol mine in me nepw̄in həier pen fwe ia taon me, haməvisau irapw m nərmama me səvəi Iesu natuakəmien me nəha aposol me mine elta me səvəi nəfwakien fwe Jerusalem həməni. Kəmhahatən nakalasia me mə irəha tuhaməkeikei mhesi pen. ⁵ Ia noien nəha nakalasia me pam ia kwopun me fwe ik̄in nahatətəien səvənraha ruvehe m̄iskai. Ia nəp̄in me irəha həuvehe mhəp̄ik mwi.

Pol rətoni nəməkrəhəien riti

⁶ Pol mine in me nepw̄in həuvən mhəpi simw̄in ia profens mi nəha Frijia mine Kalesia, ti nəri nə mə Nən̄imw̄in Ikinan r̄inise irəha mə tuhəpwəh nevənien mhəvisau nəgkiariien amasan fwe ia profens nəha Esia. ⁷ Nəp̄in irəha həuvehe ipaka ti profens nəha Misia, həmwur mə tuhəuvən fwe ia profens nəha Pitinia. Mətə Nən̄imw̄in səvəi Iesu r̄ipkəsəni mhə irəha. ⁸ Ro pen həukurau ia profens nəha Misia, mheiwaiu mhəuvehe ia taon nəha

16:1: Wok Me 14:6, 2Tim 1:5 **16:2:** Fil 2:19-22 **16:3:** Kal 2:3-5 **16:4:** Wok Me 15:23-29 **16:5:** Wok Me 2:47 **16:6:** Wok Me 18:23 **16:7:** 2Tim 1:15

Troas. ⁹ Ia nəpɪn Pol rətə nəməkrəhaien riti. Iəmə Masetonia riti ramərer, mamase in mə, “Tikuvehe ro i ia Masetonia, masitu ia kimaha.” ¹⁰ Nəpɪn Pol rɪnətə pam nəməkrəhaien nəha, təkwtəkwuni a mwi kimaha iahənaməpnəpenə mə tahəier, mhəuvən fwe Masetonia, ti nəri nə mə iahəregi mə Kumwesən raməkwein kimaha mə tahəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me fwe ikin.

Litia rini nɪpərhiēnien ia Iesu

¹¹ Kimaha iahəputə ia nitətə riti, mhəier ia Troas, mhaiu atukwatukw mhəuvən fwe tənə əmweris nəha Samotres. Kini rakwakwi irə iahaiu mhəuvən fwe ia taon nəha Neapolis. ¹² Iahəier ia kwopun nəha mhavən mhəuvən fwe Filipae, taon asori riti ia tɪprənə səvəi Masetonia profens. Nərmama me ia taon nəha irəha sitisin me səvəi Rom. Kimaha iahapirapw fwe Filipae, mharə ikin nəpɪn rɪpɪk.

¹³ Nəpɪn riti ia Sapat iahəier irapw ia kwəruə asori səvəi taon nəha, mhəuvən ia nɪkare nui aris ia kwopun riti iahəukurən mə nərmama kamhəfwaki ikin. Iahəuvən, mhəkure, mamhəvisau pen Iesu m nɪpran me səməme hənousəsɪmwɪn raka irəha me fwe ikin. ¹⁴ Pran riti sə ramətərig ia kimaha nəghɪn nə Litia. Ruku pen ia taon nəha Tuatira. Səvənhi fwe stoa kauvehi nəmri tɪnari sə kala səvənhi tihinatis. Ia nəpɪn me Litia raməfwaki m Kumwesən. Iərimənu rəsevər ia nətərigien səvəi prən i, rini nɪpərhiēnien ia nəfe Pol rani. ¹⁵ Nəpɪn kɪno raka paptas ia Litia irəha nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvənhi,

Litia rini pehe tukumaha i mæ, “Mæ hiæukuræn mæ iakamahatætæ pærhien ia Iærimænu, ramasan pwæh hiæuwehe mharæ ia nækwai nimwæ sæiou.” In ramækeikei pehe m kimaha, nænæ iahæuvæn.

Kuvehi puvnimwæ Pol mine Saelas ia kalapus fwe Filipae.

¹⁶ Næpin riti iahamæuvæn fwe kwopun næha kamæfwaki ikin, mhæpi raka pran riti kamo slef iræ. Nænimwîn æræha ramaræ iræ, mamø præn næha ramætoni narimnari me sæmæme kamhærkwafæ. Præn næha rauvehi mane asori sævæi næmæ asori me sævænhi, ti næri næ mæ nærmama kamhæræku in ti niniiæn narimnari me sæmæme tuhæpkuvehe.

¹⁷ Kimaha Pol iahamavæn. Præn næha rakuriræ kimaha, mamækwein æpwæmwis, mamini mæ, “Nærmama me i kamho tukwini nari m Kumwesæn Asori, mamhæni irapw tukumiaha i mæ tihæfo in ruvehimiru kimiaha.” ¹⁸ Ia næpin me ripik præn næha ramo iamînhi. Pol rîregi rinæpou iræ, ruvsini, mægkiari pen m nænimwîn æræha mæ, “Ia næghi Iesu Kristo iakani pehe tukw ik i mæ tikier ia præn i.” Tækwækwuni a nænimwîn æræha rier.

¹⁹ Næpin næmæ asori me sævæi præn næha hænæmætoni mæ tuhæpwæh nuvehiiæn mwi mane ia præn næha, hækwætæmhiri Pol mine Saelas, mhævi irau, mhæuvæn ti næmæ asori me fwe ia kurkwai taon næha. ²⁰ Iræha hævi irapw irau ia næmri iæmæ asori mi sævæi Rom, mhæni pen ti iæmæ asori mi næha mæ, “Iæmænmi irau iæmæ Isrel mi. Kraurukwumen næræhaiæn ia taon i sækitaha, ²¹ rauni irapw naræien me nepwîn

ripkatukwatukw mhə tukutaha i nəkur Rom mə tsəuvehi uə tsarə irə, tɪ nəri nə mə kamhərui loa səkitaha.”

²² Nərmama me ia kwopun nəha irəha mwi həskəmter, mamhəni ərəha irau. Ro iamɪnhi irə iəmə asori mi nəha səvəi Rom krouni pen tɪ naruaɡən me nepwɪn mə tuhəuvehi raka tinari səvənrau, mhousi irau. ²³ Nənə housi pɪk irau. Kurirə irə həuvehi puvnimwə irau ia kalapus, mhəni pen tɪ iərmama sə ramətui tɪ kalapus mə, “Tikətui amasan tɪ iəmənmi.” ²⁴ Nəpɪn iərmama sə ramətui tɪ kalapus rɪregi nəɡkiariien nəha, ruvehi irau, mevən fwe ia rum riti fwe imwə ia nəkwai kalapus, muvehi pen nisunrau nei asori rəkure tərini.

Kumwesən ruvehi raka Pol mine Saelas ia kalapus

²⁵ Ia kurkwai nəpɪn, Pol mine Saelas krouəfwaki, rouəni nɪpu me, rouəgnəɡini Kumwesən. Nərmama me fwe ia kalapus kamhətərig ia nirau. ²⁶ Təkwtəkwuni a nɪmwɪmwien asori ruvehe. Kalapus rɪkiukiu pɪk. Təpɪnhə me pam həuvehe mhəkwaɡ. Jen me pam səməme kamhəkwtəmhiri nərmama me həsas. ²⁷ Ia nəpɪn nəha nɪmwɪmwien rɪkiu irə, iərmama sə ramətui tɪ kalapus rətui, mətə təpɪnhə me pam həkwag. Rerɪn rɪrhi mə nərmama me ia kalapus hənap. Ro pen reivi raka nau səvənhi mə trəpi əpune atukw a in. ²⁸ Mətə Pol rəkwein asori, mɪni mə, “Tikəpwəh nousi əpune atukwien ik. Kimaha pam a i.”

²⁹ Iərmama sə ramətui ti kalapus rəres laet me nepwɪn, maiu, mevən, mɪnɪmwɪ nukurhun mi ia nəmri Pol mɪne Saelas, mehekɪr mətəmnɪmwɪn. ³⁰ Kurirə irə riskəmter, miri raka irau mharevən fwe iruə, mərəs pen irau i mə, “Iəmə asori mi, takaməkeikei məfo irə mə Kumwesən ruvehimɪru iou?”

³¹ Miregi krouni mə, “Tikaməkeikei mɪni nɪpərɪhienien ia Iesu Iərimənu, nənə Kumwesən truvehimɪru ik mɪne nərmama me pam ia nəkwai nimwə səim.” ³² Nənə irau krouni irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu revən tukwe mɪne nərmama me pam fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. ³³ Ia nəpɪn nəha nəpɪn anan, mətə iərmama nəha ruvehi irau, maikuas ia təmwki nousiien ia nɪpwrənrəu. Kurirə irə in mɪne nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi ko paptəes ia nɪrəha. ³⁴ Nəpɪn kɪno pam paptəes ia nɪrəha, iərmama nəha riri Pol mɪne Saelas, harutə pen ia nimwə səvənhi. In ruvei pen nəveginien mɪnrəu. In mɪne nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvənhi rerinraha ragien pɪk, ti nəri nə mə təkwtəkɪwuni nəha hənəhatətə ia Kumwesən.

³⁵ Nəpɪn nəha ruvəran iəmə asori mi səvəi Rom krouərhi polis me nepwɪn, rouni mə, “Pwəh iəmənmi nə krouier ia kalapus.” ³⁶ Iərmama sə ramətui ti kalapus rəvisau pen nəgkiariien səvənrauh m Pol, mɪni mə, “Iəmə asori mi səvəi Rom krouərhi nəgkiariien riti mə takəsəni kɪmirəu irouier. Ro pen tirouier rauevən. Pwəh nəmərɪnuien ramarə tukumirəu.”

37 Mətə Pol rini pen ti polis me i mə, “Nəfe nəha? Kimrau sitisin mi səvəi Rom. Iəmə asori mi səvəi Rom kroupkətə mhə nari riti iarouo rərəha. Mətə hənousi raka kimrau ia nəmri nərmama me, mhəuvehi puvnimwə kimrau ia kalapus. Mətə təkwtəkwwuni irau krouokeikei mə trouvehi raka kimrau iarouevən afafa. Rekəm! Pwəh irau əpa krouvehe, rouvehi raka kimrau.”

38 Polis me nəha həuvən mhəni pen ti iəmə asori mi nəha səvəi Rom nəfe Pol rīməni. Nəp̄in irau krouregi mə Pol m̄ine Saelas irau sitisin mi səvəi Rom, krouhek̄ir.

39 Irau krouevən rouni pen sore ti Pol m̄ine Saelas. Kurirə irə krouiri irapw irau fwe ia kalapus, rouni pen ti nirau i mə trouəpwəh taon səvənraha rauevən. 40 Ro iam̄inhi irə Pol m̄ine Saelas krouier irapw ia kalapus, rouevən fwe ia nimwə səvəi Litia. Nəp̄in krouətə piəvtaha me fwe ik̄in, krouəvəhag m̄inraha. Kurirə irə krouier.

17

Pol m̄ine Saelas krouevən fwe Tesalonaeka

1 Ia nəp̄in nəha Pol m̄ine Saelas krouəpi simwin ia taon kəru nəha Amfipolis m̄ine Apolonia, rouevən fwe taon nəha Tesalonaeka. Ia kwopun nəha nimwəfwaki riti səvəi nəkur Isrel ramərer. 2 Pol ruvnimwə rəmwhen ramo ia nəp̄in me. Ia Sapat kahar raməgkiari irəha m̄inraha. In ramahatən vas me ia Nəkukuə Ikinan, maməusiəre pui pen n̄ipwran, 3 mam̄ini amasan ti nirəha i m̄inuə Nəkukuə Ikinan rani pərhien mə

Kristo traməkeikei m̄iregi n̄amisəien ia n̄ipwran, memhə, marə mətui mwi. Pol r̄ini mə, “Iesu nəha iakani pehe tukumiaha i in nə Kristo.” ⁴ Nəkur Isrel me nepw̄in mine n̄ipran asori me h̄əp̄ik mine nəkur Kris h̄əp̄ik s̄əməme kamhəfwaki m Kumwesən irəha h̄əregi mə nəgkiariien nəha ro n̄ipərhienien. Nənə h̄əuvehe mhəkurirə Pol mine Saelas.

⁵ Mətə nəkur Isrel me nepw̄in rerinraha ramrhi ərəha irau. Həuvən fwe ia maket mhəiri n̄ərmama nepw̄in kənkəpwənraha r̄iskai. Irəha h̄əuvehe mh̄əp̄ik, mhousəs̄imw̄in irəha me, mamho nur̄igr̄igien asori ia taon nəha. Həuvən m̄heitehi raka t̄əpinhə ia nimwə s̄əvəi iərmama riti nəgh̄in nə Jeson, mamhətui Pol mine Saelas mə tuhəvi irapw irau ia n̄əmri n̄ərmama. ⁶ Nəp̄in h̄əpkətə mhə irau, həkwtəmhiri Jeson mine piəvtaha me nepw̄in mwi, mhəvi irapw irəha, mhəuvən mh̄ərer ia n̄əmri n̄əmə asori me s̄əvəi taon nəha. Irəha həkwein asori, mhəni mə, “Iəmənmi nəha Pol mine Saelas krauo p̄ik n̄ərhəien ia kwopun me, rouvəuvehe mwi ia taon i sək̄itaha. ⁷ Jeson i r̄iməuvehi irau krouevən ia nimwə s̄əvənhi. Mətə irau krouərui loa me s̄əvəi Kig Sisa, rauni mə kig riti mwi nəha ik̄in nəgh̄in nə Iesu.” ⁸ Nəp̄in n̄əmə asori me mine n̄ərmama me h̄əregi nəgkiariien nəha, niemaha r̄əpi irəha. ⁹ Nəmə asori me h̄əni mə Jeson mine in me nepw̄in tuhaməkeikei mhəuvei pen mane m̄inraha. Nənə nəp̄in h̄əuvei pen pam mane, n̄əmə asori me h̄əfi raka rəḡinraha ia nirəha.

Pol mine Saelas krouevən fwe Perea

¹⁰ Ia nāpīn nāha ruvāpitāv, piāvtaha me hārhi pen Pol mīne Saelas krouevān fwe taon nāha Perea. Nāpīn krouevān rouapirapw fwe ikin, krouvnmwā ia nimwāfwaki sāvai nākur Isrel. ¹¹ Nākur Isrel fwe Perea irāha hamasan mhāpi raka nākur Isrel fwe Tesalonaeka, ti nāri nā mā rerinraha ragien ti niregiien nāgkiariien sāvai Pol mīne Saelas. Ia nāpīn me kamhāvsini amasan Nākukuā Ikinan mā tuhātoni mā nāgkiariien sāvānrau ro nīpārhiēnien uā rekām. ¹² Ro pen hāpīk ia nīrāha hāni nīpārhiēnien ia Iesu. Nīpran Kris me i irāha nīprān asori me hāpīk hāni nīpārhiēnien. Nāmā Kris mwi hāpīk.

¹³ Mātā nāpīn nākur Isrel fwe Tesalonaeka hāregi mā Pol revān mwi fwe Perea, mamīni irapw nāgkiariien sāvai Kumwesān fwe ikin, hāuvān mwi fwe Perea, mamhārhiārhi nārmama me mā tuhāni arāha Pol mīne Saelas. ¹⁴ Ro pen piāvtaha me ia Perea hārhi irapw akwauakw Pol ramevān fwe ia tāsī. Mātā Saelas mīne Timoti krauarā a fwe ia Perea. ¹⁵ Nānā nārmama nepwīn hākurirā Pol, mhāuvān irāha min meste nāri fwe taon nāha Atens. Nāpīn nāha hānamrārig irā, Pol rini pen ti nīrāha i mā, “Kīmīaha tihāuvān mhāni pen ti Saelas mīne Timoti mā trouvehe akwauakw rouātā iou.”

Pol fwe Atens

¹⁶ Nāpīn Pol rameitenhi ihi Saelas mīne Timoti fwe Atens, rerin rāpou, ti nāri nā mā ramātā taon nāha rukuār ia nānimwi nāri me sāmāme kamāfwaki pen mīnraha. ¹⁷ Ro pen ia Sapat me in rauvnmwā ia nimwāfwaki sāvai nākur Isrel,

maməgkiari m nəkur Isrel mine nəməfwaki me nepwɪn mwi, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti Iesu. Ia nəpɪn me ramevən fwe kwopun kamo maket ikin, maməgkiari irəha nərmama əpnəpen me, mamousari mə truvi mwi irəha. ¹⁸ Nəpɪn riti Pol raməgkiari m nahatən me nepwɪn kani irəha mə Epikurien me mine Stoik me. Nəpɪn irəha həregi nəgkiariien səvənhi, kamhousari irəha min. Nepwɪn kamhəni mə, “Nəfe i iarməri i ramini?” Nepwɪn mwi kamhəni mə, “Rosi raməgkiari ia kumwesən me kitaha səreirei.” Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə Pol raməvisau irəpw nəgkiariien amasan səvəi Iesu, mamini mə in rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi. ¹⁹ Irəha həiri Pol, mhəuvən ti nəmə asori me nəha kamhəkiri nəgkiariien kani nousəsɪmwɪnien səvənraha mə Areopakus. Nəmə asori me nəha həni pen ti Pol i mə, “Kimaha iahokeikei mə tahəukurən nəfe nəha nəgkiariien vi ikamahatən. ²⁰ Narimnari me nepwɪn ikamini kimaha iahəregi ropəiti. Ro pen iahokeikei mə tahəukurən nɪpwrai nəgkiariien me nəha səim.” ²¹ Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə nəpɪn me nəmə Atens mine nərməpə səməme kamharə fwe ikin, hokeikei mə tuhaməkure a, mamhətərig ia nəgkiariien vi, mamhəgkiari ti nɪpwran.

²² Ia nəpɪn nəha Pol rərər ia nəmri nəmə asori me nəha kani nousəsɪmwɪnien səvənraha mə Areopakus, mini mə, “Nəmə Atens, iakinətə raka mə kimiaha hiaməskai pɪk ti nəfwakiiien m kumwesən me səpəmsəpə. ²³ Nəpɪn iakamavən ia taon i səkimiaha, maməspau ia nənimwi nari me səməme hiaməfwaki pen minraha, iakətə mwi

nifatə riti. Kimərai pen nəgkiariien riti ia nīkaren rani mə:

NĪFATƏ I SƏVƏI KUMWESƏN NƏHA IAHƏREIREI IN

Kumwesən nəha hiaməfwaki pen min mətə hiəreirei, təkwtəkwuni nəha takəvisau pehe m kīmiaha i.

²⁴ Kumwesən sə rino tīprənə i mine narimnari me pam irə, in ramərimənu ia neiai mine tīprənə, mīpkarə mhə ia nimwəfwaki me səməme nərmama ho ia rəginraha. ²⁵ Nərmama me həpko tukwini pen mhə nari min ia rəginraha rəmwhen kamo ia iərmama sə raməres nari. Rekəm! In əpa rauvei pen nimiruien mine neiahagien mine narimnari me pam m nərmama me. ²⁶ Fwe ia nukune narəien, in rino iərmama kuatia a mə nərmama me pam tuhəuku pen irə, mhəuvən, mharə ia tənəmtənə me ia təkure tīprənə i. In əpa rīməkupwən məmri mak səvəi tīprənə səvənraha, mini mwi mə tuharə ikin meste tinesən. ²⁷ Kumwesən rino iamīnhi irə mə irəha tuho rəmwhen iərmama nənimen rīfwə. Tuhamərapərap nari, nənə mhərapī in. Mətə pərhien, Kumwesən rīpkarə mhə isīpwīn tukutaha. ²⁸ Rəmwhen ia iərmama riti kupwən rīmāni mə, 'In nukune nimiruien səkitaha, mine nukune navənien səkitaha, mine nukune narimnari me pam samo.' Rəmwhen mwi ia nəgkiariien i nərmama me nepwīn səkīmiaha səməme kamhərai nīpu me həmāni mə, 'Kītaha mwi nīpwnətīn me.'

17:24: 1King 8:27, Wok Me 7:48 **17:25:** Sam 50:12, Aes 42:5

17:27: Dut 32:8, Aes 55:6, Sam 145:18, Jer 23:23

²⁹ Trīni mīnuə nīpərhiēnien i kītaha i nīpwnəti Kumwesən me, ratukwatukw mə ko səni Kumwesən in rəmwhen ia nənīmwi nari sə reri iərmama ramrhi, nənə ro ia nukurənien səvənhi ia kol mīne silva mīne kəruəterei? Rekəm! ³⁰ Fwe kupwən, nəpīn nərmama hərəirei Kumwesən, Kumwesən raməti karen. Mətə təkwtəkwuni, in ramīni pen tī nərmama ia kwopun me pam mə irəha tuhaməkeikei mhərərīg ia noien ərəha me səvənraha. ³¹ Irəha tuhaməkeikei mho iamīnhi irə, tī nəri nə mə in rīnəmri raka nəpīn riti. Ia nəpīn nəha iərmama riti sə in rīnərpwi raka rəgīn irə trəkiri ia natukwatukwien nərmama me pam ia tīprənə i tī noien me səvənraha. Kumwesən rīnahatən raka nərmama me pam sin nəha iərmama nəha, tī nəri nə mə rīno rətui mwi ia nemhəien səvənhi.”

³² Nəpīn nəmə Atens hərəgi nəgkiariien nəha mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəien, nepwīn haris irə. Mətə nepwīn həni pen tī Pol i mə, “Kīmaha iahokeikei mə tahəregi mwi nəgkiariien səim.” ³³ Nənə Pol rəpwəh irəha mamevən.

³⁴ Mətə nərman me nepwīn həkurirə i, mamhəni nīpərhiēnien ia Iesu. Nərman me nəha riti nəghīn nə Taionusios. In iəmə asori riti sə raməkure irəha nəmə asori me ia nousəsīmwinien nəha kani mə Areopakus. Pran riti nəghīn nə Tamaris mīne nərmama me nepwīn mwi həkurirə ia Pol, mamhəni nīpərhiēnien ia Iesu.

18

Pol revən fwe Korin

¹ Pol rægkiari pam fwe Atens, mier, mevən fwe taon nəha Korin. ² Ia kwopun nəha revən mətoni iəmә Isrel riti nəghin nə Akwila. Akwila rinətui fwe profens nəha Pontas. Fwe kupwən, in mine pran səvənhi Prisila krauarə fwe ia tənә Itali ia taon nəha Rom, mətә ti nəri nə mə Klotias, iəmә asori səvәi nəkur Rom, rini mə nəkur Isrel me pam tuhaməkeikei mhәier ia Rom, irau krouier, nənә rouvehe ia Korin. Irau krouarə nəpın ouihi a ia Korin, nənә Pol ruvehe mətә irau. ³ Nənә ti nəri nə mə wok səvənhi sә rauvehi mane irә rəmwhen a mwi wok səvənrau, ramarә irәhar minrau, mamharo pәri wok. Irәhar haro nimwә tapolen me. ⁴ Nənә ia Sapat me pam fwe ia nəkwai nimwәfwaki səvәi nəkur Isrel, Pol ramægkiari pik, mamousari mə trivi nəkur Isrel mine nəkur Kris mə tuhəuvehe mhәni nipərhienien ia Iesu.

⁵ Saelas mine Timoti krouier ia Masetonia, roueiwaiu pehe ia Korin. Ia nəpın nəha Pol rəpwəh noien nimwә tapolen me, maməvisau irapw a nəgkiariien amasan ia nəpın me pam, mamini irapw ti nəkur Isrel mə Iesu in Kristo. ⁶ Mətә irәha hәni әrәha Pol, mhәpkini mhә nipərhienien ia nəgkiariien səvənhi. Nəpın ho iamınhi, Pol rounouini raka niməkwrrur ia səvənhi karkahu, mini pen ti nirәha i mə, “Trini minuә Kumwesən rərpwin noien әrәha sәkimiaha, ramarә ia kimiaha әpa. Iou iakiwən ia kimiaha. Təkwтəkwuni nəha mamevən takevən ti nәrmama ripko mhә irәha nəkur Isrel.”

18:2: Rom 16:3 **18:3:** Wok Me 20:34, 1Kor 4:12 **18:5:** Wok Me 17:14-15, Wok Me 9:22 **18:6:** Wok Me 13:46,51, Wok Me 20:26

⁷ Ro pen Pol rəpwəh irəha, mevən muvnimwə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghin nə Titias Jastas. Ripko mhə Titias in iəmə Isrel, mətə raməfwaki m Kumwesən. Nimwə səvənhi ipaka ti nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ⁸ Iəmə asori səvəi nimwəfwaki nəha nəghin nə Krispas. In mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvənhi həni nīpərhienien ia Iərimənu. Nəkur Korin həpik kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Pol, mhəni nīpərhienien ia Iesu, nənə ko paptəes ia nīrəha.

⁹⁻¹⁰ Ia nəpīn riti ia nəpīn, Iərimənu rəgkiari pen m Pol ia nəməkrəhaien riti, mīni mə, “Iakamarə tukw ik. Tikəpwəh nehekīrien, mətə tikaməmwur, mamīni irapw nəgkiariien səiou, məpwəh nəpwisien. Iərmama riti riwən trouraha ik, ti nəri nə mə səiou me nərmama həpik ia taon i.” ¹¹ Ro pen Pol rarə ia kwopun nəha meste nuk kwatia məkwə sikis, mamahatən nərmama ia nəgkiariien səvəi Kumwesən.

Pol rərer ia nəmri Kalio

¹² Nəpīn Kalio ramərimənu ia tənə Akaea, nəkur Isrel housəsimwīn irəha me, mhəkwtəmhiri Pol, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia kwopun Kalio raməkiri nəgkiariien ikīn. ¹³ Irəha həni mə, “Iəmə i rəmousari mə truvi nərmama həuvehe mhəfwaki pen m Kumwesən ia noien riti sə raməruī loa səkimaha.”

¹⁴ Mətə nəpīn Pol rinaməkwag mə trəgkiari, Kalio rīni pen ti nəkur Isrel i mə, “Kimiaha nəkur Isrel, trīni mīnuə iərmama riti ro nari riti rīpkatukwatukw mhə, məruī loa səvəi nəkur Rom,

takamækeikei mamætærig ia kîmiaha. ¹⁵ Mætə ti næri nə mə hiamousari ti nægkiariien me mine nahag me ia loa sækîmiaha, ramarə a ia kîmiaha. Tihəmri amasan. Iakəpwəh nokeikeiien mə takəkiri narimnari me sə ro iamînha irə.” ¹⁶ Nənə Kalio rəkoui irapw irəha hæier ia kwopun nəha in raməkiri nægkiariien ikin. ¹⁷ Nəpin həuvən fwe iruə, nərmama me fwe iruə həkwtəmhiri Sostenes, iamə asori səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Irəha hənamousi in ipaka ti kwopun nəha Kalio raməkiri nægkiariien ikin, mətə Kalio ro næri auər a ia narimnari me nəha kamho.

Pol rirærig pen fwe Antiok ia profens nəha Siria

¹⁸ Pol rarə nəpin rîpik fwe Korin irəha piəvtaha me, nənə rəpwəh irəha, meiwaiu pehe ia taon nəha Kegkria. Ia kwopun nəha in rərai nukwənen, mahatən pen mə natuakəmien riti səvənhi sə rîməuvehi kwəsuaahi tukwe ia nəmri Kumwesən rino sampam. Kurirə irə in rəputə ia nitətə riti irəhar Akwila mine Prisila, mharier, mharevən fwe Siria. ¹⁹⁻²¹ Nəpin irəhar harapirapw fwe Efesas, Pol revən ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mamægkiari minraha, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti Iesu. Irəha hərəs pen in mə tuharə kwopti irəha min, mətə Pol rîpkəsəni mhə. Nəpin nəha rînaməpwəh irəha irə, rîni pen ti nirəha i mə, “Mə ratukwatukw ia nətərigien səvəi Kumwesən, iou takrærig pehe mwi tukumiaha.” Nənə rəputə ia nitətə riti mier fwe Efesas, məpwəh Akwila mine Prisila irau krouarə fwe ikin.

18:15: Wok Me 23:29, Wok Me 25:18-19, Jon 18:31 **18:18:** Wok Me 21:24 **18:19-21:** Wok Me 17:17, Rom 1:10, 1Kor 4:19, Jem 4:15

²² Pol rier fwe Efesas meiwaiu pehe ia taon naha Sisaria, muvarei mutə pen fwe Jerusalem. Nəpɪn rɪnətə raka nakalasia me fwe ikin, reiwaiu pen fwe Antiok. ²³ Pol rarə nəpɪn nepwɪn fwe ikin, nənə mier mevən ia kwopun me fwe ia profens mi naha Kalesia mine Frijia, mamərpwi əknekɪn nərmama me səvəi Iesu.

Apolos fwe Efesas mine Korin

²⁴ Ia nəpɪn naha iəmə Isrel riti ruvehe ia Efesas nəghɪn nə Apolos. Rɪnətui fwe taon riti kani mə Aleksantria. In iərmama riti səvəi nəgkiariien, mukurən amasan nəfe Nəkukuə Ikinan rani. ²⁵ Nərmama nepwɪn hənahatən raka in ia Suatuk səvəi Iesu Iərimənu. Ia nəpɪn me in rɪregi rəsənɪn tɪ nəvisauien. Nənə nəpɪn ramahatən nərmama me, nəgkiariien səvənhi ia nɪkaren səvəi Iesu ratukwatukw a, mətə in rukurən a paptas naha Jon rino fwe kupwən. ²⁶ Nəpɪn Apolos ruvehe ia Efesas, rɪnaməvisau ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel məpwəh nehekɪrien. Mətə nəpɪn Prisila mine Akwila krouregi nəgkiariien səvənhi, krouiri in, rouevən fwe nimwə səvənrau. Nənə krouni pen amasan Suatuk səvəi Kumwesən tukwe mə in trukurən amasan mwi.

²⁷ Kurirə ikin Apolos rokeikei mə trevən fwe profens Akaea. Ia nəpɪn naha piəvtaha me fwe Efesas hasitu irə, mhərai nəkukuə riti, mhərhi pen i revən tɪ nərmama me səvəi Iesu fwe Akaea. Həni pen tɪ nirəha i mə tuhəuvehi Apolos revən fwe rukwənu me səvənraha. Nəpɪn Apolos rapirapw fwe ikin, ramasitu asori ia nərmama səməme namasanien

səvəi Kumwesən rino irəha həni nɪpərhiɛniɛn ia Iesu. ²⁸ Apolos ramasitu asori ia nirəha, ti nəri nə mə ia nəmri nərmama me in ramouši tərini nəgkiariien səvəi nəkur Isrel, mamahatən ia Nəkukuə Ikinan mə Iesu in Kristo.

19

Pol revən fwe Efesas

¹ Nəpɪn Apolos ramarə ihi ia Korin, Pol rukurau parei meiwaiu pehe ia Efesas, mətə nərmama me nepwɪn səvəi Iesu fwe ikɪn. ² In rəres pen irəha i mə, “Rəfo? Fwe kupwən, nəpɪn hiəni nɪpərhiɛniɛn ia Iesu, hiəuvehi Nənɪmwɪn Ikinan uə rekəm?”

Miregi həni mə, “Rekəm. Kimaha iahəpkregi raka mhə mə Nənɪmwɪn Ikinan rarə.”

³ Miregi Pol rini mə, “Ro iamɪnhi nəfe nəha paptaes kimiaha hiəuvehi?”

Miregi həni mə, “Kimaha iahəuvehi paptaes səvəi Jon.”

⁴ Miregi Pol rini mə, “Paptaes nəha Jon rino səvəi nərmama səməme həuvərərɪg ia noien ərəha me səvənraha. Mətə Jon rini irapw mə nərmama me tuhaməkeikei mhəni nɪpərhiɛniɛn ia iərmama sə tripkukurirə i muvehe. Iərmama nəha Jon rəgkiari irə in nəha Iesu.” ⁵ Nərmama me nəha həregi nəgkiariien nəha, ko paptaes ia nirəha ia nəghi Iesu Iərimənu. ⁶ Nəpɪn Pol rəmrutə rəgɪn mi ia nirəha, Nənɪmwɪn Ikinan ruvehe ia nirəha, nənə kənamhəgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə, mənəmhəni irapw nəgkiariien sə raku pen ti

18:28: Wok Me 9:22 **19:1:** 1Kor 3:6 **19:2:** Wok Me 2:38, 8:16 **19:4:** Mat 3:11 **19:6:** Wok Me 8:17, Wok Me 10:44,46

Nənimwɪn Ikinan. ⁷ Nərmama me nəha rosi irəha pam twelef.

⁸ Ia taon nəha Efesas, Pol rauvniwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Ia məkwə kahar, ia Sapat me pam, rani irapw nəgkiariien amasan fwe ikin, məpwəh nehekiriien. In raməvisau, mamousari mə trivi irəha həuvehe mhəni nɪpərhienien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ⁹ Mətə nərmama nepwɪn kənkəpwənraha riskai. Həpwəh niniien nɪpərhienien ia nəgkiariien səvənhi, mamhəni ərəha suatuk səvəi Iesu ia nəmri nərmama me fwe nəkwai nimwəfwaki. Ro pen Pol rəpwəh irəha, muvehi nərmama me səvəi Iesu, mamhəuvən irəha min. Ia nəpɪn me pam ramahatən nərmama me fwe ia nəkwai skur riti kani mə Skur səvəi Tiranas. ¹⁰ Pol ramahatən nərmama me iamɪnhi irə meste nuk kəru. Ro pen nərmama me pam fwe profens Esia, nəkur Isrel mɪne nəkur Kris, həregi nəgkiariien səvəi Iərimənu.

¹¹ Ia nəpɪn me rɪpɪk Kumwesən rauvei pen nɪskaiien m Pol, nənə Pol ramo nɪmtətien me nepwɪn ropəiti. ¹² Nərmama me həpeki raka nɪpəri tinari me sə Pol rɪrai raka nɪseseien irə uə tinari me sə rɪnarkahu raka i, həuvehi, mhəuvən mhəmri pen ia nərmama səməme nemhəien rarə ia nɪrəha. Nənə nemhəien me səvənraha haraka ia nɪrəha. Nənimwɪn ərəha me həier ia nɪrəha.

Tɪni Skeva me

¹³⁻¹⁴ Nəmə Isrel me nepwɪn irəha pam sefen. Irəha nɪpwnəti pris asori anan riti səvəi nəkur Isrel nəghɪn nə Skeva. Ia nəpɪn me kamhəuvən ia

kwopun me, mamhəkoui irapw nənīmwin ərəha me ia nərmama. Nəpın riti hənua tuhəkoui irapw irəha ia nəghi Iesu Iərimənu. Ro iamınhi irə həuvən mhərer ia nəmri iərmama riti nənīmwin ərəha rarə irə, hənı pen ti nənīmwin ərəha i mə, “Kimaha iahəni pehe tukw ik i ia nəghi Iesu, iəmə nəha Pol raməvisau i, tikier ia iərmama i.”

¹⁵ Mətə nənīmwin ərəha rini pen ti nirəha i mə, “Iakukurən Iesu, mukurən mwi Pol. Mətə kimiaha nisiməme i?” ¹⁶ Nənə iəmə nəha nənīmwin ərəha ramarə irə rivə pen ia nirəha. Nəgsen rasori məpi raka nəgsenraha pam. Ramousi irəha. Nənə irəha hap raka ia nimwə nəha. Tinari səvənraha ruvəiwən. Nipwranraha rəpəruəpəruə.

¹⁷ Nəkur Isrel me pam mine nəkur Kris me pam səməme kamharə ia Efesas həregi nəvisaiuen səvəi noien nəha. Nəpın həregi, həhekır asori. Nənə nərmama me həuvehi utə nəghi Iesu Iərimənu rutə mwi. ¹⁸ Nərmama səməme hənı nıpərhienien ia Iesu həpik həuvehe mamhəni pui noien ərəha me səvənraha ia nəmri nərmama me. ¹⁹ Nəpwin ia nirəha səməme hənəmo nahak fwe kupwən həpeki nəkukuə me səvənraha səvəi nahak, mhəpeki mhəuvehe, mhəuvani ia nəmri nərmama me pam. Nənə nərmama me həvsini nəmri nəkukuə me nəha, mhətə mə rutə pik. ²⁰ Ro iamınhi irə nəgkiariien səvəi Iərimənu riskai pik muviris mamevən.

Nurıgrıgien asori fwe Efesas

²¹ Kurirə ia narimnari me nəha, Pol rerin ramrhi mə trəpi simwin ia profens mi nəha Masetonia

mine Akaea, mevæn fwe Jerusalem. In rini mæ, “Næpîn takevæn raka fwe Jerusalem, takamækeikei mætoni mwi Rom.” ²² In rærhi pen Timoti mine Erastas, iæmæ mi sæ krouasitu iræ, krouevæn fwe Masetonia. Mætæ in raræ ouihi a mwi fwe ia Esia.

²³ Ia næpîn næha krukwomen naruagænien riti fwe Efesas ti Suatuk sævæi Iesu. ²⁴ Iærmama riti næghîn næ Temetrius. In iærmama sæ ramo narimnari me ia silva. Ia næpîn me ramo nimwæ ouihi me ia silva, mauvnhî nimwæfwaki sævæi kumwesæn eikuæ riti. In pran kani mæ Atemis. Temetrius mine nærmama me sëmæme kamhowok iræha min kamhæmri pen næmri nari ia nimwæ ouihi me næha, mamhæuvehi mane asori me iræ. ²⁵ Næpîn riti Temetrius roeite nærmama me pam sëmæme kamho narimnari me ia silva. In rini pen ti niræha i mæ, “Nærman, hiæuvæukuræn raka mæ kætaha samæuvehi mane asori ia wok i sækitaha. ²⁶ Kimiaha hiæuværegi raka nægkiariien sævæi iæmæ næha Pol, mhænætæ raka narimnari me næha in ramo. Ripko mhæ ia taon æpa i Efesas, mætæ ipaka rukurau pam ia profens i Esia, in ravi nærmama me hæpik hæpwæh nætærigien sævænraha, mhækuriræ in. In rani mæ nænimwi kumwesæn me i nærmama kamho ia rægînraha ripko mhæ iræha kumwesæn pærhien me. ²⁷ Kitaha tsamækeikei mhæsiari kamo Pol ro nærmama hæni æræha wok i sækitaha. Rukuræn noien mwi nærmama hæta æræha nimwæfwaki sævæi kumwesæn asori sækitaha Atemis. Nænæ pæpim næpîn riti rukuræn nuvehi rakaien næhag næha Atemis, mo ruvehe mo næri auær a i. Mætæ nærmama me pam ia Esia mine ia

kwopun me pam ia tiprənə i kamhəfwaki m prən i.”

²⁸ Nəp̄in nər̄mama me həregi nəgkiariien nəha, niemaha rəpi p̄ik irəha. Həskəmter, mənəmhəkwein asori, mə, “Səgnəḡini Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas.” ²⁹ Nərəhaien nəha raiu mevən meste kwopun pam ia taon nəha. Nər̄mama me haiu, mhəuvən, mhəkwtəmhiri Kaius m̄ine Aristakas, iəmə Masetonia mi nəha kamharavən pəri irəhar Pol. Həkwtəmhiri irau, mhəvi irau, mhəuvən fwe kwopun asori riti kamrai sun nəgkiariien ikin. ³⁰ Pol rokeikei mə trevən ia reri nər̄mama məgkiari, mətə nər̄mama me səvəi Iesu həpkəsəni mhə. ³¹ Nəmə asori me nepw̄in mwi səvəi Esia, səməme həukurən amasan Pol, hərhi pen nəgkiariien min, mamhase in mə trəpwəh nevənien fwe kwopun nəha kamrai sun ikin.

³² Fwe nəkwai kwopun nəha kamrai sun ikin, nurigr̄igien asori. Nər̄mama kamhəkwein əpwəmwis. Nepw̄in kamhəni nəgkiariien riti, nepw̄in kamhəni əpə. Irəha həp̄ik həreirei mə hənousəs̄imw̄in irəha me ti nəfe. ³³ Ia nəp̄in nəha nəkur Isrel hərui irapw iərmama riti nəgh̄in nə Aleksanta. Nər̄mama nepw̄in hətoni, həni pen tukwe in mə trəgkiari. Nəp̄in Aleksanta riskəmter ia nəmri nər̄mama me pam, ruvehi utə rəḡin, mokeikei mə tr̄ini irapw nəgkiariien səvəi nəkur Isrel. ³⁴ Mətə nəp̄in nər̄mama me hətə sas Aleksanta mə in iəmə Isrel, irəha pam kamhəkwein əpwəmwis, rer̄inraha kuatia a, mamhəni mə, “Səgnəḡini Atemis, kumwesən səvəi

nækur Efesas. Səgnəgini Artemis, kumwesən səvəi nækur Efesas.” Irəha kamhəkwein əpwəmwis iam̄nhi mhəuvehi aoa kəru.

³⁵ Kurirə irə iəmə asori riti səvəi Efesas rişkənter m̄nise irəha. Nəp̄in həuvehe mhafafa, in rini mə, “Nəmə Efesas, nərmama me pam həukurən mə nimwəfwaki səvəi kumwesən asori nəha Artemis ramərer ia taon i səkitaha. Kitaha i nækur Efesas samətui amasan tukwe. Samətui amasan mwi ti kəpwier ikinan nəha riməukrutə ia nimagouagou meiwaiu pehe. ³⁶ Iərmama riti riwən ko riṗkini mhə mə iakameikuə. Ro iam̄nhi irə kimiaha tihaməkeikei mhafafa, mhəpwəh noien nari riti kurirə tihəmisə irə. ³⁷ Kimiaha hiəməuvehi iəmənmi nəha, mhəuvehe ia kwopun i. Mətə irau kroupkakres mhə nari riti ia nimwəfwaki riti səkitaha, rouəpwəh nini ərəhaien Artemis, prən nəha in kumwesən səkitaha. ³⁸ Trini m̄inuə Temetrius m̄ine nərmama səməme kamhowok irəha m̄in hənətə nari ərəha riti iərmama riti rino, pwəh həuvən fwe nimwə me nəha kaməkiri nəgkiariien ikin. Nimwə me nəha kamhəkwaḡ a. Nəmə asori me səməme kamhəkiri nəgkiariien irəha fwe ikin. ³⁹ Mətə trini m̄inuə hiokeikei nari riti mwi, tihaməkeikei mheitenhi nəp̄in nəha nəmə asori me kamhousəs̄imw̄in irəha me irə. Ia nəp̄in nəha tihəmri amasan. ⁴⁰ Kitaha tsaməsiari, kamo tukini mə samərui loa ipwet, mamhərukwomen nərəhaien asori. Nənə tsəfni ia nəmri nəmə asori me? Nəgkiariien səkitaha riwən tsəni mə səfo mamho nurigr̄igien asori i.” ⁴¹ Nəp̄in iəmə asori nəha rini pam nəgkiariien nəha, rərhi pen nərmama me kamhəuvən.

20

Pol revən fwe profens mi nəha Masetonia mine Akaea

¹ Nəp̄in nuriḡriḡien asori nəha r̄ineiwaiu, Pol rəkwēin nər̄mama me s̄əv̄əi Iesu h̄əuvehe r̄əv̄əhag m̄inraha. Nəp̄in r̄əv̄əhag pam m̄inraha, r̄əs̄əkir m̄inraha, mier, mamev̄ən fwe Masetonia. ² In ramev̄ən ia kwopun me ia profens nəha, mam̄ini nəḡkiariien me r̄ip̄ik, mam̄əv̄əhag m̄ nər̄mama me s̄əv̄əi Iesu fwe ik̄in. Kurir̄ə ir̄ə in ruvehe ia profens nəha Akaea. ³ Pol ruvehi m̄əkw̄ə kahar fwe ik̄in. Nəp̄in r̄inam̄əpn̄əp̄ənə mə tr̄əput̄ə ia n̄it̄ət̄ə riti, mev̄ən fwe profens nəha Siria, in r̄iregi mə nəkur Isrel h̄ən̄ərai sun mə tuhousi əpune in ia nəkw̄ai n̄it̄ət̄ə nəha. Ro pen in r̄əpw̄əh, m̄ini mə in trav̄ən a m̄əpi s̄imw̄in ia profens nəha Masetonia t̄i n̄ir̄əriḡien mev̄ən fwe Siria. ⁴ Nər̄mama nep̄w̄in m̄wi h̄əkurir̄ə in: Sopata, t̄ini Piras īəm̄ə Perea; m̄ine Aristakas irau Sekantas, īəm̄ə Tesalonaeka mi; m̄ine Kaius īəm̄ə Tepe, irau Timoti; m̄ine īəm̄ə Esia k̄əru nəha Tikikas m̄ine Trofimas. ⁵ Ir̄əha nəha h̄əkupw̄ən mh̄əuv̄ən mam̄heitenhi k̄imaha fwe Troas. ⁶ Nəp̄in nəveḡinien asori nəha nəkur Isrel kamhani bred s̄ə yis riw̄ən ir̄ə rukurau, k̄imaha iah̄əput̄ə ia n̄it̄ət̄ə riti mh̄əier ia Filipae. Nəp̄in kr̄irum rukurau, n̄ən̄ə iah̄əuv̄ən m̄h̄este ir̄əha fwe Troas, mam̄har̄ə fwe ik̄in mh̄əuvehi nəfw̄ak̄iien kuatia.

Pol ramo nav̄ənien s̄əv̄ənhi sampam fwe Troas

⁷ Ia Sapat riti, ia nəp̄in, k̄imaha iahous̄əsimw̄in k̄imaha me mə tah̄əkw̄sen bred. Pol ramahat̄ən

nərmama me. Ti nəri nə mə trakwakwi rəpwəh irəha, rəgkiari əpwəmwis meste kurkwai nəpīn. ⁸ Kimaha iahousəsimwin kimaha me ia nəkwai nimwə ia kwopun riti fwe irənhə. Ia kwopun nəha laet me rīpik rauək. ⁹ Təmaruə riti nəha ikin. Nəghin nə Iutikas. Raməkure utə ia ruei winto. Nəpīn Pol raməgkiari pik mamevən, napriien ruvehi təmaruə nəha. Ravi kəviəmu, mīmwei irapw fwe ia stori kahar, meiwaiu mouini. Nərmama me heiwaiu mə tuhəuvehi utə, mətə ruvəmhə. ¹⁰ Mətə Pol reiwaiu irapw, mīnimwi nukurhun mi ia nikaren, mərəui əmwesi, mīni mə, “Tihəpwəh niregiien rərəha, in ruvəmīru mwi.” ¹¹ Kurirə ikin, nəpīn Pol rutə mevən mwi fwe irənhə, rəkwsen bred, maməni pəri nari irəha mīnraha. In rəgkiari mwi meste rīnamran, məpwəh irəha mamevən. ¹² Nənə irəha həiri təmaruə nəha Iutikas, mamhəuvən fwe ia rukwənu. Rerīnraha ragien mə in ruvəmīru mwi.

Irəha həier ia Troas mhəuvən fwe Maelitas

¹³ Pol rokeikei mə travən a, mukurau parei, mevən fwe taon nəha Asos. Ro iamīnhi irə in rərhi pen kimaha iahəputə ia nītətə, mhəkupwən irə, mhəuvən, mamheitenhi in fwe ikin. ¹⁴ Nəpīn in rier pehe tukumaha fwe Asos, rəputə ia nītətə kimaha min, nənə iahəuvən fwe taon nəha Mitulen. ¹⁵ Kini rakwakwi irə iahəier ia kwopun nəha, mhəuvehe, mhaiu iruə ia tənə əmweris nəha Kios. Nəpīn kuatia rukurau, iahəuvehe ia tənə əmweris nəha Samos. Nəpīn kuatia mwi rukurau, iahəuvehe ia taon nəha Maelitas. ¹⁶ Kimaha iahaiu iamīnhi irə ti nəri nə mə Pol rīməni mə tahəukurau

iruə mhəpwəh nuvareiiən fwe Efesas. Rəpwəh nokeikeiiən mə trouraha nəpɪn səvənhi fwe profens nəha Esia, ti nəri nə mə in ramevən akwauakw mə trukupwən mapirapw fwe Jerusalem kurirə nəpɪn asori nəha Pentekos.

Polrəvəhag m elta me səvəi nəfwakiiən fwe Efesas

¹⁷ Nəpɪn kimaha iahəuvarei fwe Maelitas, Pol rərhi pen nəgkiariien revən fwe Efesas, məres elta me səvəi nəfwakiiən mə tuhəuvehe mhətə in. ¹⁸ Irəha həuvehe, nənə Pol rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəuvəukurən raka mə iakinəfarə irə kitaha m kimiaha fwe iakiməuvehe ia Esia meste iakəpwəh kimiaha mamevən. ¹⁹ Iakamo wok səvəi lərimənu, mɪpkəfiutə mhə iou. Ia nəpɪn me nise nənimek ramaiu tukumiaha. Ia nəpɪn me iakamregi ramərəha, ti nəri nə mə nəkur Isrel hənuə tuhousi əpune iou. ²⁰ Kimiaha hiəukurən mə iapkerkwafə mhə ia nəgkiariien me nəpwɪn sə tuhasitu ia kimiaha. Mətə nəpɪn iakaməvisau uə iakamahatən kimiaha ia nəmri nərmama me uə ia nəkwai nimwə me səkimiaha, iakani irapw pam tukumiaha. ²¹ Iakaməvisau pen pəri m nəkur Isrel mine nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel mə irəha tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha, mhəuvehe ti Kumwesən, nənə mha-hatətə ia Iesu Kristo lərimənu səkitaha.

²² Nənə hətə ro. Təkwtəkwuni nəha iakamevən fwe Jerusalem, ti nəri nə mə Nənimwɪn Ikinan raməkeikei miou. Iou iakreirei nəfe treste iou ia kwopun nəha. ²³ Mətə in a i iakukurən. Ia taon me

pam sə iakamevən ikin, Nənimwɪn Ikinan rama-
hatən amasan iou, mamini mə tukousi iou, kuvehi
puvnimwə iou ia kalapus. ²⁴ Mətə iou iakətoni mə
nimiruien səiou ro nəri auər a tukw iou. Iapkatərig
pik mhə i. Iakokeikei a mə takeste nusvenhi su-
atuk səiou, mo sampam ia wok nəha Iesu Iərimənu
ruvei pehe miou. In rini mə takaməkeikei mini
irapw ti nərmama nəgkariien i sə raməvisau na-
masanien səvəi Kumwesən.

²⁵ Nənə hətə ro. Təkwtəkwuni nəha iakukurən
mə kimiaha pam i səməme iakuvəukurau raka ia
nimwrhenimaha, məvisau nitətə sə Kumwesən
ramərimənu irə m kimiaha, tihəpkətə mhə mwi
nənimək ia nəpɪn riti. ²⁶ Ro pen ia nəpɪn i
ipwet iakani irapw tukumiaha i mə trini minuə
Kumwesən rərpwɪn noien ərəha me səkimiaha,
ramarə ia kimiaha. Iou iakiwən ia kimiaha, ²⁷ ti
nəri nə mə iapkərkwafə mhə nari riti tukumiaha.
Iakuvəni irapw pam narimnari me Kumwesən
rokeikei. ²⁸ Kimiaha tihaməkeikei mhətə amasan
kimiaha me, mamhətə amasan mwi sipsip me
pam səməme Nənimwɪn Ikinan rinəmri pehe
ia rəgimaha. Tihaməkeikei mhəiri amasan
nakalasia me səvəi Kumwesən, ti nəri nə mə in
rinərəku raka irəha ia nitən. ²⁹ Iakuvəukurən
raka mə nəpɪn takaraka ia kimiaha, nərmama me
nepwɪn həmwhen ia kuri əprɪmɪn me tuhəuvehe ia
rerimaha, mhəripwi kimiaha nərmama me səvəi
Iesu, rəmwhen mə kimiaha sipsip me. ³⁰ Nənə
kimiaha i nərmama nepwɪn tuhəskəmter, mheikuə
mə tuhəvi raka nərmama me səvəi Iesu, həuvən

20:24: Wok Me 21:13, 2Tim 4:7 **20:26:** Wok Me 18:6 **20:28:**
1Tim 4:16, 1Tes 5:2-4 **20:29:** Mat 7:15, Jon 10:12 **20:30:** 1Jon
2:19

mhəkurirə ia nirəha. ³¹ Ro iam̄nhi irə, kimiaha tihaməkeikei mhəsiari. Rerimiaha tramrhi mə nuk kahar iakəpwəh napwisien, mətə ia nəp̄in mine ia ran iakamahatən kimiaha kuatia kuatia. Nise nənimek ramaiu tukumiaha.

³² Təkwtəkwni nəha iakaməmri pen kimiaha ia rəgi Kumwesən. Rerimiaha traməkeikei mamrhi nəgkiariien sə raməvisau namasanien səvənhi. Nəgkiariien nəha r̄iskai, mukurən nərpwi əknekinien kimiaha, muvei pehe narimnari amasan me səməme Kumwesən r̄iməni mə truvei pen m̄ nərmama me səvənhi. ³³ Rerik r̄ipkakres mhə mane uə t̄inari səvəi iərmama riti. ³⁴ Kimiaha hiəuvəukurən raka mə iou iakinowok ia rəgik mə takuvehi narimnari me səvəi narəien səiou mine səvəi iou me nepw̄in. ³⁵ Ia noien me pam səiou, iakamahatən kimiaha mə kitaha tsaməkeikei mhəmwur iam̄nhi irə, mamhasitu ia nərmama həpkiskai mhə. Reritaha traməkeikei mamrhi nəgkiariien i səvəi Iesu Iərimənu. In r̄iməni mə, ‘Nəriariien nari ramasan p̄ik m̄əpi raka nuvehien a nari.’ ”

³⁶ Nəp̄in Pol rəgkiari pam, r̄inimwi nukurhun mi, məfwaki irəha m̄inraha. ³⁷ Irəha pam hasək, mhəkwtəm̄hiri Pol, mhakei min. ³⁸ Rer̄inraha rəpou p̄ik t̄i nəgkiariien nəha r̄iməni mə tuhəpkətoni mhə mwi nənimen. Nənə havən pəri irəha min, mhəuvən ramevən ia nitətə.

21

20:31: Mak 13:37, Wok Me 19:8,10, 1Tes 2:11 **20:32:** Wok Me 26:18 **20:33:** 1Saml 12:3, 1Kor 9:11-12 **20:34:** Wok Me 18:3, 1Tes 2:9 **20:35:** Mat 10:8 **20:36:** Wok Me 21:5 **20:38:** Wok Me 20:25

Pol revæn fwe Jerusalem

¹ Kimaha iahəsəkir raka minraha, mhəputə ia nitətə, mhəier, nənə mhəuvən atukwatukw ia tənə əmweris nəha Kos. Kini rakwakwi irə, iahəuvən ia tənə əmweris nəha Roj. Nənə iahəier ia kwopun nəha, mhəuvən ia taon nəha Patara. ² Ia kwopun nəha iahətoni nitətə riti rinamevən fwe tənə Fonisia. Nənə iahəputə irə, mhəier, ³ mhəuvən mheste iahəti pen mhətoni tənə əmweris nəha Saepras. Nənə iahəukurau ia nıkaren saot, mhəuvən fwe profens nəha Siria, nənə mheiwaiu pehe ia taon nəha Taea. Nitətə səkimaha rərer ia kwopun nəha, ti nəri nə mə tukpeki parei kago səvənhi fwe ikin. ⁴ Kimaha iahəuvarei, mhəuvən mamhətui nərmana me səvai Iesu. Mhətoni irəha, nənə Nənimwın Ikinan ro irəha hətoni nəfe tuko ia Pol fwe Jerusalem. Ro pen irəha həni pen ti Pol i mə trəpwəh nevənien. Iaharə fwe Taea kimaha minraha meste nəfwakien kuatia. ⁵ Nəpın səkimaha sampam tahəier irə iahəuvehi suatuk səkimaha mamhəuvən, nərman me pam irəha nıpran me səvənraha mine nəkwərhakwərha me səvənraha havən kimaha minraha. Iahəier ia taon, mhəuvən fwe nıpəkir. Nənə ia kwopun nəha, iahənımwı nukurhumaha mhəfwaki. ⁶ Nəpın iahəsəkir raka m kimaha me, iahəputə ia nitətə, mhəier. Nənə irəha hərərig mhəuvən fwe imwənraha.

⁷ Nitətə səkimaha rier ia Taea, maiu, muvehe ia taon nəha Toleme. Nənə iahəuvarei, mhəuvən mhətoni piəvtaha me fwe ikin, mharə kimaha minraha nəpın pekın. ⁸ Kini rakwakwi

irə, iahəputə mwi ia nitətə, mhəier, mhəuvehe ia taon nəha Sisaria. Iahəuvre, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi Filip, iərmama riti sə raməvisau irapw nəgkiariien amasan. In riti ia nərman me nəha irəha pam sefen. Fwe kupwən aposol me hənərpwi rəgɪnraha ia nirəha mə tuhasitu ia nirəha.^a Iaharə kimaha min. ⁹ Səvənhi prən ouihi me kefə. Həpkesi pen mhə ihi iərman. Ia nəpɪn me kəmhəni irapw nəgkiariien sə raku pen ti Nənɪmwɪn Ikinan.

¹⁰ Kimaha iaharə mheste nəpɪn kahar uə kefə ia kwopun nəha, profet riti nəghɪn nə Akapus ruku pen fwe Jutia meiwaiu pehe ¹¹ mətə kimaha. Nənə in ruvehi kətoti səvəi Pol, mərihi atukw a rəgɪn mi mine nisun mi irə, nənə mini mə, “Nənɪmwɪn Ikinan rani mə, ‘Nəkur Isrel fwe Jerusalem tuhərihi iamɪnhi iərmama sə səvənhi i kətoti, nənə mhəuvehi pen in ia rəgi nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel.’ ”

¹² Nəpɪn iahəregi nəgkiariien nəha, kimaha mine nərmama ia kwopun nəha iahasək, mamhəres Pol mə trəpwəh nutə penien fwe Jerusalem. ¹³ Mətə Pol rini mə, “Rəfo hiamasək iamɪnhi irə, mamho rerik ramərkwəpɪr? Iakinəpnəpenə raka mə tukərihi iou iamɪnhi. Mətə rɪpko mhə in əpa nəha. Trini minuə kousi əpune iou fwe Jerusalem ti nəghi Iesu Iərimənu səkitaha, iakinəpnəpenə raka.” ¹⁴ Nənə nəpɪn iahətə mə ko iahəpkɪnise mhə in, iahəpwəh, nənə mhəni mə, “Pwəh tuko rəmwhen Iərimənu rokeikei.”

^a **21:8:** Wok Me 6:5 **21:9:** Wok Me 2:17 **21:10:** Wok Me 11:28 **21:11:** Jon 21:18, Wok Me 20:23, 21:33 **21:12:** Mat 16:22 **21:13:** Wok Me 20:24

¹⁵ Kīmaha iaharə rəpwəmwis kwopti ia kwopun nəha. Nənə kurirə irə iahəpnəpenə narimnari me səkimaha, nənə mhəier mhəutə pen fwe Jerusalem. ¹⁶ Nərmama nepwīn səvəi Iesu fwe Sisaria həuvən kīmaha mīnraha, mhəiri pen kīmaha iahəuvən fwe nimwə səvəi Mīnason. In iəmə Saepiras riti. Rīməuvehe mo in iərmama riti səvəi Iesu fwe tui. Kīmaha iahapri fwe nəkwai nimwə səvənhi.

¹⁷ Nəpīn kīmaha iahəuvehe ia Jerusalem, piəvtaha me hətə kīmaha. Rerīnraha ragien. ¹⁸ Kīni rakwakwi irə, Pol ruvnimwə kīmaha min mevən mətə Jemes. Elta me səvəi nəfwakien irəha mwi fwe ikīn. ¹⁹ Pol rīni ramasan ti nirəha i, marə mīni mwi narimnari me kuatia kuatia sə Kumwesən rīno ia nəpīn nəha Pol rīnamowok fwe kwopun me səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.

²⁰ Nəpīn irəha hərəgi, həgnəgini Kumwesən, nənə mhəni pen ti Pol i mə, “Piəvmaha, ikīnətə raka mə nəkur Isrel me taosen m taosen həuvəni raka nīpərhienien ia Iesu. Nənə irəha pam həskai ti Loa səvəi Moses. ²¹ Irəha həuvəregi raka nərmama kamhəni ik mə ikamevən ia kwopun me səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mama-hatən nəkur Isrel me pam ia kwopun me nəha mə tuhəpwəh Loa səvəi Moses. Irəha hərəgi mə ikamīni pen ti nirəha i mə tuhəpwəh nuvehien ninhum m nəkwərhakwərha me səvənraha uə nesi penien narəien səkitaha nəkur Isrel. ²² Irəha tuhəregi mə ikuvəuvehe raka ia kwopun i. Ro

21:18: Wok Me 15:2,13, Kal 1:19 **21:19:** Wok Me 15:12

21:20: Wok Me 15:1,5 **21:21:** Wok Me 16:3, Kal 2:3

iaminhi irə, kitaha tsəfo irəha? ²³ Tiko nəri kimaha tahəni pehe tukw ik i. Nərman kefə ia kwopun i. Fwe kupwən həuvehi kwəsuaahi ia nəmri Kumwesən mamhatuakəm tukwe. ²⁴ Tikuvehi nəmə me i, mo nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien kimiaha minraha hiəmher ia nəmri Kumwesən, muvehi tukwini nəmri narimnari me səvənraha, mo pam, nənə irəha tuhərai nukwənenraha rahatən pen mə natuakəmien səvənraha həno pam. Ia noien nəha nərmama me tuhətoni mhəukurən mə nəgkiariien me nəha kamini ia niram ro neikuəien i. Ikamesi pen ihi Loa səvəi Moses. ²⁵ Mətə nərmama me nəha kamhəni nīpərhiēnien ia Iesu, səməme rīpko mhə irəha nəkur Isrel, kimaha iahənərhi pen raka nəkukuə riti minraha, mhəni pen nəkwamaha ti nirəha i. Iahəni mə irəha tuhəpwəh naniien nəveginien sə kiməuvei pen m nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. Tuhəpwəh naniien netə. Tuhəpwəh naniien nərīmīru riti sə kətiri nīpətəkinuan remhə, mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nərman me tuhəpwəh niri əpnəpenien nīpran. Nīpran me tuhəpwəh nesi pen əpnəpenien nərman.”

²⁶ Kini rakwakwi irə, Pol ruvehi nərman me nəha kefə, mevən, minamo nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien irəha minraha həmher ia nəmri Kumwesən. In ruvniwə ia niwə səvəi Kumwesən, mini sas pen ti pris me mə nəpīn sefen trukurau, nənə in mine nərman me nəha kefə tuhəmher. Ia nəpīn nəha nərman me nəha kefə tuhəuvei pen nərīmīru me səvənraha kuatia kuatia mə tukousi əpune kuvei pen m Kumwesən.

21:24: Nam 6:1-20, Wok Me 18:18

21:25: Wok Me 15:29

21:26: 1Kor 9:20

Nərmama me həkwtəmhiri Pol

²⁷ Ipaka nəp̄in me nəha sefen həukurau pam. Nənə nəkur Isrel me nepw̄in səməme həuku pen fwe ia Esia hətoni Pol ia nimwə səvəi Kumwesən. Nənə nəp̄in hətoni, həkwtəmhiri in, mamhərhiərhi nərmama me, ²⁸ mamhəkwein əpwəmwis mə, “Nəmə Isrel, hasitu! İəmə i in i ramahatən nərmama ia kwopun me, mamini ərəha kitaha nəkur Isrel, mamini ərəha mwi loa səkitaha mine kwopun i. Təkwtəkwuni nəha riri nəkur Kris me nepw̄in həuvnimwə pehe i ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Ia noien nəha in ramo kwopun ikinan i ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən.” ²⁹ (İrəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə fwe kupwən hətoni iəmə Efesas nəha Trofimas ramavən irau Pol fwe ia taon. Rer̄inraha rirhi mə Pol riri in muvnimwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.)

³⁰ Nəgkiariien nəha ro nəkur Jerusalem hərə, mhaiu mhəuvehe. İrəha həkwtəmhiri Pol, mhəvi, mhəier irapw ia nimwə səvəi Kumwesən. Təkwtəkwuni a pris me hərəpinhə. ³¹ Nərmama me nəha kamhousi Pol mə tuhousi əpune. Ia nəp̄in nəha nəgkiariien rutə mevən ti iaruağən səvəi Rom sə in rasori ia naruağən me irəha taosen. In rirəgi mə nərmama me pam ia Jerusalem kamho nurigrigien asori. ³² Təkwtəkwuni a riri naruağən me nepw̄in səvənhi mine nəmə asori me səvənraha haiu mheiwaiu ti nərmama me. Nəp̄in nərmama me hətoni iəmə asori nəha mine naruağən me səvənhi, irəha həpwəh nousiien Pol.

³³ Iəmә asori sәvәi naruagән me revән ti Pol, mini pen ti naruagән me sәvәnhi mә tuhәkwтәмhiri in, mhәrihi ia jen kәru. Nәнә in rәres pen nәrmama me i mә, “Nәfe i iәrmama? Rino nәfe?” ³⁴ Nәrmama ia nәkuәр nәha nepwין kamhәni nәgkiariien riti, nepwין kamhәni sәpә. Mәtә rәknekin ti iәмә asori sәvәi naruagән me ko rәpkregi atukwatukw mhә nari riti ti nәri nә mә nurigrigien rasori. Ro iaminhі irә in rini pen ti naruagән me sәvәnhi mә tuhәuvehi Pol, mhәuvehi, mhәuvmimwә ia nimwә sәvәi naruagән me. ³⁵ Nәpին Pol reste kwopun nәha kavән kautә ikin, naruagән me hәvrani in mamhәutә. Irәha ho iaminha irә, ti nәri nә mә nәrmama me niemaha ramәpi pәk irәha. ³⁶ Kamhәkurirә ia Pol mine naruagән me, mamhәkwein әpwәмwis mә, “Housi әpune iәмә nәha.”

³⁷ Ipaka naruagән me hәuvehi Pol mhәuvmimwә ia nimwә sәvәnraha, nәнә Pol rini pen ti iәмә asori sәvәi naruagән me i mә, “Ko iakәgkiari ro mik?”

Miregi iәмә asori sәvәi naruagән me rini mә, “Kwa ikukurән nәgkiariien sәvәi nәkur Kris. ³⁸ Rosi ik iәмә Ijip nәha fwe kupwән ikrukwumen naruagәнien riti kimiaha nәkur Rom, miri nәrman me sәmәme kamhousi әpune iәrmama, irәha pam fo-taosen, hiәuvән fwe kwopun akwesakwes ikin?”

³⁹ Miregi Pol rini mә, “Rekәm. Iou iәмә Isrel. Iakinәtui fwe profens nәha Silisia ia taon nәha Tasas. Iou sitisen riti sәvәi taon asori nәha. Iakase

21:33: Wok Me 20:23

21:36: Luk 23:18, Wok Me 22:22

21:38: Wok Me 5:36-37

ik mæ ko ikæseni ro iou iakægkiari m nærmama me næha.”

⁴⁰ Iæmæ asori sævæi naruagæn me ræseni Pol. Nænæ Pol rærer næha kavæn kautæ ikîn, muvehi utæ rægîn, mîripwi tete nærmama me. Næpîn iræha hæuvehe mhafafa, rægkiari mînraha ia nægkiariien Hipru, mîni mæ,

22

Pol rîni irapw nægkiariien sævænhi ti nækur Isrel

¹ “Tata me mîne piak me, hætærig ro iou, pwæh iakini irapw nægkiariien sæiou tukumiaha i.”

² Næpîn iræha hæregi Pol ramægkiari mînraha ia Hipru, nægkiariien ihi sævænraha, hæuvehe mhafafa mwi.

Nænæ in rînâmîni mæ, ³ “Iou iæmæ Isrel. Iakînætui fwe Silisia, ia taon næha Tasas, mætæ iakimæpwinari ia taon i Jerusalem mo skur ia skur sævæi iahatæn næha Kamaliel. In rînahatæn iou ia loa sævæi kaha kupwæn me sækitaha mæ takesi pen atukwatukw. Ia næpîn næha iakiskai mæ tako narimnari me sëmæme Kumwesæn rokeikei ræmwhen ia kîmiaha i ipwet mîne. ⁴ Fwe kupwæn, iakamometæ nærmama me næha sëmæme kamhesi pen Suatuk sævæi Iesu. Iakamækwætæmhiri iræha, næri auer a mæ nærman uæ nîpran, mauvehi puvnimwæ iræha ia kalapus mæ tukousi æpune iræha. ⁵ Pris asori anan mîne næmæ asori me sækitaha nækur Isrel tuhæni mæ iakani pærhien. Næpîn riti iakimæuvehi nækukuæ me sævænraha hæmærai m piævtaha me fwe Tamaskes. Iakier, mamevæn ia kwopun næha mæ takækwætæmhiri nærmama me sævæi Iesu, mærihi

irəha ia jen, miri irəha mirərig, muvehe mwi ia Jerusalem mə tukousi irəha.

⁶ Ia nəpin nəha iakinavehe ipaka ti Tamaskes, ipaka kurkwai nəpin ia ran, təkwtəkwuni a nukuraanien asori ruku pen ia nimagouagou, məhiəpwın iou. ⁷ Iakimwei irapw ia tıprənə, miregi reri iərmama riti rini pehe tukw iou i mə, ‘Sol, Sol, rəfo ikamometə iou?’

⁸ Miregi iakini mə, ‘Iəmə asori, ik sin i?’

Miregi rini pehe tukw iou i mə, ‘Iou Iesu, iəmə Nasaret sə ikamometə.’ ⁹ Nərmama kimaha minraha hətoni nukuraanien nəha, mətə həpkregi amasan mhə nəfe nəha reri iərmama nəha rani pehe tukw iou i.

¹⁰ Nənə iakəres pen in i mə, ‘Iərimənu, takəfo nəha təkwtəkwuni?’

Miregi Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, ‘Tikərer, mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikin trini pehe tukw ik i narimnari me pam i Kumwesən ruvərfi raka mə tiko.’ ¹¹ Ia nəpin nəha ko iəpkətə mhə nari, ti nəri nə mə nukuraanien sə raməhiəpwın iou raməhiəpw pik. Ro pen nərmama kimaha minraha həuvehi rəgik, mhəiri iou, mhəuvən fwe Tamaskes.

¹² Ia kwopun nəha iərmama riti nəghin nə Ananaeas. In iəməfwaki riti ramsiai Loə səkitaha. Nəkur Isrel me pam səməme kamharə fwe Tamaskes kamhəni amasan in. ¹³ In ruvehe mərer ipaka tukw iou, mini pehe tukw iou i mə, ‘Sol, piak, tiko mətə nari.’ Təkwtəkwuni a mwi irə, iəkətə nari, məti pen mətoni in.

¹⁴ Nənə in rini mə, ‘Kumwesən i səvəi kaha kupwən me səkitaha rinərpwi raka rəgin ia niram, mini mə tikaməkeikei mukurən narimnari

me sə in rokeikei, mətōni Iəmə Atukwatukw nəha səvənhi, nənə mīregi rerin atukwatukw rəgkiari. ¹⁵ Ro iamīnhi irə, ik tikuvehe mo iərmama riti səvənhi. Tikaməkeikei məvisau irapw m nərmama me pam narimnari me sə ikinətōni mīregi. ¹⁶ Təkwtəkwni nəha, ikameit-enhi nəfe? Əskəmter, mo paptas. Tikəfwaki m Iesu, pwəh in raikuas raka nərəhaien me səim.'

¹⁷ Nəpin iakrərig muvehe mwi ia Jerusalem, iakevən maməfwaki ia nimwə səvəi Kumwəsən. Nənə iakətōni vison riti. ¹⁸ Ia vison nəha iakətə Iərimənu raməgkiari pehe miou mə, 'Tikap ak-wauakw, mier ia Jerusalem. Nərmama me i tuhəpkregi mhə nəgkiariien səim nəpin ikəvisau irapw iou mīnraha.'

¹⁹ Mīregi iakini mə, 'Iərimənu, irəha həukurən amasan iou mə fwe kupwən iakamevən fwe nəkwai nimwəfwaki me pam səvəi nəkur Is-rel, maməkwtəmhiri nərmama səməme kamhəni nīpərhienien ia niram. Iakamōusi irəha, mauvehi puvnimwə irəha ia kalapus. ²⁰ Stifen, iərmama sə raməvisau irapw ik, nəpin niten rīnaiu irə, iou mwi iakamərer ia kwopun nəha, mamətui ti karkahu me səvəi nərmama səməme kamhəkwi əpune in. Rerik ragien a ti nəfe nəha kamho.'

²¹ Mətə Iərimənu rīni pehe tukw iou i mə, 'Tiko mier. Takərhi pen ik ikevən ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.' "

²² Nərmama me kamhətərig amasan ia Pol, mətə nəpin həregi nəgkiariien nəha, həgkiari asori,

mhəni mə, “Həuvehi raka iəmə nə, mhousi əpune!
Tihəpwəh nəpwəhien in rimiru!”

²³ Irəha kamhəkwein əpwəmwis, mamhərarki
əpnəpen tinari me səvənraha mamhərarki utə
niməkwrur. ²⁴ Ro iamini irə iəmə asori səvəi
naruagən me rini pen ti naruagən me səvəhi mə
tuhəuvehi Pol, mhəuvehi mhəuvnimwə ia nimwə
səvəi naruagən me. In rini mə tuhaməkeikei
mhərisi in pwəh rini irəpw mə rəfo nərmama
me kamhəkwein əpwəmwis pen irə iamini irə.
²⁵ Naruagən me hərihi tərini Pol mə tuhərisi.
Iaruagən riti sə ramərer ipaka in rasori ia
naruagən me irəha hantret. Pol rini pen tukwe
in mə, “Noien i hiamo ratukwatukw ia loa səvəi
nəkur Rom uə rekəm? Hiənuə tihərisi sitisin riti
səvəi Rom, mətə kəpkətə raka mhə nari riti rərəha
rino.”

²⁶ Nəpin iaruagən nəha riregi nəgkiariien nəha,
revən ti iəmə asori səvəhi, mini pen tukwe in mə,
“Nəfe nəha ikamo? Iəmə nəha in sitisin riti səvəi
Rom.”

²⁷ Ro pen iəmə asori səvəi naruagən me revən
ipaka ti Pol, mini pen tukwe in mə, “Ni amasan ro
tukw iou i mə pərhiən ik sitisin riti səvəi Rom?”

Miregi Pol rini mə, “Ouəh.”

²⁸ Miregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə,
“Rəfo? Iou iakinərəku mane asori mə takuvehe mo
iou sitisin səvəi Rom.”

Miregi Pol rini mə, “Mətə nəpin iakinətui irə iou
sitisin səvəi Rom.”

²⁹ Ia nəpin a mwi nə naruagən me səməme
hənərer ipaka mə tuhərisi Pol, irəha həhekir,
mharaka irə. Nənə iəmə asori səvənraha, in mwi

rehekir, ti nəri nə mə rətə mə Pol in sitisin riti səvəi Rom, mətə rīnərihi tərini in ia jen.

Pol rərər ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

³⁰ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rokeikei mə triregi atukwatukw nəgkiariien nəha mə nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol ti nəfe. Kīni rakwakwi irə rərhi pen nəgkiariien revən ti pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə tuhaməkeikei mhousəsimwin irəha me. Kurirə irə rīni pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəfi raka rəginraha ia Pol. Nənə ruvehi Pol, mevən, rərər ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.

23

¹ Ia nəpīn nəha Pol rəti pen mətoni nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mīni mə, “Piak me, fwe kupwən meste pehe ipwet mine iakamarə, mamousari mə rerik tramasan məmher ia nəmri Kumwesən.” ² Nəpīn Pol rīni iamīnhi, pris asori anan Ananaeas rīni pen ti nərmama səməme kamhərer ipaka ti Pol mə riti trəpwi tərhun. ³ Riti ia nirəha ro, nənə Pol rīni pen ti pris asori anan i mə, “Kumwesən trəpwi ik. Ikəmwhen ia nīkare nimwə kuvrhəkin ia prikis. Kahakwi amasan iruə ia prasta, mətə fwe imwə rīmərməru. Rəfo ikaməkure mə tikəkiri iou ti nətoniien mə iakamesi pen Loa səvəi Moses uə rekəm, mətə ikamərui loa nəha, mamīni mə riti trəpwi iou?”

⁴ Miregi nərmama ipaka ti Pol həni mə, “Rəfo ikaməski pris asori anan səvəi Kumwesən?”

⁵ Miregi Pol rīni mə, “Piak me, sori. Iapkukurən mhə mə in pris asori anan. Kimərai pen ia

Nækukuə Ikinan mə ‘Tikəpwəh nini ərəhaien iəmə asori səkimiaha.’ ”

⁶ Pol ruvəukurən raka mə nərmama ia nousəsimwinien nəha səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nepwin Satusi me mine nepwin Farisi me. Ro iamini irə rəgkiari asori ia kwopun nəha, mini mə, “Piak me, iou Farisi riti. Tata səiou mine kaha me səiou irəha mwi Farisi me. Iakamərer ia nəmrimiaha ipwet mə tihəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iou iakaməri pen əknekin nətərigien səiou ia nəgkiariien nəha səkitaha ramini mə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi ia nemhəien.” ⁷ Nəpin Pol rini iamini, nousəsimwinien səvənraha reitehi. Farisi me mine Satusi me hənəməski irəha me. ⁸ (Irəha kamhəski irəha me ti nəri nə mə Satusi me kamhəni mə nərmama səməme həuvamhə tuhəpwəh nətuien mwi. Kamhəni mwi mə nagelo me mine nənimwi nərmama me həiwən. Mətə Farisi me kamhəni nipərhiienien ia nirəha pam.)

⁹ Nəmə asori me ia nousəsimwinien nəha nəgkiariien səvənraha rutə pik. Nahatən me nepwin səvəi Loa, irəha mwi Farisi me, həskəmter, mamhəni irapw skai mə, “Kimaha iahətoni mə noien ərəha riwən ia iəmə i. Rosi nənimwin riti uə agelo riti rəgkiari min uə?” ¹⁰ Nəvisəien səvənraha ruvehe masori. Hənəmousi irəha me. Nəpin iəmə asori səvəi naruagən me rətoni, rehekir mə irəha tuhousi Pol mheitehi nipwran. Ro pen rərhi pen naruagən me səvənhi heiwaiu irapw mhəuvehi raka Pol ia rəginraha, mhəuvehi mhəuvən fwe nəkwai nimwə səvəi naruagən me.

23:6: Wok Me 4:2, Wok Me 24:15,21, Wok Me 26:5 **23:8:** Mat 22:23 **23:9:** Wok Me 25:25

¹¹ Nənə ia nəpɪn Iərimənu rier pen ti Pol, mɪni mə, “Tikəpwəh nehekɪrien. Ik ikuvəni irapw raka iou ia Jerusalem. Tikaməkeikei mɪni irapw mwi iou fwe Rom iamɪnhi.”

Nəkur Isrel me nepwɪn hərai sun mə tuhousi əpune Pol

¹² Kini rakwakwi irə nəkur Isrel me nepwɪn housəsimwɪn irəha me, mhərai sun mə tuhousi əpune Pol. Həuvehi kwəsuaɪi ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh naniien nari, mhəpwəh nənimwiiien nari riti mheste tuhousi əpune raka Pol.

¹³ Nərmama me nəha hərai sun iamɪnhi irəha həpi raka foti. ¹⁴ Irəha həvən ti pris asori me mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, həni pen ti nirəha i mə, “Kɪmaha iahəuvəuvehi raka kwəsuaɪi ia nəmri Kumwesən mə tahəpwəh naniien nari mheste tahousi əpune raka Pol. ¹⁵ Ro pen kɪmiaha mɪne nəmə asori me səməme kəmhəkure ia nousəsimwɪnien səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel tihərhi pen nəgkariien revən ti iamə asori səvəi naruagən me. Tihəres pen in mə triri Pol meiwaiu pehe mwi tukumiaha. Tiheikuə irə mə hiokeikei mə tihəregi mwi Pol rəgkiari. Nənə kɪmaha tahərer mwatuk tukwe mə tahousi əpune in ia suatuk.”

¹⁶ Mətə kənkwənien Pol rɪregi nəfe tuho irə. Ro pen revən, muvniwə ia niwə səvəi naruagən me, mɪni pui pen ti Pol i.

¹⁷ Pol rəkwein iarugən riti sə in rasori ia naruagən me irəha hantret, mɪni pen tukwe in mə,

23:11: Wok Me 18:9, 19:21, Wok Me 27:24, Wok Me 28:16,23

23:15: Wok Me 25:3

“Ko ikuvehi iækunouihi i mevæn ti iæmæ asori sæim. Nægkiariien riti næha trîni pen tukwe in.”

¹⁸ Ro iamînhi iræ ruvehi in mevæn ti sævænhi iæmæ asori, mîni mæ, “Pol, iæmæ næha fwe ia kalapus, rækwein iou, mæres iou mæ takuvehi iækunouihi i muvehe tukw ik, nægkiariien riti næha trîni pehe tukw ik i.”

¹⁹ Nænæ iæmæ asori sævæi naruagæn me ruvehi rægi iækunouihi næha, miri raka, mæres pen in æpa mæ, “Næfe næha ikuæ tikîni pehe tukw iou i?”

²⁰ Mîregi rîni mæ, “Næmæ asori me sævæi nækur Isrel hæuværai sun raka mæ trakwakwi hæres ik mæ ko ikiri Pol, meiwaiu, mevæn fwe ia nousæsîmwîniien sævænraha. Iræha tuheikuæ ia niram mæ iræha hokeikei mæ tuhæregi Pol rægkiari mwi. ²¹ Mætæ tikæpwæh næseniien iræha, ti næri næ mæ nærman me sævænraha hæpi raka foti tuhærkwafæ ia suatuk mamheitenhi in. Nærman me næha hæuvæuvehi raka kwæsuaahi ia næmri Kumwesæn mæ tuhæpwæh naniien nari, mhæpwæh nænimwiien nari riti mhestu tuhousi æpune raka Pol. Nænæ tækwtækwuni næha hænæpnæpenæ raka, mamheitenhi a nægkiariien sæim mæ tikæfni iræ.”

²² Mîregi iæmæ asori sævæi naruagæn me rîni mæ, “Tikæpwæh nîniien ti iærmama riti mæ ikuvæni pehe raka nægkiariien næha tukw iou i.” Nænæ in rærhi pen kænkwæniien Pol ramevæn.

Kærhi pen Pol revæn ti iæmæ asori næha Filiks

²³ Ia næpîn næha iæmæ asori sævæi naruagæn me rækwein iaruaagæn mi kæru sævænhi, mîni pen ti nirau i mæ, “Tirouevæn rouni pen ti naruagæn me iræha pam fo-hantret-sefenti mæ tuhæpnæpenæ ti nevænien fwe Sisaria. Tuhæier ia naen klok ia næpîn. Hantret kæru tuhavæn. Sefenti tuhækure ia

hos me. Hantret kəru tuhəuvehi nitei. ²⁴ Pwəh həpnəpenə mwi ia hos me nepwɪn səvəi Pol trəkure ia nirəha. Kɪmiaha tihaməkeikei mhəuvehi in ia namasanien, mhəuvən tɪ Filiks, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Jutia.” ²⁵ Nənə iəmə asori səvəi naruagən me rɪrai nəkukuə riti, mɪni iamɪnhi irə mɪnuə:

²⁶ “Filiks, ik iəmə asori pərhiən. Iou, Klo-tias Lisias, iakrai nəkukuə i ruvehe tukw ik. ²⁷ Kupwən, nəkur Isrel həkwtəmhiri iəmə i, mam-housi in. Ipaka housi əpune, mətə kɪmaha naruagən me səiou iahəuvehe mhəuvehi raka in ia rəgɪnraha. Kurirə ikɪn, iakregi mə in sitisin riti səvəi Rom. ²⁸ Nənə iakokeikei mə takukurən amasan həni ərəha in tɪ nəfe noien. Ro pen iakiri in, mevən ia nəkureien səvəi nəmə asori me səvənraha. ²⁹ Nənə iakətoni mə in rɪpko mhə nari riti rərəha mə tukousi əpune in tukwe uə trəmāk ia kalapus tukwe. Mətə irəha həni ərəha a in tɪ nəresien me nepwɪn ia loa səvənraha. ³⁰ Kurirə ikɪn, iakregi mə nəkur Isrel hənərai sun mə tuhousi əpune iəmə i. Nəpɪn iakregi, iakərhi pehe akwauakw in mə truvehe tukw ik. Iakɪni pen tɪ nərmama səməme kəmhəni ərəha in mə irəha mwi tuhaməkeikei mhəuvehe tukw ik, mhəni irəpw ia nənimem nəfe nəha noien iəmə i rɪno rerɪnraha rɪpkagien mhə tukwe. In i nəgkiariien səiou sam-pam.”

³¹ Kurirə irə naruagən me ho nəkwai iəmə asori səvənraha, mhəuvehi Pol ia nəpɪn, mhəuvehi mhəuvən mheste nari fwe kwopun nəha Antipa-

tris. ³² Kɪni rakwakwi irə, irəha səməme kamhavən a, hərərig mamhəuvən fwe nimwə səvəi naruagən me. Naruagən me səməme kamhəkure ia hos me, irəha əpa həuvehi Pol mamhəuvən. ³³ Nəpɪn irəha hapirapw fwe Sisaria, mhəuvən ti Filiks, mhəuvei pen nəkukuə nəha iəmə asori səvənraha rımərai, mhəmri pen mwi Pol ia rəgi Filiks. ³⁴ Filiks rəvsini nəkukuə nəha, marə mərəs pen Pol i mə, “Ik iəmə pəku?”

Miregi Pol rini mə, “Imwak fwe profens nəha Silisia.”

Miregi Filiks ³⁵ rini mə, “Nəpɪn nərmama səməme kamhəni ərəha ik tuhəuvehe, iou takregi ik tikini irapw nəgkiariien səim.” Nənə Filiks rini pen ti səvənhi naruagən me mə tuhəuvehi puvnimwə Pol ia nimwə asori sə Herot rino fwe kupwən,^a nənə mhərer tukuahag.

24

Nəkur Isrel hərəer ia nəmri Filiks, mhəni ərəha Pol

¹ Nəpɪn krirum rukurau, nənə pris asori anan Ananaeas reiwaiu pehe ia Sisaria irəha nəmə asori me nepwɪn səvəi nəkur Isrel mɪne iərmama riti səvəi nəgkiariien nəghɪn nə Tetalas. Irəha həuvehe mə tuhərer ia nəmri Filiks, mhəni irapw nəfe nəha Pol rino rərɪnraha rɪpkagien mhə tukwe. ² Kəkwein Pol ruvnimwə pehe, nənə Tetalas rani irapw nəgkiariien səvəi nəkur Isrel ti Filiks i,

^a **23:35:** Herot sə rousi əpune nəkwərhakwərha me nəpɪn Iesu rətui irə, ruvəmħə raka. Mətə Herot nəha in nəha rino nimwə asori riti fwe Sisaria. Nənə nəpɪn Pol revən fwe ikɪn, nimwə nəha rəmwhen ia nimwə səvəi Provens. Kavmen ramowok fwe ikɪn. Nɪpəri nimwə nəha rəmwhen mwi ia kalapus.

mamini mæ, “Ti næri næ mæ ikamærimænu amasan ia kimaha, iahamaræ æpwæmwis ia næmærinuien. Ikinæmri amasan narimnari me ripik mo naræien sækimaha nækur Isrel ruvehe mamaşan mwî. ³ Iæmæ asori Filiks, ia næpin me rerimaha ragien ti narimnari me næha ikamo, iahamæni tanak tukw ik. ⁴ Iou iapkokeikei mhæ mæ takouraha næpin sæim, mætæ iakase ik mæ tikapi kimaha, mætærig ro ia nægkiariien kwakwa sækimaha. ⁵ Kimaha iahætoni mæ iæmæ i, in iæmæ æræha riti. Ia kwopun me pam rarukwumen næræhæien, mamæ nækur Isrel kamhæski iræha me. In iæmæ asori riti sævæi nærmama me næha hænatî irapw ia næfwakiiien atukwatukw sækimaha, mamhesi pen iæmæ Nasaret næha. ⁶⁻⁷ Næpin riti in ramæmwur mæ trærui loa sækimaha, mo nimwæfwaki sækimaha ruvehe mæmkemik ia næmri Kumwesæn, nænæ iahækwætæmhiri in tukwe. ⁸ Trîni mînuæ ikæres pen iæmæ i, ikukuræn næregiiien ramægkiari ia narimnari me pam i iahamæni iræ.” ⁹ Nænæ nækur Isrel hasitu ia Tetalas, mhæni mæ narimnari me næha Tetalas rani ro nipærhæienien.

¹⁰ Ia næpin næha Filiks ranuanu pen m Pol mæ trægkiari. Nænæ Pol rîni mæ, “Iou iakukuræn amasan mæ nuk ripik ik iæmæ asori sæ iakamækiri nægkiariien sævæi nækur Isrel ia kwopun i. Ro pen rerik ragien mæ takîni irapw nægkiariien sæiou ia nænimem. ¹¹ Ikukuræn nætæien mæ ripkæpi raka mhæ ihi næpin twelef iou iakimæutæ pen fwe Jerusalem mæ takæfwaki. ¹² Ia næpin næha nækur Isrel hæpkætoni mhæ iou iakamousari m iærmama riti. Hæpkætoni mhæ iou iakarukwumen

nərəhaien riti ia nimwə səvəi Kumwesən uə ia nimwəfwaki me səvənraha uə ia kwopun me fwe ia taon. ¹³ Nəgkiariien me i kamhəni ia nirak təkwtəkwni rəknekin ti nirəha mə tuho ikətoni mə nīpərhiēnien. ¹⁴ Mətə nəri takini pehe tukw ik i ro nīpərhiēnien. Iou iərmama riti iakamərer pen ia kuse nəfwakiien i kani mə Suatuk səvəi Iesu. Ia suatuk nəha iakaməfwaki pen m Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkimaha. Irəha i kamhəni mə suatuk nəha suatuk ikou. Mətə iou iakani nīpərhiēnien ia nəgkiariien me pam kimərai pen ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me. ¹⁵ Iakaməmri pen əknekin nətərigien səiou ia Kumwesən mameitenhi rəmwhen mwi ia nəmə me i mə ti nəpīn riti in ro nərmama səməme həuvamhə hətui mwi, nəkur amasan mine nəkur ərəha. ¹⁶ Mo pen ia nəpīn me iakamousari məpwəh noien nari riti sə tro iakregi fwe ia rerik mə iakinə nərəhaien ia nəmri Kumwesən uə ia nəmri nərmama. ¹⁷ Ia nuk me nepwīn iapkevən mhə fwe ia Jerusalem. Kurirə irə iakevən ikin mə takuvei pen narimnari me nepwīn m Kumwesən, nənə muvei pen mwi mane trasitu ia nərmama me səiou nəkur Isrel. ¹⁸ Iakevən fwe nimwə səvəi Kumwesən mə tako narimnari me nəha. Nəpīn iakevən mo pam nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien iou iakəmher ia nəmri Kumwesən, nəkur Isrel me nepwīn hətə iou. Nərmama me həpwəh nīpīkien kimaha minraha, nurigrigien asori riwən. ¹⁹ Mətə nəkur Isrel me nepwīn səməme həuku pen fwe Esia, irəha mwi fwe nəkwai nimwə nəha. Trini

24:14: Wok Me 24:5 **24:15:** Jon 5:28-29 **24:16:** Wok Me 23:1 **24:17:** Rom 15:25-26, Kal 2:10 **24:18:** Wok Me 21:26-27
24:19: 2Tim 1:15

minuə irəha hənətə iou iakino noien ərəha ramasan pwəh həuvehe mhərer ia nənimem, mhəni irapw. ²⁰ Mə rekəm pwəh nəmə me i həni irapw tukw ik i nəfe iakino ripkatukwatukw mhə hənətoni ia nəpɪn nəha iakamərer ia nəmri nəmə asori me səvənraha. ²¹ Mətə niemaha rəpi irəha ti nəgkiariien kuatia a i iakiməni. Nəpɪn iakamərer ia nəmri nraha, iakəgkiari asori, mini mə, ‘Ipwet, iakamərer ia nəmrimiaha mə tihəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iakani pərhien mə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi.’ ”

²² Filiks rukurən amasan suatuk nəha səvəi Iesu. Ro pen ro sampam ia nəgkiariien, mini mə, “Nəpɪn Lisias, iəmə asori səvəi naruagən me, truku pen fwe Jerusalem meiwaiu pehe i, iakini irapw nətərigien səiou ia nəgkiariien me i səkimiaha.”

²³ Nənə Feliks rini pen ti iaruagən riti səvənhi mə, “Tikətui amasan ti iərmama i, mətə ikukurən nuvehi rakaien jen ia rəgin, məseni in pwəh ravən auər a kwopti. Trini minuə in me nepwɪn həuvehe mə tuhasitu irə, tikəpwəh nɪniseien irəha.”

Pol rəgkiari m Filiks mine Trusila

²⁴ Nəpɪn nepwɪn rukurau, Feliks ruvehe irau pran səvənhi nəghɪn nə Trusila. In prən Isrel. Filiks rərhi pen nəgkiariien mə Pol truvehe. Nənə in riregi Pol rəgkiari ia nahatətəien ia Iesu Kristo. ²⁵ Mətə nəpɪn Pol raməgkiari ia noien atukwatukw, mine noien sə iərmama rəsīsəg noien ərəha ia nimiruien səvənhi, mine nəpɪn sə rauvehe Kumwesən trəkiri nərmama ti noien me səvənraha, Filiks rehekɪr, mini pen ti Pol i mə,

24:21: Wok Me 23:6
24:22: Wok Me 23:26
24:23: Wok Me 27:3, Wok Me 28:16,30

“Təkwtəkhwuni nəmwhen. Tiko mevən. Ti nəp̄in riti, səiou wok riwən, iakəkwein mwi ik.” ²⁶ Ia nəp̄in mwi nəha, Filiks ramətərig mə rosi Pol tru-vei pen mane min mə trəseni in rier ia kalapus mamevən. Ro pen raməkwein Pol ia nəp̄in me, maməgkiari irau min.

²⁷ Nuk kəru rukurau, nənə Filiks rəpwəh wok sə rauvehi, mətə rəpwəh Pol raməmak ia kalapus, ti nəri nə mə rokeikei mə tro nəkur Isrel həregi ramasan tukwe. Nənə Posias Festas ruvehi təmweheki Filiks.

25

Pol rinuə trevən mərəer ia nəmri Kig Sisa

¹ Nəp̄in Festas ruvehe ia profens səvənhi, muvehi nəp̄in kahar fwe Sisaria, nənə mier mutə pen fwe Jerusalem. ² Ia kwopun nəha pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol, mamhəres Festas i mə ³ trasitu ia nirəha mərhi Pol rutə pehe ia Jerusalem. Irəha hənərai sun raka mə tuhərkwafə ia suatuk, mhousi əpune in. ⁴ Mətə Festas rini mə, “Pol fwe Sisaria ia kalapus. Ripko mhə tui, iou iakrərig mevən fwe ikin. ⁵ Ramasan mə nəmə asori me ia kimiaha heiwaiu mhəuvən fwe Sisaria kimaha minraha. Nənə mə iəmə nəha rino nari riti rərəha, pwəh irəha həni pehe tukw iou i.”

⁶ Festas rarə nəp̄in eit uə ten irəha minraha. Kurirə ikin reiwaiu pen fwe Sisaria. Kini rakwakwi irə in revən məkure ia kwopun sə kaməkiri nəgkiariien ikin, nənə mini pen ti naruagən me

mə tuhəuvehi Pol mhəuvehe. ⁷ Nəpɪn Pol ru-
vehe, nəkur Isrel səməme həier ia Jerusalem mhei-
wau pehe, mhərer kuraukurau irə, mənəmhani
irapw narimnari me rɪpɪk rərəha anan Pol rino,
mətə rəknekɪn tɪ nɪrəha mə tuho Festas rətə mə
nɪpərhiɛniɛn.

⁸ Ia nəpɪn nəha Pol rini irapw nəgkiariien
səvənhi, mɪni mə, “Iapko mhə nari riti rərəha
mərui loa səvəi nəkur Isrel uə loa səvəi nimwə səvəi
Kumwesən, uə loa səvəi Kig Sisa.”

⁹ Mətə Festas rokeikei mə tro nəkur Isrel
rerɪnraha rəgɪɛn tukwe. Ro pen rini pen tɪ Pol i mə,
“Rəfo? Rerɪm rəgɪɛn mə tikutə pen fwe Jerusalem,
nənə ia kwopun nəha tikərer ia nənimek mə
takəkiri nəgkiariien səim mɪne nəgkiariien me
i kamhəni ərəha ik irə?”

¹⁰ Miregi Pol rini mə, “Kwopun i iakamərer ikin,
Kig Sisa rɪməni mə tikəkiri nəgkiariien səvəi sitisin
me səvəi Rom ikin. Ratukwatukw mə tikəkiri
nəgkiariien səiou ia kwopun i. Ikuvəukurən
amasan raka mə iapko mhə nari ərəha riti,
mouraha nəkur Isrel i. ¹¹ Mə pərhiɛn iou iəmə
ərəha riti sə iakino narimnari me nepwɪn loa səvəi
nəkur Rom rani mə takemhə tukwe, ramasan.
Iapkəres mhə ik mə tikuvehi raka iou ia nemhəien.
Mətə mə nəgkiariien səvənraha kamhəni ia nirak
ro neikuəien i, iərmama riti riwən ko ruvei pen
iou ia rəgɪnraha. Iou iakokeikei mə takevən mərər
ia nəmri Kig Sisa pwəh in rɪregi nəgkiariien səiou.”

¹² Nənə Festas rəgkiari irəha nərmama me
səvənhi. Nəpɪn həgkiari pam, rini pen tɪ Pol i
mə, “Ikini mə ikokeikei mə tikətoni Kig Sisa tɪ

nægkiariien səim. Ramasan, takərhi pen ik, tikevən mətoni Kig Sisa.”

Pol rərər ia nəmri Akripa

¹³ Nəp̄in nepw̄in rukurau, Kig Akripa m̄ine k̄itirim̄ani Pernis krouvehe ia Sisaria rouev̄ən rouətə Festas. ¹⁴ Krouarə ia kwopun nəha nəp̄in r̄ip̄ik. Ia nəp̄in nəha Festas r̄ini irapw̄ ti Kig Akripa narimnari me k̄ino ia Pol, m̄ini mə, “Iərmama riti ia kwopun i nəp̄in Filiks ramev̄ən, m̄əpw̄əh r̄əmak ia kalapus. ¹⁵ Nəp̄in iakev̄ən fwe Jerusalem, pris asori me m̄ine n̄əm̄ə asori me səv̄əi nəkur Isrel həuvehe mamh̄əni ər̄əha in, mamh̄əres iou mə takousi əpune. ¹⁶ Mətə iakini pen ti nir̄əha i mə nar̄əien səv̄əi nəkur Rom rop̄ə. Tr̄ini m̄inuə k̄ini iərmama riti mə r̄in̄ərui loa, ko iapk̄əseni akwauakw̄ mh̄ə in mə tukousi əpune. Takam̄əkeikei mukupw̄ən mous̄əs̄imw̄in in m̄ine n̄ərmama səm̄əme kamh̄əni ər̄əha in ia kwopun kuatia. Iərmama nəha tram̄əkeikei muvehi nəp̄in səv̄ənhi pw̄əh in tr̄ini irapw̄ nəgkiariien səv̄ənhi ia n̄ikaren səv̄əi nəgkiariien me nəha n̄ərmama kamh̄əni ər̄əha in ir̄ə.

¹⁷ Ro iam̄inhi ir̄ə, nəp̄in ir̄əha həuvehe i, iapko mh̄ə tanpen ir̄ə, mətə rakwakwi ir̄ə iakev̄ən məkure ia kwopun kam̄əkiri nəgkiariien ikin, n̄ənə m̄ini pen ti nar̄uaḡən me mə tuh̄əv̄ən mh̄əuvehi iəmə nəha mh̄əuvehi mh̄əuvehe. ¹⁸ Nəp̄in n̄ərmama səm̄əme kamh̄əni ər̄əha Pol həsk̄əmter, n̄ət̄ər̄iḡien səiou mə ir̄əha tuh̄əni irapw̄ narimnari me nepw̄in sə r̄ər̄əha anan in r̄ino. Mətə həpko mh̄ə iam̄inhi. ¹⁹ Ir̄əha həsk̄əmter,

mamhousari irəha min ti nəresien me nepwɪn ia nɪkaren səvəi nəfwakiien səvənraha, mamhousari mwi ti iərmama riti nəghɪn nə Iesu. Ruvamhə, mətə Pol rɪni mə rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi.
²⁰ Nəpɪn iakregi nəgkiariien me nəha, iakuvəreirei mə takəfətoni nɪpərhiienien irə. Ro pen iakəres pen iəmə i mə ‘Rerim ragien mə tikevən fwe Jerusalem, nənə takəkiri nəgkiariien səim mine nəgkiariien səvənraha fwe ikin?’ ²¹ Mətə Pol rɪni mə rekəm. In rokeikei mə tramo a ia kalapus pwəh Kig Sisa rɪregi nəgkiariien səvənhi, məkiri. Ro pen iakini pen ti nərmama me səiou mə tuhətui amasan tukwe fwe ia kalapus meste takərhi pen revən ti Kig Sisa.”

²² Nəpɪn Festas rɪni pen pam, Akripa rɪni pen tukwe in mə, “Iou mwi iakokeikei mə takregi iəmə nəha rəgkiari.”

Miregi Festas rɪni mə, “Ramasan, pwəh trakwakwi ikregi.”

²³ Kini rakwakwi irə, nukupwəniien asori riri Akripa mine Pernis mine nəmə asori me səvəi naruagən me mine nəmə asori me səvəi taon nəha həuvnimwə ia nəkwai nimwə sə kamregi nəgkiariien ikin. Nənə Festas rɪni pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəuvehi Pol mhəuvnimwə pehe.
²⁴ Nəpɪn Pol ruvnimwə pehe, Festas rɪni mə, “Kig Akripa mine kitaha pam ia kwopun i. Hiətə iəmə i. Nəkur Isrel me pam fwe Jerusalem kamhəni pehe tukw iou i, mamhəni asori mə takaməkeikei mousi əpune. Nənə kurirə ho mwi iamɪnhi ia kwopun i Sisaria. ²⁵ Mətə iapkətə mhə nari riti

rino rərəha mə tukousi əpune in tukwe. Nənə ti nəri nə mə rinokeikei mə trevən fwe Rom pwəh Kig Sisa rəkiri nəgkiariien səvənhi, iakuə takərhi pen i revən, ²⁶ mətə iou iakreirei mə takrai pen nəfe ia nəkukuə ia nıkaren səvəi iəmə i, mərhi pen i, revən ti Kig Sisa. Ro pen iakuvehi iəmə i, muvehe, mərpwı irapw in ia nənımem, Kig Akripa, mıne ia nəmrimiaha pam. Iakuə nəpın səregi, mhəkiri pam nəgkiariien səvənhi, tihəuvei pehe nətərigien riti miou pwəh iakrai pen ia nəkukuə. ²⁷ Trini mınuə iakərhi pen iərmama riti sə raməmak ia kalapus revən ti iəmə asori səkitaha, mətə iapkraı pen atukwatukw mhə nəfe nəha loa in rınərui, tukw iou iakregi rıpkatukwatukw mhə.”

26

Akripa rəsəni Pol mə trəgkiari

¹ Akripa rini pen ti Pol i mə, “Takəsəni ik, ikini nəgkiariien səım.” Nənə Pol ruvehi utə rəgın mınani irapw nəgkiariien səvənhi, mınamini mə, ² “Kig Akripa. Iakamərer ia nənımem ipwet mə takini irapw nəgkiariien səıou ti nəgkiariien me pam i nəkur Isrel kəmhəni ərəha iou irə. Rerık ragien, ³ ti nəri nə mə ik ikukurən amasan narəien səvəi nəkur Isrel mıne nousariien me səvənraha. Ro pen iakase ik tiko nətərigien səım rəpwəmwis, mətərig ia nırak.

⁴ Nəkur Isrel me pam həukurən amasan narəien səıou. Nəpın iakinamouıhi, iakamarə kımaha mınraha fwe imwak ikin. Kurirə ikin iakamavən kımaha mınraha fwe ia Jerusalem. ⁵ Irəha həuvəukurən raka iou fwe kupwən. Mə rerınraha

ragien ti niniiien, tuhəni iou mə pərhiien iakinərə
 ia narəien səvəi Farisi me. Farisi me həskai ti Loa
 səvəi Moses mhəpi raka təmwei nəfwakiiien me
 nepwɪn səkimaha nəkur Isrel. ⁶ Nənə təkwtəkwi
 iakamərer ia kwopun i mə tikəkiri nəgkariien
 səiou, ti nəri nə mə iakaməmri pen əknekɪn
 nətəriɡien səiou ia promes nəha Kumwesən rıməni
 pen ti kaha kupwən me səkimaha. ⁷ Promes nəha
 kwənəkwi me twelef səkimaha kamhəmri pen
 əknekɪn nətəriɡien səvənraha irə, mamhəfwaki
 skai ia nəpɪn mɪne ia ran, mamheitenhi mə
 tuhəuvehi. Promes əpa nəha, Kig Akripa, ti nəri
 nə mə iakaməmri pen əknekɪn nətəriɡien səiou irə,
 nəkur Isrel me i kamhəni ərəha iou. ⁸ Kimiaha
 i, Kumwesən rukurən noien nərmama səməme
 həuvamhə hətui mwi. Rəfo rəknekɪn tukumiaha ti
 niniiien nɪpərhiienien irə?

⁹ Fwe kupwən, iou mwi rerik ramrhi mə
 takaməkeikei mo narimnari me nepwɪn, mouraha
 nəghi Iesu, iəmə Nasaret. ¹⁰ In nəha noien
 səiou sə iakinamo fwe ia Jerusalem. Pris
 asori me həməuvei pehe nasoriiien miou, nənə
 iakəkwtəmhiri nərmama səvəi Iesu həpik, muvehi
 puvnimwə irəha ia kalapus. Nəpɪn kamhəni
 mə tukousi əpune irəha, iou mwi iakini mə
 ratukwatukw, pwəh housi əpune. ¹¹ Nəpɪn rɪpik
 iakamousi irəha fwe ia nəkwai nimwəfwaki
 me səvəi nəkur Isrel, mamousari mə tako irəha
 həni ərəha Iesu. Iakaməmwəki pik irəha. Ro
 pen iakamevən mwi fwe ia taon me isipwɪn mə
 takometə irəha.

¹² Nəpɪn riti pris asori me həuvei pehe na-

sorriien miou, mhərhi pen iou mə takevən fwe Tamaskes. ¹³ Kig Akripa, fwe ia suatuk, ia kurkwai nəpɪn ia ran, iakətə nukuraanien ruku pen ia nimagouagou, məhiəpwɪn iou mɪne nərmama me səməme haməkurirə ia nirak. Raməhiəpw pɪk məpi raka meri. ¹⁴ Ia nəpɪn nəha kɪmaha pam iahəmwei ia tɪprənə, nənə iakregi reri iərmama riti rəgkiari pehe miou ia nəgkiariien Hipru, mɪni mə, ‘Sol, Sol, rəfo ikamometə iou? Ikamo a nəmisəien mik. Ikəmwhen ia kau nəha nəpɪn iəmə asori səvənhi raməpi ia nei əhiə, ramerukw kurirə nisun, nei əhiə raməpi.’

¹⁵ Miregi iakini mə, ‘Iəmə asori, ik sin i?’

Miregi Iərimənu rɪni mə, ‘Iou i Iesu sə ikamometə. ¹⁶ Mətə tiko mɪskəmter, mərer ia nisum mi. Iou iakier pehe tukw ik i iamɪnhi irə mɪnuə takuvehi utə ik, ikuvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari miou. Tikaməkeikei mɪni irəpw tɪ nərmama me narimnari me sə iako ikətoni ipwet mɪne narimnari me sə tako ikətoni. ¹⁷ Takuvehi raka ik ia rəgi nəkur Isrel mɪne ia rəgi nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Iakamərhi pen ik tɪ nirəha i. ¹⁸ Tikaməkeikei mevən mo nənimenraha rukuraan. Pwəh həpwəh nəpitəvien, mhərari, mhəuvehe tɪ nukuraanien. Pwəh həpwəh nɪskaiien səvəi Setan, mhərari, mhəuvehe tɪ Kumwesən. Nənə Kumwesən trenouenou noien ərəha me səvənraha, nənə irəha tuhəuvehi kwopun riti səvənraha irəha nərmama me i Kumwesən raməmri əpə irəha mə irəha nəkur ikinan me səvənhi, tɪ nəri nə mə kamhahətətə ia nirak.’

19 Ro iam̄inhi irə, Kig Akripa, iakəpwəh nəruiien vison nəha ruku pen ia neiai. 20 Mətə iakukupwən fwe Tamaskes, nənə fwe Jerusalem, mine ia kwopun me nepw̄in mwi fwe ia tənə Jutia, mine ia tənə me səvəi nərmama r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel. Iakəvisau irapw mə nərmama me tuhaməkeikei mhərər̄ig ia noien ərəha me səvənraha, mhəuvehe ti Kumwesən, mho noien amasan me səməme tuhahatən pen mə irəha həuvərər̄ig pər̄hien ia rer̄inraha. 21 Nənə ti noien nəha iakamo, nəkur Isrel me i həkwtəmhiri iou fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhousari mə tuhousi əpune iou. 22 Mətə Kumwesən ramasitu ia nirak ia nəp̄in me. Ro pen iakamərer ia kwopun i ia nəm̄rimiaha ipwet, maməvisau m nəmə asori me mine nəmə auər a me. Nəgkiariien i iakani r̄ipko mhə nəgkiariien əpə riti, mətə iakani a narimnari me səməme profet me mine Moses həməni kupwən mə tuko. 23 Irəha həməni mə Kristo traməkeikei m̄iregi nəm̄isəien, memhə, mukupwən ia nərmama me pam mətui mwi ia nemhəien, nənə məvisau irapw nəgkiariien amasan sə trəhiəpw̄in nəkur Isrel mine nərmama r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel.”

24 Nəp̄in Pol rani irapw nəgkiariien səvənhi iam̄inhi irə, Festas rəgkiari asori, mini mə, “Pol ikamarməri. Nukurənien me r̄ip̄ik k̄inahatən ik irə hamo ik ikamarməri.”

25 Mətə Pol r̄ini mə, “Festas, iəmə asori, iakəpwəh narməriien. Nəgkiariien me i iakani ho n̄ipər̄hienien anan. 26 Kig Akripa, ikukurən

narimnari me i. Ro pen iakukurən nægkiariien mik, məpwəh nehekiriien. Ia nətəien səiou rosi ikinətə pam raka narimnari me i, ti nəri nə mə həpkier irapw mhə ia kwopun afafa. ²⁷ Kig Akripa, rəfo? Ikamini nīpərhiien ia profet me səvəi nəkur Isrel? Iakukurən mə ikani nīpərhiien ia nirəha.”

²⁸ Miregi Akripa rini pen ti Pol i mə, “Ikukurən mə ia nəpīn ouihi kwərha ko ikuvi iou iakuvehe mo iou Kristin?”

²⁹ Miregi Pol rini mə, “Iakəpwəh nəfwaki penien m Kumwesən tukw ik əpa, mətə tukumiaha pam i hiamətərig ia səiou nægkiariien ipwet. Iakaməres mə nəpīn ouihi uə nəpīn əpwəmwis, kimiaha pam tihəuvehe mhəmwhen ia nirak. Jen me i a sə kinərihi iou irə, iakəpwəh nokeikeiien mə tukərihi kimiaha irə.”

³⁰ Ia nəpīn nəha Kig Akripa mine Festas mine Pernis mine nərmama səməme kamhəkure irəha minraha həskəmter, ³¹ mhəier. Nəpīn həier pam, həni pen ti nirəha me i mə, “Iəmə nəha rīpko mhə nari riti sə tukousi əpune in tukwe uə tukuvehi puvnimwə in ia kalapus tukwe.” ³² Nənə Akripa rini pen ti Festas i mə, “Rīpkəpwəh a nəresien mə Kig Sisa trəkiri nægkiariien səvənhi, səseni rier irapw ia kalapus mamevən.”

27

Nəmə Asori me hərhi Pol mə trevən fwe Rom

¹ Nəmə asori me həni mə kimaha tahəputə ia nitətə riti, mhəuvən fwe Itali. Irəha həuvehi Pol

mine nārmama nepwīn sāmame kamhəmak ia kalapus, mhəuvehi mhəuvei pen ia rəgi iaruaḡən riti nəḡhīn nə Julias. In rasori ia naruagən me irəha hantret. Kani irəha mə Naruaḡən me səvəi Kig Sisa. ² Nītətə riti sə ruku pen fwe Antramitiam muvehe minamevən fwe kwopun me fwe Esia. Iahəputə irə mhəier. Iəmə Masetonia riti sə ruku pen ia taon nəha Tesalonaeka ruvehe kimaha min. Nəḡhīn nə Aristakas. ³ Kini rakwakwi irə iahapirapw fwe taon nəha Saeton. Julias rerīn rəpou tī Pol, məseni in ruvarei mətoni in me nepwīn. Nənə irəha hasitu irə. ⁴ Nəpīn iahəputə mwi ia nītətə səkīmaha mhəier ia kwopun nəha, iahaiu tegīn nīkare tənə əmweris nəha Saepras, tī nəri nə mə nīmətəgi raməpwi nītətə. ⁵ Iahəpi simwīn ia təsi nəha iruə ia profens mi nəha Silisia mine Pamfilia. Kurirə ikīn iaheiwaiu pehe ia taon nəha Maera ia profens nəha Lisia mhəuvarei. ⁶ Ia kwopun nəha iəmə asori səvəi naruagən me rətoni nītətə riti sə ruku pen fwe Aleksantria minamevən fwe Itali. Nənə ruvei pen kimaha irə.

⁷ Nītətə nəha ramaiu məru. Nəpīn ripīk ruku-rau, nənə iahaməmwur mhəpirapw iruə ia taon nəha Nitas. Mətə ia kwopun nəha nīmətəgi riskai. Ko nītətə ripkərer mhə. Ro pen iahaiu tegīn tənə əmweris nəha Krit, mhəukurau ia poen nəha Salmone. ⁸ Iahəmwur, mhəiu, mhəsi pen nīkare Krit, mhəuvehe ia kwopun riti kani mə Pasis Amasan ipaka tī taon nəha Lasea. ⁹ Ia naiuien səkīmaha iahənouraha raka nəpīn ripīk. Ripko mhə nəpīn amasan tī nīripīn

penien naiuien səkɪmaha mamhəuvən, ti nəri nə mə nəpɪn asori səvəi nəkur Isrel kani mə Nəpɪn Kauvehi Raka Nərəhaien Irəʔruvəukurau raka. Nəpɪn səvəi nɪmətəgi ruvəuvehe ipaka. Ro iamɪnhi irə Pol rəgkiari pen m nərɪmama, mɪni mə, ¹⁰“Nərman, trɪni mɪnuə saməsusə mamhəuvən, iakətə mə narɪmnari me rɪpɪk trəmwhenɪmw. Rɪpkə mhə kago əpa mɪne nɪtətə, mətə tukouraha mwi nɪmɪruien me səkɪtaha.” ¹¹ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rɪpkətərig mhə ia nəgkiariien səvəi Pol, mətə ramətərig ia kaptən səvəi nɪtətə mɪne iəmə i səvənhi nəha nɪtətə. ¹² Nənə ti nəri nə mə rəknekin ti nɪtətə me mə tuhərer ia pasis nəha ia nəpɪn səvəi nəkwieien, nərɪmama me həpɪk ia nɪtətə səkɪmaha hokeikei mə tahəier ia kwəpun nəha, mharkut mə ko iaheste Finiks, pasis riti mwi fwe Krit sə ramətɪ pen saotwes mɪne notwes. Həni mə pwəh nɪtətə səkɪmaha rərer afafa fwe ikin meste nəpɪn səvəi nəkwieien rukurau.

Nɪmətəgi asori rousi nɪtətə

¹³ Nəpɪn mətəgi natogə rərer, mavən ouihi a, kru me səvəi nɪtətə səkɪmaha hərəgi mə rosi ko haiu mheste Finiks. Ro pen həuvehi utə aean sə hənosə irəpw i raməkwtəmɪhɪri nɪtətə. Nənə ia həier, mhaiu parei a, mamhesi pen nɪkare tənə əmwerɪs nəha Krit. ¹⁴ Mətə rɪpkə mhə tui, mətəgi asori riti kani mə Nɪpərəpu rɪskəmter muku parei, ¹⁵ muəsi nɪtətə, məkəkɪni nɪpəsəgɪn. Ia harkut mə tahəkəkɪni nɪtətə, raiu atukwatukw, mətə rəknekin. Ro pen ia həpwəh, mhəmək pen ia nɪmətəgi, mamhəuvən. ¹⁶ Ia həuvən ipaka ti

^a **27:9:** Əvsini mwi Lev 16:30; 23:27-28, Nam 25:9. **27:10:** Wok Me 27:22

tənə əmweris ouihi nəha Kaota, mhaiu tegin. Ia kwopun nəha kru me həmwur mhəuvehi utə kwəti bot səvəi nitətə. ¹⁷ Nəpin həuvəuvehi utə raka kwəti bot nəha mhəmri amasan, hosə irapw nəkwus rukurau irapw ia nitətə mutə pehe ia nīkaren. Həvi tərini mə trəkwtəmhiri nīpwrai nitətə. Kurirə ikīn həhekīr mə nīmətagi trouini ərori pen nitətə ia nīmaha fwe ia kwopun riti kani mə Sirtis. Ro pen həvi əse nivən, mhəmak pen ia nīmətagi mamhəuvən. ¹⁸ Nīmətagi nəha rasori pīk, mauəsi pīk kīmaha. Ro pen rakwakwi irə kru me hənamərarki irapw kago me. ¹⁹ Kīni neis irə, həuvehi nore nitətə me ia rəginraha, mhərarki irapw. ²⁰ Ia nəpin me rīpīk, iahəpkətə mhə meri ia ran mīne kəməhau me ia nəpin. Mətagi nəha ramavən a, mamousi kīmaha. Ro pen iahəregi mə na tahemhə pam.

²¹ Ia nəpin nəha tui kwopti, kīmaha pam iahəpkani mhə nari. Nənə Pol rərer ia nəmrimaha mīni mə, “Nərman, hiəpkətərig iou. Səpkəpwəh a nəputəien ia nitətə i, mhəier ia Krit, ko ramasan. Ko narimnari me həpkərəha mhə, mhəmwhenimw iamīnhi. ²² Mətə təkwtəkwuni iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nehekīrien. Kīmiaha riti tripkouraha mhə nīmīruien səvənhi, mətə nitətə a trəmwhenimw. ²³ Kumwesən sə iakaməfwaki min in səvənhi iou. Nərīneiv ia nəpin agelo riti səvənhi rier pehe tukw iou, ²⁴ mīni mə, ‘Pol tikəpwəh nehekīrien. Tikaməkeikei mərəer ia nəmri Kig Sisa fwe Rom. Ətə ro. Kumwesən ramasan tukw ik. Truvehimīru ik kīmiaha

nərmama me pam ia nītətə i.’ ²⁵ Ro iam̄nhi irə, nərman, tihəpwəh nehek̄irien. Iakahatətə ia Kumwesən səiou. In truvehim̄iru kitaha pam i rəmwhen atukwatukw agelo nəha səvənhi rīmāni pehe tukw iou i. ²⁶ Mətə tsaməkeikei mhaiu mhəuvehi pek̄in nīmaha ia tənə əmwer̄is riti.”

²⁷ Nīmətagi asori nəha rousi kimaha, məpwi irapw kimaha ia nəkwai təsi nəha kani mə Təsi Atrias.^b Nəp̄in səro fotin irə, ia kurkwai nəp̄in, kru me rer̄inraha r̄irhi mə rosi iahənamuvehe ipaka ti tənə riti. ²⁸ Ro pen irəha hosə irapw kwənəkwus riti let raməgher pen ia nusvenhin, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia toti sefen meta. Həfwini ouihi a, mhosə irapw mwi, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia twenti eit meta. ²⁹ Irəha həhek̄ir mə kamo nītətə səkimaha rouini ərori pen ia nīmaha riti. Ro iam̄nhi irə həuvən fwe kurirə ia nītətə, mhosə irapw aean kefə tuhəvi tərini nītətə, mamhəfwaki mə tr̄iran akwauakw. ³⁰ Ia nəp̄in nəha kru me hokeikei mə tuhəivə raka ia nītətə mhəp. Harhir irapw kwəti bot ia təsi, mamheikuə mə tuhəuvən fwe n̄ip̄asegi nītətə, mhosə irapw aean me nepw̄in mwi tuhəvi tərini nītətə. ³¹ Mətə Pol r̄ini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me mine naruagən me səvənhi mə, “Nəmə me nəha tuhamo a ia nəkwai nītətə. Kamo Kumwesən tr̄ipkuvehim̄iru mhə kimiaha.” ³² Ro iam̄nhi irə naruagən me həuvən mhərai əmwesi nəkwus me səvəi kwəti bot, mharaka irə ramevən. ³³ Ipaka r̄inamran, Pol raməkeikei m̄inraha mə tuhani nari, mamini mə, “Ipwet səneste

27:26: Wok Me 28:1 **b** **27:27:** Təsi Atrias nəgh̄in riti mwi Təsi Metiterenian. **27:31:** Wok Me 27:22

nəpɪn fotin, mətə kɪmɪaɦa hɪəpkani mɦə ihɪ nari.
³⁴ Ro iamɪnhi irə iakani pehe tukumiaɦa i mə
 tihaməkeikei mhani nari, pɔwəh rasitu ia kɪmɪaɦa.
 Kɪmɪaɦa riti trɪpkemhə mɦə.” ³⁵ Pol rɪni iamɪnhi
 irə, nənə mərer ia nəmrɪnraha, muvehi bred,
 məfwaki mɪni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen,
 mɪnaməni. ³⁶ Nənə irəɦa hətɔni, hənəməpɔwəh
 nehekɪrien. Irəɦa pam mwɪ hənamani nari.
³⁷ (Kɪmaha pam tu-hantret-sefenti-sikis nərmama
 ia nəkwai nɪtətə nəɦa.) ³⁸ Nəpɪn hani nari
 nəmwhen, həuvehi pak flaoa me fwe ia nəkwai
 nɪtətə, mhərarki irapw fwe ia təmwei təsi mə tuho
 nɪtətə rərɔvərevə.

³⁹ Nəpɪn rɪnamran, kru me hətɪ pen mhətɔni
 tənə riti. Həreirei mə nəfe nəɦa tənə, mətə hətə
 pasis riti nɪpəkɪr fwe ikɪn. Nənə hənua ko həuvehi
 nɪtətə, mhəuvarei fwe ikɪn. ⁴⁰ Ro pen hərai əmwesi
 raka nəkwus ia aean me səməme kamhəvi tərɪni
 nɪtətə, həmwhenɪmw. Həfi raka kwənəkwus ia
 niveiə mɪ sə krouəkəkɪni nɪtətə. Həvi nivən fwe ia
 nɪpəsəgi nɪtətə, rutə mə nɪmətagɪ trəkure irə. Nənə
 iahənəmuvən mə təhəuvarei. ⁴¹ Mətə iahəuvən
 ia kwopun rəkɔtətə ikɪn, mhəuvehi pekɪn nɪmaha.
 Nɪpəsəgi nɪtətə rəkəkɪr pen əknekɪn ia nɪmaha.
 Kurirə irə təsi rɪnaməpwi ərorɪ.

⁴² Ia nəpɪn nəɦa naruaɡən me kamhərai sun mə
 tuhousɪ əpune nərmama me səməme hamarə ia
 kalapus. Kamo heiai mhəuvarei mɦap. ⁴³ Mətə
 iəmə asori səvəi naruaɡən me rokeikei mə tru-
 vehimɪru Pol. Ro pen rɪnise nətərɪɡɪen səvəi
 naruaɡən me, marə mɪni pen tɪ nərmama səməme
 həukurən neiaɦien mə təhəivə irapw, mɦeiaɦ,

mhəuvarei. ⁴⁴ Səməme heiai mhəreirei, irəha tuhəkurirə, mheiai pen ia nīpərpəri timpa mine nore nītətə me nepwīn.

28

Pol fwe Molta

¹ Nəpīn kimaha iahəuvarei amasan a, iahəregi mə tənə nəha nəghīn nə Molta. ² Nəkur Molta ham-asitu asori ia kimaha. Irəha həse napw, mamhəni pehe tukumaha pam i mə tahəuvən mhərhiəpw irə, tī nəri nə mə nesən ramauər, nəkwieiiēn rāsori. ³ Ia nəpīn nəha Pol ruvehi kuse nei mhiə, mousə pen ia napw. Snek riti sə ramahi əpune iərmama rīregi nəpnəpanien, rier irapw fwe ia kuse nei nəha, mahi rəgi Pol. ⁴ Nəpīn nəkur Molta hətoni snek nəha raməgher pen ia rəgin, həni pen tī nīrəha me i mə, “Hətə ro. Rosi iəmə nəha in iəmə sə ramousi əpune iərmama. Pərhiēn in rousari mukurau ia təsi asori, mətə kumwesən me ko həkəsēni mhə in rīmīru.” ⁵ Mətə Pol rouniətukus pen snek nəha ia napw, mīregi ramasan a. ⁶ Nəkur Molta kamhərer mamheit-enhi mə rəgi Pol trəsisi uə Pol trimwei memhə təkwtəkwi. Hərer əpwəmwīs mamheitenhi, mətə həkətə mhə nari riti sə rərəha ro Pol. Ro pen irəha harə mhərari ia nətərigien səvənraha, mhəni mwi mə, “Kumwesən riti nəha!”

⁷ Kwopun nəha iahəuvarei ikīn ipaka tī tiprənə səvəi iərmama riti nəghīn nə Puplias. In iəmə asori səvəi nərmama me ia tənə əmwerīs nəha Molta. In ramasan tukumaha, miri kimaha mevən

fwe imwəni, mamətui amasan tukumaha meste nəpɪn kahar. ⁸ Ia nəpɪn nəha tata səvəi Puplias ramapri a ia nıməhan səvənhi, miregi rərəha, maməkwiei fifa, mamaiu netə. Mətə Pol ruvnimwə pehe, məmrutə rəgin mi irə, məfwaki, in ruvehe məsanɪn. ⁹ Kurirə irə nəkur Molta me pam səməme nemhəien rarə ia nirəha, irəha mwi həuvehe ti Pol, nənə in ro irəha həuvehe mhəsani. ¹⁰ Irəha həsiai kımaha, mhəuvei pehe narimnari me rɪpɪk m kımaha. Nəpɪn iahənaməpnəpenə irə mə tahəputə ia nıtətə riti mhəier ia kwopun nəha, nəfe nəghɪn riwən təni kımaha, nəkur Molta həuvehi, mhəmri pen ia nəkwai nıtətə.

Pol rier ia Molta mevən fwe Rom

¹¹ Kımaha iahəuvehi məkwə kahar fwe Molta. Kurirə irə iahəputə ia nıtətə riti sə rɪnərkwafə fwe ikin meste nəpɪn səvəi nəkwieien ruvehe mukurau. Nıtətə nəha ruku pen fwe Aleksantria. Kıməsegi pen nəghɪn nə mə Kasto mine Polakis kumwesən kəru irau mwirmwir mi. ¹² Iahəputə ia nıtətə nəha mhəier mhəuvən mhəpirapw fwe taon nəha Saerakus, nənə mhəuvehi nəpɪn kahar fwe ikin. ¹³ Nənə mhəier mwi, mhəuvən mhəpirapw fwe taon nəha Rejam. Kini rakwakwi irə, mətagi uritogə riskəmter, nənə iahəripiɪn mamhəuvən. Nəpɪn kəru rukurau, nənə iahəpirapw ia taon nəha Puteoli. ¹⁴ Ia kwopun nəha kımaha iahətoni piəvitaha me nepwɪn. Həres pehe kımaha i mə tuharə kımaha mɪnrəha səvəi nəfwakiien kuatia. Kurirə irə iahəvən mənamhəuvən fwe ia Rom. ¹⁵ Piəvtaha me fwe Rom, nəpɪn həregi mə kımaha iahənamuvehe, həier, mhəuvehe tukumaha, mhəeste maket səvəi Apias mine kwopun nəha kɪno

nimwə kahar ikin kaməraku pen kamapri irə. Nəpɪn Pol rətoni irəha, rini tanak ti Kumwesən. Rerɪn ragien. ¹⁶ Iahəuvən mhəpirapw fwe Rom, nənə kəsəni Pol ramarə in əpa irau iaruaɡən kuation sə ramətui tukwe.

¹⁷ Nəpɪn kahar rukurau, Pol rəkwein nəmə asori me səvəi nəkur Isrel me fwe Rom mə tuhəuvehe. Irəha həuvehe, mhousəsɪmwɪn irəha me, nənə Pol rini pen ti nirəha i mə, “Piak me, iou iapko mhə nari riti, mouraha kitaha nəkur Isrel, uə iapko mhə nari riti, mouraha narəien səkitaha sə kaha kupwən me həməuvei pehe. Mətə irəha fwe Jerusalem həkwətəmhiri iou, mhəuvei pen iou ia rəgi nəkur Rom. ¹⁸ Nəpɪn nəkur Rom me nəha hənəres raka iou nəresien me rɪpɪk, hənuə tuhəfi raka rəɡɪnrəha ia nirak, ti nəri nə mə həpkətə mhə nari riti iakino rərəha tuhousi əpune iou tukwe. ¹⁹ Mətə nəkur Isrel həni mə rekəm. Nənə iakregi mə noien nəha səvənraha raməkeikei miou. Iakəres pen iəmə asori səvəi nəkur Rom mə ko in rəsəni iou iakuvehe i pwəh Kig Sisa rəkiri nəɡkiariien səiou. Iakəres pen iamɪnhi, mətə səiou riti nəɡkiariien riwən takini muəsi nəkur imwak me i. ²⁰ Kino iamɪnhi irə ia nirak. Ro pen iakəres mə takətə kɪmiaha ipwet, məɡkiari m kɪmiaha. Iakuə takini sas pehe tukumiaha i mə hənərihi iou ia jen i ti Kristo, iəmə nəha kitaha nəkur Isrel saməmri pen əknekin nətəriɡien səkitaha irə mə truvehe.”

²¹ Pol rini pen pam, nənə irəha həni pen tukwe in mə, “Kɪmaha iahəpkuvehi mhə nəkukuə me nepwɪn sə nəkur Jutia həmərai, mhərhi pehe i ti

28:16: Wok Me 24:23 **28:17:** Wok Me 25:8 **28:18:** Wok Me 26:31 **28:19:** Wok Me 25:11 **28:20:** Wok Me 24:15, Wok Me 26:6-7

niniien ik. Piəvtaha me nepwɪn həiwən həuku pen fwe ikin, mhəuvehe, mhəvisau pehe ik uə həməni ərəha ik. ²² Mətə kimaha iahokeikei mə tahəregi nətərigien səim, ti nəri nə mə iahəukurən mə ia kwopun me pam kamhəni ərəha kuse nəfwakiien nəha kamini mə Suatuk səvəi Iesu.” ²³ Ro iamɪnhi irə irəha Pol hərkwəpɪn. Nənə ia nəpɪn nəha nəkur Isrel həpik həuvehe ti Pol ia nimwə nəha ramarə ikin. Nənə in rəgkiari mɪnraha nəpɪn pekɪn. In raməvsini Loa səvəi Moses mɪne nəkukuə me səvəi profet kupwən me, maməgkiari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamousari mə tro irəha hətoni mə pərhien Iesu in Kristo. ²⁴ Irəha me nepwɪn həni nɪpərhienien ia nəfe Pol rani, mətə nepwɪn həpkɪni mhə nɪpərhienien irə. ²⁵ Nənə ti nəri nə mə nətərigien səvənraha rɪpkuvehe mhə mo kuatia, irəha həpwəh mənəmhəuvən. Nəgkiariien sampam Pol rɪni pen ti nɪrəha i, in i mə, “Nəgkiariien sə Nənimwɪn Ikinan rɪməuvei pen m Profet Aesea fwe kupwən mə trɪni irapw ti kaha kupwən me səkimiaha in ratukwatukw a. ²⁶ Kumwesən rɪməni pen ti profet i mɪnuə:

‘Evən mɪni irapw ti nərmama me i,
mə iou Kumwesən iakamini mə,
Tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə ti nəpɪn riti
tihəpkreği sas mhə.

Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə ti nəpɪn riti
tihəpkətə sas mhə.

²⁷ Tro iamɪnhi irə, ti nəri nə mə reri nərmama me i
ruvəskai raka.

Hənəsisəg raka ia nəkwəreginraha mɪne
nənimenraha.

Mətə trīni mīnuə həpwəh noien iamīnha irə,
 nəfe nəghin tuhəukurən nətonien ia
 nənimenraha
 nənə mhəregi ia nəkwəregīnraha,
 uə tuhəukurən ia rerīnraha,
 nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha
 həuvehe mhəsanin.’”

²⁸ Pol rarə mīni mwi mə, “Kīmīaha tihaməkeikei
 mhəukurən nəri. Kumwesən rauvehimīru
 nərmama me səməme kamhəni nīpərhienien
 ia Iesu. Nəgkiariien sə raməvisau irapw i ruvavən
 raka ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.
 Irəha tuhətərig irə.”

²⁹⁻³⁰ Pol rarə fwe ikīn nuk kəru ia nimwə riti
 sə ramərəku pen, mamapri irə, maməsevər ia
 nimwə səvənhi ti nərmama me pam səməme
 haməuvehe tukwe. ³¹ In raməvisau irapw nitətə
 sə Kumwesən ramərimənu irə, mamahatən
 nərmama ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo,
 lərimənu səkitaha. Nəpīn Pol raməgkiari, in
 rīpkhekīr mhə. lərmama riti riwən rīnise in.

Nəkukuə Ikinan
The New Testament in the Nafe (Kwamera) language
of Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de
Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nafe (Nafe)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-06-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

26b0f540-c192-5878-be67-18ede9ab1416